

100
2020

TRIMITAS

1920-2020

ŠAULIŠKA INICIATYVA:
„600 KM – ARGITAI
SKAIČIUS?“

9771392475004

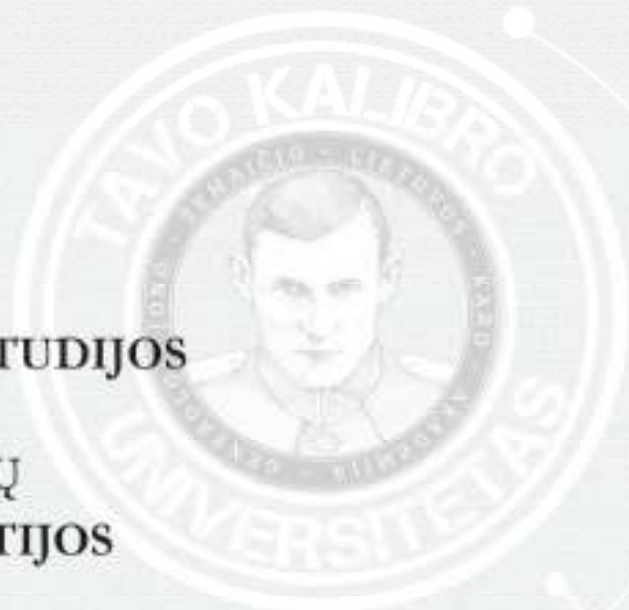
1,99 €

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

Tavęs laukia:

- » 100% NEMOKAMOS STUDIJOS
- » STIPENDIJA IR KARIŲ SOCIALINĖS GARANTIJOS
- » BAKALAURO DIPLOMAS IR LEITENANTO LAIPSNIS
- » DINAMIŠKA TARNYBA LIETUVOS KARIUOMENĖJE

@lietuvos_karo_akademija

@karoakademija

DAUGIAU INFORMACIJOS:

+370 682 31072

lka.atranka@mil.lt

©„Trimitas“, 2020
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2020 m. Nr. 12 (1344)
Tiražas 2000

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **LŠS KRONIKA.** 100 metų po didžiavio A. Matulaičio mirties
- 3 **LŠS KRONIKA.** Susitikimas su R. Karobliu: toliau dirbsiu Lietuvai
- 4 **SUKAKTIS.** Biržų šauliams – 100. Žmogus pats kuria savo tapatybę | IRUTĖ VARZIENĖ
- 6 **ŠAULIŠKA INICIATYVA.** Eligijus Leikauskas: „Argi tai skaičius?“ | KĘSTUTIS ŠČEVINSKAS, VALDAS KILPYS
- 10 **VIENAS IŠ MŪSŲ.** Gabrielius E. Klimenka: „Šaulio vertybės remiasi krikščionišku pagrindu“ | DONATA ŠPOKAITĖ
- 14 **GINKLAS.** Pistoletas kulkosvaidis „Thompson“: nemirštanti legenda | VALDAS KILPYS
- 17 **GINKLO BROLIAI.** Motyvacija jaunuoliui – svarbus veiksnys žengiant profesijos pasirinkimo keliu | AISTĖ JANULEVIČIŪTĖ
- 19 **PAŽINK PASAULĮ.** Sparta | VALDAS KILPYS
- 21 **ĮDOMIOJI ISTORIJA.** Įstatymas draudžia Kalėdų eglutę | BIRUTĖ MALAŠKEVIČIŪTĖ
- 28 **LŠS V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBAS.** Legendinė kapitonė Emilija Pliaterytė ir 25-asis linijinis pėstininkų pulkas 1831 metų Kaune | ARVYDAS POČIŪNAS
- 34 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** Elektromobiliai sugrįžta | JONAS RINKEVIČIUS
- 42 **LAUKO VIRTUVĖ.** Viščiukų kepenėlių paštetas | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 44 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis „Su Kalėdų prieskoniu“. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! | KASTYTIS STUMBRYŠ

Autorių dėmesiui – medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Projektą „Vytis, Rūpintojėlis ir... kas dar?“ (straipsniai): Eligijus Leikauskas: „Argi tai skaičius?“ remia Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas.

2020 m. skirta 3 000 eurų.

Vyr. redaktorė Dovilė Pukertaitė
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Maketas Greta Janutytė
Dizainas CRITICAL, Paulius Budrikis

Redakcijos kolegija: Redakcijos kolegija:
Dovilė Pukertaitė (LŠS viešųjų ryšių specialistė)
Tadas Venskūnas (LŠS Pilietinio ugdymo skyriaus vedėjas)
Irena Šalaviejiienė (LŠS išeivijoje šaulė)
Gražvydas Zulanis (CV narys)
Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė, CV narė)
Gediminas Jankus (CV narys)
Edgaras Diržius (CV narys)

Viršelio nuotrauka – Kęstutis Ščevinskas

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
www.sauliusajunga.lt
[facebook.com/sauliusajunga.lt](https://www.facebook.com/sauliusajunga.lt)
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami.
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Torontas (Kanada) V. Pūtvis kuopos vadas V. Pečiulis

1

100 METŲ PO
DIDŽIAVYRIO
A. MATULAIČIO
MIRTIES

Trimito informacija
Nuotrauka – Romas Eidukevičius

1920 metų lapkričio 17 dieną Bobriškėse nelygioje kovoje su gausesniu priešu buvo mirtinai sužeistas Steigiamojo Seimo narys, II šaulių lauko štabo viršininkas ltn. Antanas Matulaitis.

Minint šio narsaus karininko ir šaulio žūties 100-ąsias metines, lapkričio 17 dieną LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo Marijampolės skyriaus nariai, vadovaujami skyriaus pirmininko dim. ltn. Aniceto Varno, prie jo kapo senosiose Marijampolės kapinėse padėjo gėlių, uždegė žvakučių ir atidavė pagarbą už Lietuvos laisvę

žuvusiam mūsų Nepriklausomybės Kovų istorijos didžiavryiui ltn. Antanui Matulaičiui. Lapkričio 18-ąją Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės šauliai drauge su LDK Vytenio bendros paramos logistikos bataliono vadu ir kariais taip pat paminėjo A. Matulaičio 100-ąsias mirties metines: užrišo tautinę juostelę ant antkapio, padėjo gėlių, uždegė žvakučių.

„Mylėkite Dievą ir Tėvynę, ginkite ją ir žodžiais, ir darbais“, – tai buvo atsisveikinimo žodžiai jaunesniems broliams ir seserims ltn. A. Matulaičiui išvykstant į frontą. x

Pagerbtas A. Matulaičio atminimas prie jo kapo.

SUSITIKIMAS
SU R. KAROBLIU:
TOLIAU DIRBSIU
LIETUVAI

2

Trimito informacija

Gruodžio pradžioje įvyko per šimtą šaulių į draugiją sukvietęs virtualus susitikimas su buvusiu Krašto apsaugos ministru Raimundu Karobliu. Ministras išsamiai pristatė nuveiktus darbus ir atsakė į šaulių klausimus. R. Karoblis akcentavo būtinybę ir toliau tobulinti kariuomenės gynybinius pajėgumus, džiaugėsi sutvarkyta kariuomenės pirkimų sistema, kuri neretai piktindavo visuomenę dėl galimos korupcijos.

Šaulių ir jaunųjų šaulių priesaikos ceremonija Vilniuje. Prisiekusius Lietuvai sveikina R. Karoblis.

Kaip itin svarbų nuveiktą darbą ministras įvardijo gerokai pagerintą sąjungininkų kariuomenės priėmimo mechanizmą. Pasak pašnekovo, krizės atveju teisiniai sprendimai būtų priimti itin greitai, o infrastruktūra Lietuvoje stipriai pagerėjo dėl aiškaus planavimo ir skiriamų nemažų lėšų.

Antroji susitikimo dalis buvo skirta klausimams, kurių tikrai nestigo. Buvo teiraujamasi dėl sąlyginės Baltijos valstybių gebos atsispirti pavojams ir prieita prie išvados, kad ji šiek tiek skiriasi. Pastarųjų metų Lietuvos pirkimai karinėje srityje leidžia tvirtinti, kad palyginus su kitais Lietuva saugumo srityje pirmyn žengia gana sparčiai.

Vienam šauliui pasiteiravus, ar neplanuojama šauliams duoti šiuolaikiškesnės ginkluotės, R. Karoblis sakė, kad šioje srityje dirbama, tačiau dera suprasti, kad visai neseniai buvo baigtas karių savanorių apginklavimas naujaisiais G-36 automatiniais šautuvais, todėl visiškai natūralu, kad bent kol kas šauliams atitenka tai, kas yra kariuomenės rezervuose.

Paklaustas apie ateities planus pašnekovas sakė, kad grįžta į diplomatinę tarnybą, kur tęs darbus jau kitoje srityje, tačiau šauliški reikalai nebus užmiršti. x

3

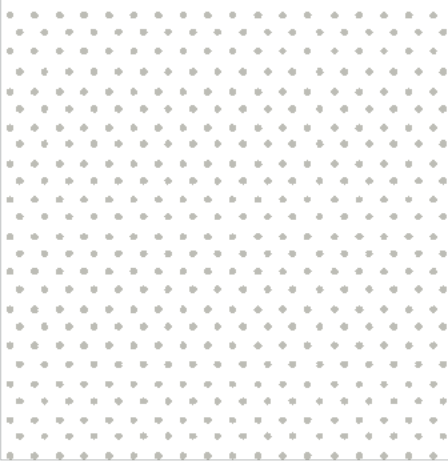
BIRŽŲ ŠAULIAMS – 100. ŽMOGUS PATS KURIA SAVO TAPATYBĘ

Tekstas – Irutė Varzienė, Biržų krašto muziejus „Sėla“

Nuotrauka – Biržų krašto muziejaus archyvas

Biržų šaulių 100-mečio renginys dar kartą patvirtino, kad svarbiau ne horizontalioji istorija – faktai, datos, sustabarėję teiginiai, o vertikaloji, siekianti emocijas, kurianti asmeninį santykį. Bene svarbiausia, kas rūpi organizatoriams, kad renginys ne tik primintų istorinius faktus, bet ir budintų kolektyvinę, biržietišką savimonę ir kurtų emocinį lauką.

Pirmoji dalis – iškilminga rikiuotė prie paminklo žuvusiems už nepriklausomybę. Biržų krašto muziejaus „Sėla“ direktorius Gintaras Butkevičius priminė paminklo istoriją: „Čia yra Biržų dvasinis centras, nes čia susirenkame padėkoti žuvusiems, pasidžiaugti laisve. Šauliai buvo šio paminklo iniciatoriai ir statybos organizatoriai. Kad šis paminklas yra svarbus, liudija ir dramatiškas jo likimas: sovietų susprogdintas ir užkastas, Atgimimo metais atkastas ir atkurtas.“

Biržų Stepono Giedriko-Giriečio 501-osios kuopos jaunieji šauliai perskaitė 45 pirmųjų Biržų šaulių pavardes.

Svetimą istoriją galima išmokti, bet ne ja gyventi.

A. MACEINA

Iš 1920 metų ataidėjo tos pačios biržietiškos pavardės – Balbieriai, Balčiūnai, Jakubėnai, Kregždės, Mačiukai ir t. t. Istoriją ir dabartį sujungė, regis, toks paprastas faktas – kiekvienam gerai žinomų pavardžių skambėjimas. Istorija yra čia, belieka įsiklausyti ir išgirsti. Norisi tikėti, kad jaunieji šauliai, tapę suaugėliais, išbandyti asmeninių sėkmių ir klaidų, nebus tik stebėtojai, kad jie turės savąją tapatybę.

Karių savanorių pagarbos salvės, gėlės, tyla – tiems, kurie prieš šimtą metų kūrė Biržų miestą, rūpinosi biržiečių dvasios reikalais ir miesto simboliais. Roberto Antinio sukurtas paminklas yra tai, ko pageidavo biržiečiai.

VALIA IR GINKLU – NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI!

Pilnutėlė Biržų pilies arsenalo salė liudijo, kad šauliai yra rimta jėga. Ypač smagu buvo kartu matyti įvairaus amžiaus šaulius. Gal tai ir yra reikšmingiausia, kad vienoje organizacijoje gražiai sutaria visos kartos. Svarbu ir tai, kad per šimtmetį nepasikeitė Šaulių sąjungos misija – stiprinti ir ginti Lietuvos nepriklausomybę.

Šiandien – didelis džiaugsmas, kad turime Biržų šaulių kuopą – labai aktyvią, gerbiama ir pripažintą Lietuvoje. Pagyrimo, įvertinimo žodžius Biržų šaulių kuopai, ypač vadui Vidučiu Šeškui, skyrė garbingi svečiai: Biržų rajono savivaldybės meras Vytautas Jareckas, Lietuvos šaulių sąjungos vadas pulkininkas Albertas Dapkus, Alfonso Smetonos šaulių 5 rinktinės vadas atsrg. kapitonas Audrius Mordasas su komanda, Krašto apsaugos Vyčio apygardos 5 rinktinės vadas pulkininkas leitenantas Vidas Zabiela, 509-osios kuopos vado pareigas einantis Saulius Armonas, Karininkų ramovės specialistas dimisijos majoras Gediminas Reutas.

Už bendradarbiavimą, dvasinę bendrystę, dalyvavimą renginiuose LPKTS Biržų filialo vardu dėkojo Vytautas Linkevičius, Biržų krašto muziejaus „Sėla“ direktorius G. Butkevičius, Biržų „Saulės“ gimnazijos direktorius Dainius Korsakas, Biržų policijos komisariato viršininkas Deividas Valtaris.

Vidutis Šeškas akcentavo istorinius momentus ir pasidžiaugė dabarties šauliais. Vis dėlto bene šilčiausias šventės epizodas – buvusių ir esamų Biržų šaulių kuopos vadų interviu. Rasutė Baltienė, prieš dvidešimt metų subūrusi Biržų „Atžalyno“ mokykloje jaunuosius šaulius, prisiminė, kad pradžia buvo nelengva, nebuvo jaunųjų šaulių veiklos praktikos. „Atžalyno“ mokyklos pavaduotojas ūkio reikalams Rimantas Valentėlis padėjo įrengti palėpę, kur ir buvo pirmoji šaulių būstinė. Mokytoja Inga Arlikevičienė jaunuosius šaulius kuruoja nuo pat įsikūrimo. Ji irgi prisipažino, kad reikėjo daug pastangų, ne kartą norėjo atsisakyti, nelengva sudominti naujus narius, įtikinti, kad yra ir pareigos, drausmė, ne tik įdomios išvykos, pratybos, stovyklos. Vis dėlto sunki pradžia, kantrybė lėmė puikius rezultatus – šiandien jaunųjų šaulių gretose yra kelių mokyklų mokiniai. Ko gero, tiesa, kad meilė Tėvynei ugdo šeimą, mokyklą, aplinką. Metai iš metų, nuosekliai, lyg nejučiomis.

NES PAKEIČIA GYVENIMĄ...

Jubiliejinį renginį organizavo Biržų šaulių kuopa ir Biržų krašto muziejus „Sėla“. Prieš renginį jaunieji šauliai atsakė į anketos klausimus: kas labiausiai patinka jaunųjų šaulių veikloje, koks linksniausias, smagiausias įvykis, už ką norėtų padėkoti Vidučiu Šeškui ir Ingai Arlikevičienei, kodėl verta būti šauliu?

Jaunieji šauliai kuopos vadui V. Šeškui dėkojo už pagalbą, gerą širdį, skanias vaišes. Už tai, kad parodė, ką reiškia pagarpa žmogui, kad išauklėjo gerais ir dorais. Vadui net buvo suteiktas nuostabiausio žmogaus titulas. Mokytojai I. Arlikevičienei dėkojama už įdomias veiklas, kad prikalbino būti šauliu, už kantrybę, pamokymus, paaukotą laiką.

Įsimintiniausi įvykiai – lyg veiklos ataskaita: naktiniai žygiai, kai reikėjo bristi per šaltą upelį, kai žygiuota naktį ir kalbėtasi apie juokingus dalykus, kai važiavo į bėgimą, skirtą Sausio 13-ajai, dainavo autobuse ir daug kalbėjosi, kai sodino ažuolus. Vienas atsakymas visus pralinksmino – „kai gavau diplomą už gerą elgesį“.

Bene įdomiausi atsakymai į klausimą – kodėl verta būti šauliu? **Dėl tėvynės, kad apsaugočiau tėvynę. Nes įdomu. Ir kai nebūna ką veikti, vis tiek įdomu pabūti. Nes šauliai išugdys iš tavęs žmogų, jei tu pats to norėsi. Nes pakeičia gyvenimą.**

SVARBU. SVARBIAU. SVARBIAUSIA

Renginyje visus džiugino dainos, muzika, skirta praeičiai ir dabarčiai. Atlikėjai –

iš tų mokyklų, iš kurių yra ir jaunieji šauliai. Biržų „Saulės“ gimnazijos choras ir vaikinių ansamblis (mokytoja Danguolė Kazakevičienė) kaip visada dainavo profesionaliai, azartiškai ir užkariavo klausytojus. Biržų „Aušros“ pagrindinės mokyklos merginų ansamblis (mokytoja Jolanta Stasiūnienė) pateikė filosofinius, nostalgiskus ir labai paveikius kūrinius. Solistas Nojus (mokytoja Jolanta Vasiliūnienė) iš „Atžalyno“ buvo drąsus ir žaismingas. Nuotaikingai, aistringai grojo akordeonininkai iš Vabalninko Balio Sruogos gimnazijos (mokytoja Reda Grinkienė), tarsi patvirtindami, kiek daug reiškia talentinga mokytoja.

Taigi – jubiliejiname renginyje „Biržų šauliams – 100“ buvo prisiminti, pagerbti pirmieji Biržų šauliai ir įvertinta šiandienos Biržų Stepono Giedriko-Giriečio 501-oji šaulių kuopa. LŠS vadas pulkininkas Albertas Dapkus kuopos šauliams Dovilei Ajauskaitei, Andželikai Blinovaitei, Vidui Eidukui, Pauliui Grubinskui ir Gabijai Urtei Kalpokaitei įteikė apdovanojimus: LŠS 100-mečio monetas. KASP Vyčio apygardos 5-osios rinktinės vadas pulkininkas leitenantas Vidas Zabiela kuopos vadui V. Šeškui įteikė Lietuvos kariuomenės pajėgų medalį „Už pasižymėjimą“. Vis dėlto, manau, kiekvienas suprato, kad tai yra visos kuopos nuopelnas, nes kiekvienas vadovas vertas tiek, kiek sugeba sutelkti, įvertinti savo komandą, šalia esančius. Tuos, ištikimuosius, kurie atlaiko nelengvą kasdienybę, o per šventes lieka mažiau matomi: I. Arlikevičienė, Loreta Svirskenė, Romas Gedvilas ir visi kuopos šauliai bei jaunieji šauliai, be kurių nebūtų vadų. Renginiai yra svarbu, bet dar svarbiau – šauliška dvasia, kurią kiekvienas linkėjo išsaugoti. Ir svarbiausia – ką kiekvienas šaulys išsinešė savo širdyje. Apie tai jie visi, tikiuosi, pakalbės, nes, kaip paaikšėjo, pokalbiai, bendravimas vertinami labiausiai. x

1920 m. Biržų šauliai prie pilies griuvėsių.

ELIGIJUS LEIKAUSKAS: „ARGI TAI – SKAIČIUS?“

Tekstas – Kęstutis Ščevinskas, Valdas Kilpys
Nuotraukos – Kęstutis Ščevinskas

Vasaros meto „Trimite“ rašėme apie Eligijaus Leikausko žygį per Lietuvą Šv. Jokūbo keliu. Tuomet šaulys mūsų valstybę kirto iš šiaurės iki pietų, t. y. startavęs Latvijos pasienyje jis Lietuvą perėjo iki pat Lenkijos sienos. Šį kartą pasakojame apie dar radikalesnį ėjiko sprendimą pereiti Lietuvą nuo toliausiai rytuose esančio taško iki pat Kuršių nerijos.

PLANAI IR REALYBĖ

Kas stebi E. Leikausko socialinio tinklo paskyrą, tas intrigą pajuto iš karto, kai tik pamatė įrašą, kad „atėjo metas pasivaikščioti“. Be didelių reklamų, susireikšminimo ir pasipūtimo šaulys užsidėjo kuprinę ant pečių ir per Lietuvos kariuomenės dieną išėjo į kelią. Paklaustas, ar ši diena buvo pasirinkta atsitiktinai, Eligijus sakė, kad jo žygis yra dedikuojamas Lietuvos šaulių sąjungai ir Lietuvos kariuomenei.

„Po vasaros žygio pajutau, kad darosi sunku vien sėdėti namuose, todėl savęs nestabdžiau. Pasitaręs su patyrusiu žygeiviu šauliu Vydu Verbiliu, nusprendžiau pereiti Lietuvą iš dešinės iki kairės“, – pradžią prisiminė keliautojas. Jo teigimu, pasirėngimo procesas nebuvo ilgas, mažiau nei mėnuo.

Pasak Eligijaus, buvo ruošiasi pačiam blogiausiam variantui – pereiti valstybę miegant tik palapinėje. Dėl to kilo šiokių tokių komplikacijų: kelionės pradžioje pylė lietus, nebuvo vietos kur nusiprausti ir t. t. Sprendimus teko koreguoti. Tačiau keliautojas prisipažino, kad keliaudamas nė karto nežūrėjo ir netikrino orų prognozių. Tai buvo sąmoningas sprendimas atsiduoti gamtos stichijoms. Ilgai planuojant, mąstant kartais gali dingti motyvacija – tokio principo laikosi šis žygeivis.

„Bene blogiausia naujiena žygiuojant tokiu metu yra ta, kad greitai sutemsta. Jei dar norisi eiti, o aplink tamstu, tai tampa nemenka problema“, – sakė E. Leikauskas. Jis buvo pasiėmęs vadinamąjį „ciklopą“, t. y. prie galvos tvirtinamą žibintuvėlį, todėl kartais, esant geram nusiteikimui, papildomus kilometrus žygeivis įveikdavo su žibintuvėliu pasišviesdamas kelią.

Žygios diena	Data	Etapo startas	Etapo finišas	Km
1 Diena	2020 11 23	Vosiūnai	Tverečiaus ež	16,10
2 Diena	2020 11 24	Tverečiaus ež	Vaišniūnų stovyklavietė	41,10
3 Diena	2020 11 25	Vaišniūnų stovyklavietė	Utena	39,20
4 Diena	2020 11 26	Utena	Anykščiai	37,00
5 Diena	2020 11 27	Anykščiai	Lėnas ež	44,00
6 Diena	2020 11 28	Lėnas ež	Žibartoniai	49,00
7 Diena	2020 11 29	Žibartoniai	Žaiginys	44,90
8 Diena	2020 11 30	Žaiginys	Kelmė	35,00
9 Diena	2020 12 01	Kelmė	Varniai	43,00
10 Diena	2020 12 02	LAISVADIENIS		0,00
11 Diena	2020 12 03	Varniai	Rietavas	34,00
12 Diena	2020 12 04	Rietavas	Gargždai	37,00
13 Diena	2020 12 05	Gargždai	Klaipėda	24,00
14 Diena	2020 12 06	Klaipėda	Pervalka	43,00
15 Diena	2020 12 07	Pervalka	Nida (Vakarinis LT taškas)	21,00

Viso: 508,30

„Noriu kreiptis į vairuotojus, – su šypsena kalbėjo keliauninkas, – kai važiuojate su ilgomis šviesomis ir aiškiai matote prieš save kur nors naktyje, provincijos kelyje, einantį žmogų, prašau pasistenkite jo neakinti.“

NUOTYKIAI

Nors maršrutas buvo numatytas iš anksto (pagelbėjo profesionalus keliautojas, vedlys, šaulys Vydas Verbilis), mažus keliukus ėjikas turėjo pasirinkti pats, naudodamasis mobiliojo telefono aplikacija. Taip nutiko ir šį kartą: anksti ryte kėlęs Eligijus pasirinko dailų žvyrkelį per mišką Rietavo link. Tačiau paėjus kelis kilometrus keliukas stipriai suprastėjo. Nегana to, kad aplink miške tyvuliavo pelkės, bet ir pats kelias buvo išmaltas sunkiosios mišką gabenančios technikos.

„Provėžos siekė vos ne pusmetrį, o dar vanduo aplink, – neeilinį nuotyki prisiminė keliauninkas, – teko bent kelis kilometrus klampoti per didžiulį purvą, batai aplipo kelis kilogramus sveriančiu moliu, žodžiu, buvo „linksma“, – pasakojo Eligijus.

Atskiro pasakojimo nusipelnė ir žmonių reakcijos sužinojus, iš kur eina šaulys. Dažnas siūlėsi pavėžėti, tačiau, pasak ėjiko, kompromisų čia nebuvo daroma. „Nusistatymas paprastas ir aiškus – pereiti Lietuvą iš rytų į vakarus. Būtent tai ir buvo atlikta“, – sakė per 500 km kojomis įveikęs Eligijus.

Jo teigimu, bene sunkiausia diena buvo prieš pasiekiant Varnius, nes prasidėjo kairiojo kelio maudimas. „Kai galvon pradėdavo lįsti kvailos mintys, pasiimdavau telefoną ir atitolindavau žemėlapiu vaizdą. Pats savęs klausiau: tai dabar, tiek kelio įveikus, pasiduoti? Ne, jokių būdu. Ir ėjau toliau. Buvau pasiryžęs, jei reikės, nušliaužti iki finišo“, – atviravo ėjikas.

Trispalviai dūmai ir juostelės ant kryžių Eligijus nešėsi trispalvės juostelės ritinėli. Kelionės pradžioje buvo nuspręsta kartoti prieš tai buvusioje kelionėje per Lietuvą iš šiaurės į pietus atsiradusį ritualą: pakelėje suradus kokį nors paminklą, akmenį ar kryželį, kuris skirtas Lietuvos laisvės kovotojams, šauliams, jį aprišti tautine juoste.

Dar viena prasminga akcija įvyko žygio pusiaukelėje, kai Eligijų palaikyti atvykę šauliai Kęstutis ir Valdas atsivežė trispalvių dūmų rinkinį ir nešini vėliavomis trėmis tautinėmis spalvomis jie nudažė Lietuvos dangų. Šią akciją be vargo galima rasti ir LŠS socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje. >

KOKIA YRA TIKROJI LIETUVA

Lietuvą kojomis kirtęs šaulys prisipažįsta, kad ši kelionė buvo bene geriausia proga pamatyti tikrąją Lietuvą. „Žinojau, kad mūsų žmonės geri, bet kad šitiek...“ – malonios nuostabos neslėpė Eligijus. Vienas toks nutikimas įvyko Ramygaloje. Keliautojas ėjo miestelio link ir priešais atvykstantis automobilis sustojo ir iš jo pasigirdo pasisveikinimas. „Sveikas Eligijau, važiuojam?“

„Nežinojau, nei kas jis, nei kas manęs laukia, bet pasakiau, kad pats ateisiu, važiuoti nenoriu“, – nutikimą pasakojo šaulys. Pasirodo, tai buvo vietinių šaulių kuopos vadas, kuris su šeima nusprendė, kad dera einantįjį pavaišinti cepelinais.

Pašnekovas pasakojo, kad nusprendęs eiti beveik savarankiškai maistą ruošti ryžosi ant mažos dujinės viryklės. Tačiau dėl žmonių gerumo šios įrangos tiesiog neprireikė. Juokdamasis Eligijus pasakojo, kad ši įranga pridėjo gerokai svorio kuprinėje (visus kilometrus ėjikas įveikė su 16 kg sveriančia kuprine).

Dar vienas nuostabus priėmimas įvyko Žibartonių kaime, sodyboje „Visas dangus“, kur buvo nuspręsta nakčiai padėti galvą. „Tik atėjau, dar batus nusiauti norėjau, o šeimininkė pasitiko žodžiais, ar valgau kugelį. Tai buvo geriausi tą dieną išgirsti žodžiai. Tos sodybos šeimininkai – išskirtiniai žmonės. Labai rekomenduoju ten apsilankyti“, – džiaugėsi pašnekovas.

PLANAI

Paklaustas apie planus Eligijus neatviravo: jų tikrai esama ir apie juos galvojama. Mūsų valstybę iš viršaus į apačią ir iš dešinės į kairę perėjęs šaulys kartais pagalvoja, kad visai neblogai būtų Lietuvą tiesiog apeiti. Pasibaigus įtampai dėl COVID-19 norėtusi įveikti tikrąjį Šv. Jokūbo kelią Ispanijoje, galbūt net pasiekti Santiago de Kompostelos miestą kojomis tiesiai iš Lietuvos.

Dar yra planų keliauti vandens keliais. „Su geru draugu mąstome apie vienos ar kelių upių įveikimą su baidarėmis. Tai būtų puiki proga patirti kelionę kitu būdu“, – planais dalijosi šaulys. Eligijus prisipažino, kad dažniausiai veikia impulsyviai ir labai daug neplanuoja.

Ir tuomet prieš akis iškilo epizodas iš šaulio K. Ščevinsko daryto vaizdo klipo: E. Leikauskas pusiau juokais klausė savęs ir kitų: argi tie 600 km kelio yra skaičius? Mažoka, mažoka, – svarstė šaulys.

Regis, šį žmogų dar ne kartą išvysime „Trimito“ puslapiuose. x

-
1. Palaikantys žygį šauliai suorganizavo trispalvių dūmų akciją.

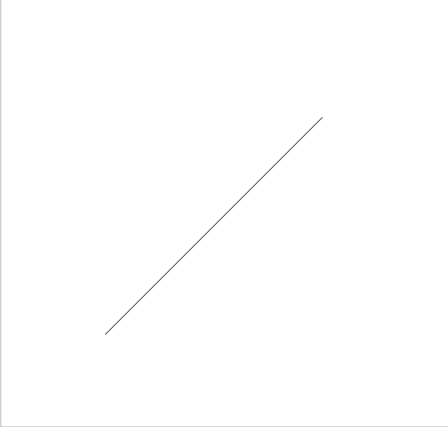
2. Improvizuoti vartai papuošti Lietuvos trispalve ir šaulių vėliava.

3. E. Leikauskas labiausiai į vakarus nutolusiame Lietuvos taške.

GABRIELIUS E. KLIMENKA:
„ŠAULIO VERTYBĖS
REMIASI KRIKŠČIONIŠKU
PAGRINDU“

5

Bazinis šaulio įgūdžių kursas – šauliai laiko testą – prapliupęs lietus šauliui ne kliūtis.

Tekstas – Donata Špokaitė

Nuotraukos – Karolina Savickytė, Vaidotas Okulič-Kazarinas

Vartydama spalvų paletę, pagalvojau, kad ji man primena žmones, kuriuose telpa tiek daug, kad net negali išsirinkti, kuri spalva gražiausia. Tokį pojūtį gali sukelti Gabrielius E. Klimenka: Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės Mato Šalčiaus 1015-osios šaulių mokomosios kuopos vadas, teologas, dominikonų ordino tretininkas, rašytojas, straipsnių autorius, mistinių fenomenų ekspertas. Su Gabrieliumi susitikome pasikalbėti apie šaulio ir Bažnyčios santykį, humorą bei neseniai išleistą jo knygą jaunimui „Pakopa po pakopos“ („Magnificat“ leidiniai).

Kaip sugalvojai prisijungti prie Šaulių sąjungos?

Mano tėtis buvo kariškis. Galbūt tai turėjo šiosios tokios įtakos. Aš niekada netarnavau kariuomenėje, bet buvau skautas. Labiausiai paskatino Ukrainos įvykiai. Susimąsčiau, jei prasidėtų karas, kaip apsaugočiau šeimą? Iš pradžių turėjau įvaizdį, kad šauliai – vaikų ir senukų organizacija, tačiau po ilgų svarstymų nusprendžiau stoti į Šaulių sąjungą. Mano žmona nepatinkliai žiūrėjo į šį norą, tačiau jos požiūrį pakeitė Knygų mugės Šaulių stende sutiktas šaulys Rimantas Stakutis. Jį sakė, jog, jeigu Šaulių sąjungoje visi tokie mandagūs ir inteligentiški, tuomet nemato problemų, kad prie jų prisijungsiu. Dabar šauliams savanoriškai skiriu tiek daug laiko, kad tai kaip antras etatas.

Tikiu, kad 1015-osios mokomosios kuopos šauliai tave puikiai pažįsta. Dažnai matau tavo „Facebook“ paskyroje įvairius pažymėjimus ir apdovanojimus už šaulišką veiklą. Papasakok plačiau, ką veiki Šaulių sąjungoje?

Man kaip ir bet kuriam aktyviam šauliui veiklos sąjungoje tiek, kad vos spėk suktis. Vadovauju mokomajai Mato Šalčiaus kuopai, o kuopų vadai daugiau nieko nebespėja daryti, tik aktyviai suktis šauliškame gyvenime. Į šią kuopą patenka visi 10-osios rinktinės šauliai, tad kartu su vadų grandimi stengiamės įdiegti naujokams šauliškas vertybes ir įgūdžius, pavyzdžiui, vedame mokymus apie uniformos dėvėjimo subtilybes, rikiuotės užsiėmimus ir daug visokių kitokių šaulio tarnybai būtinų dalykų. Pats vedu dalį bazinio šaulio įgūdžių kurso mokymų, prisidedu prie budėjimų su policija, šventėse ir visur, kur tik galiu. Esu rinktinės garbės teismo narys. Kartais tenka mokyti vaikus, paprastai pristatant Šaulių sąjungą ar stovyklose. Po truputėlį pradedu vesti išgyvenimo mokymus bei kartkartėmis rašau į „Trimitą“. Kadangi veiklų daug, jos tapo mano kasdienybe.

Viename interviu minėjai, kad esi beveik žmogus orkestras: tavyje telpa daug įvairių veiklų. Viena jų – bažnytinės organizacijos – dominikonų ordino tretininkas, ar ne?

Nepamenu, kad taip būčiau sakęs, bet girdėjau, kad taip mane vadina. Iš šalies gali pasirodyti, kad mano veiklos niekuo nesusijusios, tačiau taip nėra. Sakyčiau, priešingai – man jos siejasi ir viena kitą glaudžiai papildė. Rodos, kuo čia susiję dominikonų ordino tretininkai ir Šaulių sąjunga, bet štai vadovauju mokomajai kuopai, o tretinkuose neseniai buvau išrinktas novicijų magistrui. Tiek kuopoje, tiek dominikonuose dirbu su naujokais.

Principai panašūs. Patirtis, gauta vienur, labai praverčia kitur. Na, o kitos sritys: Katalikų teologijos doktorantūra – tik dėl jos galėjau dalyvauti mokslinėje konferencijoje Karo akademijoje, kur skaičiau pranešimą apie Tėvynės gynimą ginklu katalikų bažnyčios požiūriu; darbas mokykloje – ten vedu išgyvenimo mokymus, tą patį darau ir Šaulių sąjungoje. Tik iš šalies atrodo kaip žmogaus orkestro veiklos, iš tiesų visur darau tą patį.

Ar galima šaulius neoficialiai laikyti kariuomenės tretininkais?

Jeigu imame bažnytinę ir karinę struktūras, greičiausiai šaulius galime laikyti kariuomenės tretininkais. Galų gale juk ir Bažnyčia, ir kariuomenė yra dvi seniausios Vakarų pasaulio institucijos, pastatytos ant panašaus hierarchinio modelio, kuris nuo senų laikų mažai pakitęs. Kuopos šauliai jau žino šį sugretinimą, nes mėgstu teologinius pavyzdžius įdėti į karinio rengimo kontekstą.

Minėjai, kad labai daug laiko skiri šaulybai. Buvimas dominikonų tretininku taip pat užima daug laiko. Kas tau padeda išlikti ištikimam įsipareigojimuose?

Dabar su dominikonų tretininkais leidžiu mažiau laiko, tik tiek, kiek esu įsipareigojęs. Kartais dalyvauju renginiuose, esu maldos bendrystėje su jais, esu kiek atitolęs, bet reikės grįžti. Aš tikiu, kad įsivažiavus veikloms šauliuose, galėsiu rimčiau grįžti prie tretininkų veiklų. Dabar dar norisi turėti laisvalaikio.

Šiuo metu tenka skirti daug laiko kuopai, nes bandome joje sukurti veikiančią sistemą. Kai ateina naujokas, jis turi susiformuoti kaip šaulys: vertybės, tvarkinga uniforma, pagrindiniai įgūdžiai. Sistema dar tik kuriama, turime skeletą, dabar reikia užsiauginti raumenis. Daug eksperimentuojame, ieškome geriausių variantų naujokui parengti. Kai dalykai, kuriuos darai, yra svarbūs, tuomet save motyvuoji, stengiesi ieškoti geriausių būdų sistemai veikti.

Šalia šaulystės, tretininkų dar viena tavo veikla – darbas su jaunimu. Kuo jis ypatingas? Kodėl nusprendei jo imtis?

Kažkada teko dirbti katechetu, t. y. rengti vaikus sakramentams. Po to sau pasakiau, kad niekada gyvenime su vaikais nebedirbsiu. Tačiau prieš kelerius metus pradėjau dirbti su jaunimo edukacija. Pradžioje kaip rašytojas (žurnale „Bitutė“ turėjau savo rubriką „Kaukvabalio Mokslinčiaus akademija“), o 2018 metais teko dalyvauti skautų tautinėje stovykloje „Laužų karta“, kurioje vedžiau mokymus apie pirmąją skautiško šūkio „Dievui, Tėvynei, artimui“ dalį. Štai tada supratau tikrąjį darbo su vaikais džiaugsmą. >

Geriausia laimėta kova yra ta, kuri neprasidėjo. Intelektinis lavinimas visuomenę gali padaryti stiprią, kad nereikėtų prieiti iki ginklo. Kad laimėtum karą, tavo pirmas tikslas yra sužlugdyti tautos valią.

1.

Tuo pat metu gavau pasiūlymą dirbti mokytoju Vilniaus saugaus miesto centre. Kiekvienas darbas su vaikais yra ypatingas. Čia supranti, kad negali tiesiog atidėstyti pamoką, turi jaunuoliui įdiegti kažką, kas gal ne dabar, gal vėliau, duos postūmį tobulėti.

Šiemet išleidai knygą, kurios pavadinimą pasakysiu iš lėto, „Pakopa po pakopos“. Knyga skirta paaugliams, galima sakyti, pajusti tikėjimą, išbandyti tikėjimą. Tarsi šauliškos užduotys, pritaikytos katalikui jo tikėjimo lauke. Kodėl nusprendei parašyti šią knygą? Ar ji radosi pristigus priemonių darbui su paaugliais?

Įvardyčiau dvi priežastis. Pirmoji ta, kad tikėjimas, jei jis tau aiškus, yra be galo smagus dalykas. Jame daug nuotykių, džiaugsmo ir juoko. Kartais žiūrint į vaikus, kurie rengiami Eucharistijos sakramentui, atrodo, kad jiems bandoma išoperuoti džiaugsmą. Tad norisi, kad būtų mažiau paniurusių žmonių bažnyčioje, daugiau džiaugsmo ir vidinės laisvės. Jei tikėjimas nedaro tavęs laisvo, tai klausimas, kas su juo negerai. Ko gero, trūksta linksmumo. Kita priežastis, kad išties Lietuvoje labai mažai priemonių, kurios būtų skirtos jaunuolio religiniam ugdymui. Jei mažesniems esama, paaugliško amžiaus jaunimui yra juodoji skylė. Kiekvienas žino, kad kažkas lyg ir yra, bet niekas nėra matęs gyvai. Kita vertus, norint, kad jaunimas mokytųsi iš kokio nors leidinuko, reikia jį pasivyti, t. y. suvokti, kuo jie gyvena dabar. Mums paveikios priemonės, jiems gali būti ir visai neįdomios, tad turi būti kažkas nauja ir kita. Taip ir ši knygelė, vyresnius ji šokiruoja, o jaunuoliams atrodo smagi, nes retai knygą galima legaliai paspardyti (*juokiasi*).

Kas tau pačiam svarbiausia šioje knygelėje?

Man humoras labai svarbus dalykas. Aš visada remiuosi humoru. Bažnyčioje žmonės bijo nusijuokti, nebent, kai charizmatiškas kunigas ir bendruomenė gyva, tuomet žmonės, išgirdę kunigo anekdotą, gali nusijuokti. Todėl viena iš šios knygelės funkcijų buvo atspalaiduoti, atpalaiduoti veido raumenis, kurie neleidžia šypsotis. Knygelė kaip pratybos, nes, jei nori turėti koki nors įgūdį, pavyzdžiui, nusijuokti ir būti linksmam bažnyčioje, turi atlikti pratybas. Žmonėms, kurie niekada nesišypso, rekomenduojama prieš veidrodį specialiai pasišypsoti. Kiek skaičiau tekstų, nežinau, ar tiesa, bet, kai žmogus imituoja šypsena, gaminasi endorfinai ir žmogus tampa laimingesnis. Tad ši knygelė tarsi treniruoja vidinį šypsojimosi raumenį ir žmogus tampa laisvas, laimingesnis, linksmesnis.

Knyga – populiari? Ar šiais laikais paauglį dar gali sudominti nespaltvota knygelė?

Vertinu subjektyviai, atgarsio girdėjau mažai, bet tiražo praktiškai nebeliko. Buvo išleista 700 „Pakopa po pakopos“ egzempliorių, turbūt kartosime leidimą. Buvo žmonių, kurie parašė, kad jiems patiko, padėjo. Vaikams patiko, o mokytojams knyga buvo tragedija, blasfemija, plėšyti knygą, deginti ją. Aš pradėjau pastebėti, kad jaunimas sako *fainai*, 18–30 metų amžiaus grupė, kuri sako, kad ši knyga bloga, o nuo kokių 35 metų vėl žmonėms knygelė atrodo labai *fainai*. Aš dar dirbu mokytoju, tad, kai žiūriu į vaikus, suprantu, kad, jei moki prie jų prieiti, bet kas gali būti įdomu.

Prakalbome apie humorą. Rašytojas Balys Sruoga taip pat dalyvavo Šaulių sąjungos veikloje. Galima teigti, kad humoras, ironija jam padėjo išverti koncentracijos stovykloje. Jis rašė, kad kuo jam būdavo liūdniau, tuo jis labiau juokėsi. Tau humoro jausmas irgi svarbus. Kaip su humoru yra karinėse struktūrose, ar galima juokauti Šaulių sąjungoje, pratybose, ar pavojaus akivaizdoje priimtina juokauti?

Jeigu pratybose nejuokausi, gali sumažinti žmonių motyvaciją. Manau, kad privaloma juokauti. Tai nėra kariuomenė, o savanoriška organizacija. Kartais reikia pakelti balsą, bet humoras, manyčiau, yra viena svarbiausių instruktoriaus savybių. Žinoma, turi žinoti, kaip ir kada tinkamai pajuokauti, nes gali perlenkti lazda.

Įsivaizduokite situaciją: turėjome rudenį pratybas, kai visą dieną lijo. Visi buvome kiaurai permirkę. Savanoriai turėjo tris užduotis: 1. Atsiskaityti egzaminą 2. Užrašyti ant lapelio, kad jis nesuplyštų 3. Atnešti lapelį iki manęs, kad jis nesuplyštų. Lijo taip, kad popierius akyse byrėjo. Kai toks oras, motyvacijos mažai, ryte atvažiavęs į pratybas taip pat neturiu nuotaikos, galvoju, kad geriau būčiau likęs namuose. Taigi tokiose situacijose be humoro – niekaip. Turi pakelti nuotaiką ir šauliams, ir galiausiai sau pačiam. O pavojaus akivaizdoje humoras taip pat be galo svarbus.

Imkite pavyzdį: jeigu miršti miške, tu gali mirti niūriai arba su šypsena veide. Jei mirsi su šypsena, uždegsi kitus, kad mirtis nėra baisi, kovojant už gerą reikalą. Tad, sakyčiau, humoras yra atsakomybė iki pat mirties. Lengva filosofuoti, bet noriu tikėti, kad, jeigu bus situacija, turėčiau numirti už Lietuvą arba kitą svarbų dalyką, mirsiu su šypsena veide. Ne bepročio, o sąmoninga šypsena.

Ar buvimas krikščioniu padeda šaulio tarnystėje? O gal atvirkščiai?

Viskas susiję. Šaulio 10 priesakų esu palyginęs su Dekalogu. Šaulio vertybės remiasi krikščionišku pagrindu. Statute irgi parašyta, kad šauliškas etikos kodeksas remiasi krikščioniškomis vertybėmis. Man kaip teologui smagu atrasti temas, kurių niekas nenagrinėja. Pavyzdžiui, 2018 metais Karo akademijoje buvo paskelbta konferencija „Lietuvos atkūrimui 100 metų“, nusiunčiau temą „Tėvynės gynimas ginklu: nuodėmė ar dorybė? Katalikų Bažnyčios požiūris“. Jie patvirtino mano temą. Kaip teologas, ragavęs karybos, galėjau pasvarstyti. Mokomojoje kuopoje irgi buvo klausimų, ar privaloma imti ginklą, nes žmogus katalikas, todėl nenori imti ginklo. Tada reikia nagrinėti, koks yra katalikų bažnyčios požiūris.

Taip, žmonės įsivaizduoja, kad ginklas, karas ir tikėjimas nesuderinami dalykai. Filmas „Pjūklo ketera“ turbūt sustiprino šį įvaizdį? Kaip tu manai, kaip šie dalykai – ginklas ir tikėjimas – simbiozuoja?

Būtent po šio filmo atsirado šis įsitikinimas, kad ginklo negalima imti į rankas, kad tai nuodėmė. Nors tame filme veikėjas yra adventistas, o jų ir katalikų bažnyčios įsitikinimai skiriasi gal 60 proc. Kai įstojau į šaulius, dirbau ekumeninėje radijo stotyje „Gerosios Naujienos centras“. Ten nuolat pasipildavo klausimų, kaip aš, krikščionis, galiu imti ginklą. Yra daug neteisingų įsitikinimų, mitų dėl katalikų bažnyčios požiūrio. O katalikų bažnyčia, kalbant supaprastintai, sako, kad, jeigu prispyrė reikalas, reikia ginti Tėvynę, o jei jos negini, tai yra nuodėmė.

Lyginai Dekalogą ir šaulio priesakus. Ar turi mėgstamiausią įsakymą ir (ar) Priesaką?

Švieskis ir šviesk. Tai ir mūsų kuopos šūkis. Man pačiam savišvieta labai svarbu. Kai kurie mane vadina amžinu studentu, nes nuolat ką nors studijuojau, lankau kursus, skaitau. Man tai irgi siejasi su bažnyčia, su tais pačiais dominikonais, kurių viena iš charizmų – studijos – tam, kad paskui skelbtum, perduotum kitiems, ką išmokai.

Pastebėjau, kad bent jau mano aplinkoje jaunimui, jeigu yra tikintis, labai svarbu ir meilė Tėvynei, pilietiškumas. Kaip manai, katalikiškumas ir pilietiškumas kažkaip susiję? Ar buvimas kataliku tave įpareigoja mylėti ir savo Tėvynę?

Aš manau, kad katalikas privalo mylėti Tėvynę. Kalbant apie pilietiškumą,

pasidaro aišku, kai pasižiūri į okupacinį laikotarpį. Pusė disidentų buvo kunigai, vienuolės arba kiti Bažnyčios žmonės. Už Lietuvos laisvę realiai ir kovojo Bažnyčios žmonės, ta pati LKB Kronika. Viskas sukosi netoli Bažnyčios. Bendravau su bapristu Valdemaru Cornu. Jo šeima buvo vokiečių ištremta į Kazachstaną. Jis buvo vokiečių rusas ir norėjo grįžti į Vokietiją, bet atvyko į Lietuvą ir čia gyveno kelerius metus. Jis į Lietuvą veždavo Biblijas. Valdemaras pasakojo, kaip slapstėsi nuo KGB, Vokietijos muziejuje rodė benzino kanistrą su dvigubu dugnu ir pasakojo, kiek jame Biblijų tilpdavo atvežti. Nesvarbu, kad jis ne katalikas, bet visas išsivadavimas vyko ant krikščioniško pagrindo. Kai žiūriu įrašus iš Atgimimo laikotarpio, matau, kad žmonės gieda bažnytines giesmes. Taip pat partizanai. Tikintys ir netikintys susirinkdavo malda. Lietuvoje tai labai glaudžiai susiję.

Žmonių intelektas, švietimas, savišvieta gali laimėti taiką, ar visgi tai militaristinių galių žaidimas?

Geriausia laimėta kova yra ta, kuri neprasidėjo. Intelektinis lavinimas visuomenę gali padaryti stiprią, kad nereikėtų prieiti iki ginklo. Kad laimėtum karą, tavo pirmas tikslas yra sužlugdyti tautos valią. Yra priesakas „Stiprink valią ir kūną“. Žmonės mano, kad tai reiškia, pavyzdžiui, paimti įkaitintą geležį į rankas ir laikyti, bet aš suprantu, kad valia yra laisva proto valia suprasti, atskirti, kas gera ir bloga. Kai ugday žmones, ugday jų kritinį mąstymą, žinias – stiprini tautos valią ir darai tautą stiprią, atsparią priešui melui, dezinformacijai, tuomet tauta valinga ir mes laimime kovą, nėra kaip tautą palaužti. Kai žmonės skaito *Sputniką* ir jiems makaulėje kažkas susisuka – kova pralaimėta. Čia intelektualinių karių kova. ×

2.

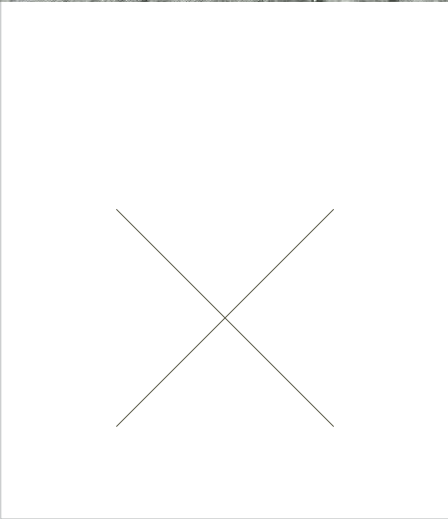
1. Šaulių rikiuotėje.

2. Rinktinės suvažiavime gaunami atsakymai į rūpimus klausimus.

PISTOLETAS KULKOSVAIDIS „THOMPSON“: NEMIRŠTANTI LEGENDA

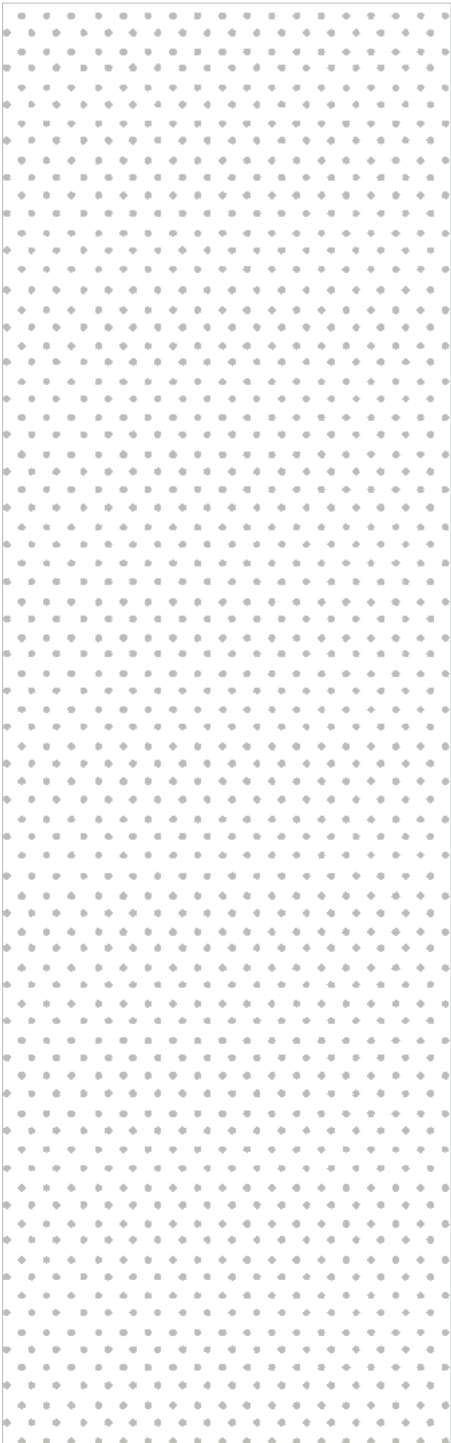
6

Tekstas – Valdas Kilpys

Nuotraukos – rarehistoricalphotos.com, militaryhistorynow.com.

Praeitame „Trimite“ rašėme apie čekišką „Scorpion“ ir minėjome, kad tai – ginklas, kuris turi gana prastą reputaciją. Šiame numeryje tęsiame pasakojimą apie dar vieną ginklą, kuris norom nenorom asocijuojasi su JAV gangsterių kovomis. Tai – legendinis pistoletas kulkosvaidis „Thompson“. Kartą išvydus jo pamiršti nebeįmanoma.

1. Vienas iš laisvės kovotojų laiko pistoletą kulkosvaidį „Thompson“.

2. „Thompson M1928A“.

APKASŲ „ŠLUOTOS“

Pistoletai kulkosvaidžiai atsirado kaip Pirmojo pasaulinio karo „tranšėjų karų“ pasekmė. Kariams prireikė nedidelio ginklo, beriančio kulkas netolimaais atstumais, bet turinčio didelę greitošaudą. Būtent šiuos reikalavimus ir tenkino šie ginklai.

Pirmojo tikro pistoleto kulkosvaidžio sukūrimo laurai priklauso vokiečiams. Jų kariams apkasų kovoms buvo sukurtas pistoletas kulkosvaidis MP-18, kuris ir tapo pagrindu kuriant kitą legendą – „Thompson“. Šis pavadinimas JAV tapo bendriniu vardu, kuriuo vadinami visi pistoletai kulkosvaidžiai [angl. *Tommy gun*].

Kadangi apkasų kovos vykdavo gana ribotoje erdvėje, pirmiausia buvo nuspręsta atsisakyti didelio ir galingo šautuvo šovinio, kuris buvo skirtas šaudyti tolimais atstumais. Vokiečių ginklų konstruktoriai pagrindu pasirinko 9 mm „Parabellum“ šovinį, kurį ir dabar naudoja NATO kariuomenės. Amerikiečiai pasuko kitu keliu: jiems artimesnis buvo „45 Colt“ šovinis.

Tačiau, kai pagaliau generolo Johno Thompsono užsakymas buvo įvykdytas, karas pasibaigė ir 1921-aisiais buvo nuspręsta naująjį pistoletą kulkosvaidį pardavinėti civilinėje rinkoje. Jis tapo tikra sensacija ir į jį dėmesį pirmiausia atkreipė ne policija ir kariuomenė, bet... nusikalstamos gaujos. Mat būtent tuo metu JAV galiojo prohibicijos įstatymas [angl. *Volstead Act*] ir tarp gaujų būta didelės konkurencijos tiekiant alkoholį. Policijai ir kitoms teisėsaugos struktūroms neliko nieko kito, kaip tik sekant nusikaltėlių gaujomis taip pat apsiginkluoti pistoletais kulkosvaidžiais.

O JAV kariuomenė šį automatą pripažino ir karius juo apginklavo tik 1928 metais. Jam buvo suteiktas oficialus pistoleto kulkosvaidžio M-1928-A-1 pavadinimas.

SUDĖTINGAS, BRANGUS, BET GERAS

„Thompson“ gamyba reikalavo itin daug sąnaudų. Šis ginklas buvo gaminamas naudojant daug technologijų: kalimą, frezavimą ir šiaip ginklo radimasis buvo preciziškas darbas, kurį galėjo atlikti tik patyrę meistrai. Tai tiko civilinio, prašmatnaus ginklo atveju, tačiau buvo didelė kliūtis mąstant apie ginklą, skirtą karinėms reikmėms.

Ginklas turėjo pusiau laisvą spyną, būdavo užtaisomas viršuje esančia rankenėle. Greitošauda buvo reguliuojama dviejų metalinių dalių trinties keitimu. Kitaip tariant, detalės turėjo būti labai tiksliai pagamintos. Keitiklis leido šaudyti tiek serijomis, tiek pavieniais šūviais. Šaudant serijomis per minutę galima padaryti nuo 600 iki 800 šūvių. Kompensatorius buvo pagamintas taip, kad išlekiančios dujos ginklą stūmė žemyn, taip jį stabilizuodamas šaudant serijomis. Bandžiusieji šį ginklą pasakoja, kad tai vienintelis pistoletas kulkosvaidis, kuriuo iš tiesų galima „piešti“ kulkomis ant lygaus paviršiaus. Jo stabilumas stebina.

Pirmieji modeliai buvo tiekiami su kelių rūšių dėtuvėmis: įprastose dėtuvėse tilpo iki 30 šovinių, o diskinėse – net iki 100 (tiesa, šios talpos „diskai“ nepasiteisino, nes gana dažnai strigdavo). Dėl didelės kainos (per 200 anuometės vertės dolerių) kariuomenė daug pistoletų kulkosvaidžių neužsakinėjo ir iki 1940-ųjų masinė šių ginklų gamyba nevyko. Tačiau viskas pasikeitė, kai vokiečių kariai praktiškai įrodė pistoletų kulkosvaidžių reikalingumą. Tuomet „Thompson“ tapo geidžiamu ginklu. Britai užsakė didelį kiekį M-1928, nes paprasto ir grubaus „Sten gun“ dar nebuvo paleidę gamybą.

Tačiau faktas liko faktu: daugelis „Thompson“ detalių buvo gaminamos vos ne rankomis ir šį ginklą žūt būt reikėjo paprastinti ir atpiginti. >

2.

M-1 IR M-1-A-1

JAV prisidėjus prie sąjungininkų pajėgų kiekvienam tapo aišku, kad be pistoletų kulkosvaidžių neišsiversi. Vėl buvo pasirinktas „Thompson“, tik sukurtos paprastesnės modifikacijos M-1 ir M-1-A-1. Jų veikimas buvo grįstas laisva spynos eiga, dūžiklis tapo fiksuotas, o užtaisymo rankenėlė iš viršaus nukeliavo į dešinę ginklo pusę. Su diskinėmis dėtuvėmis dingo ir kompensatoriai bei pirmiesiems modeliams charakteringa rankena po vamzdžiu.

GINKLAS PASTEBIMAI ATPIGO

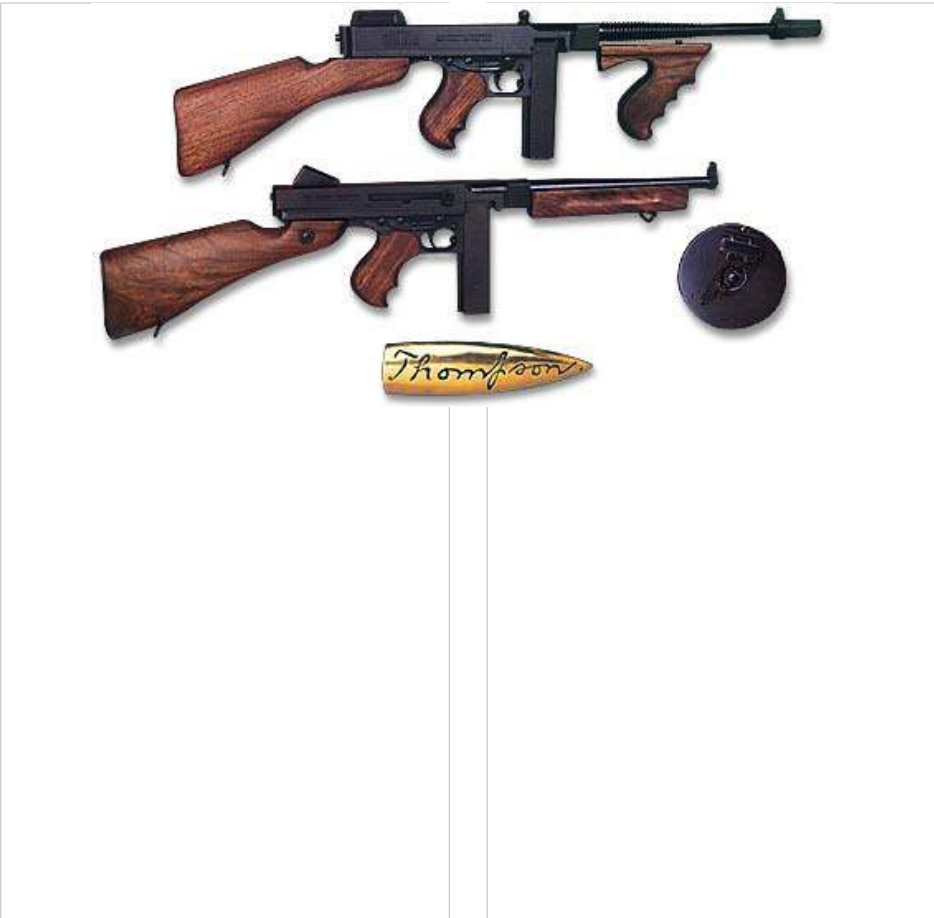
Nuostabą kelia ant kai kurių ginklų montuojamas mechaninis taikiklis, kuris metrinėje sistemoje tradiciškai būdavo sureguliuotas šaudyti iki 45,7 m atstumu, tačiau kitas jo sektorius buvo net 548,6 m, kas iš tiesų gerokai per toli žinant, kad ginklas šaudė pistoletiniais šoviniais.

Iki pat 1945 metų „Thompson“ gamyba nebuvo nutraukta. Jis liko ištikimu karių ginklu, tačiau, nepaisant to, jis vis vien buvo per brangus, todėl natūralu, kad atsiradus itin paprastam ir pigiam pistoletui kulkosvaidžiui M3 [angl. *United States Submachine Gun, Cal. .45, M3*] šis ginklas pradėjo nykti. Dėl M3 išorinio bjaurumo dažnai kariai visgi likdavo su legendiniais „Thompson“.

Aistrą šiam ginklui pripažino ir Vietnamo karo dalyviai. Specialiosios pajėgos naudojo būtent juos, nes dėl šovinio kalibro ir greitašaudos jis buvo labai parankus kovojant džiunglėse. Nenuostabu, kad ir dabar šį pistoletą kulkosvaidį galima pamatyti įvairių pusiau teroristinių grupuočių kovotojų rankose. Iki pat 1980-ųjų JAV policininkai taip pat juos gana plačiai naudojo.

Paskutinė „gulbės giesmė“, kurią „sudainavo“ šis pistoletas kulkosvaidis, siejama su įvykiais Jugoslavijoje. Dažnas tenykštis kovotojas buvo ginkluotas būtent „Thompson“. Paklauskite, iš kur jie ten atsirado? Atsakymas gana paprastas: juos JAV gausiai tiekė su naciais kovojusiems partizanams, kurių anūkai juos vėl išsitraukė užėjus neramiems laikams. Daugiausia jų pasirodė dabartinėje Kroatijoje. Beje, teko skaityti, kad net nedidelis skaičius Lietuvos laisvės kovotojų turėjo „Thompson“, tačiau bėda buvo ta, kad jam trūko šovinių, nes sovietinės jėgos struktūros tokio kalibro nepripažino. x

1. Winstonas Churchillis su „Tommy Gun“ kariuomenės patikros metu Hartlepoole, 1940 m.

MOTYVACIJA JAUNUOLIUI – SVARBUS VEIKSNYS ŽENGIANT PROFESIJOS PASIRINKIMO KELIU

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos vyr. psichologė mjr. Rosita Kanapeckaitė.

7

Tekstas – Aistė Janulevičiūtė
Nuotraukos – Eimantas Genys

Motyvacija – tai visuma veiksmų, kurie padeda siekti tikslo. Ji svarbi ne tik išsikėlus aukštus tikslus, bet ir kiekvieną dieną susiduriant su įvairiais gyvenimo iššūkiais. Motyvacija – tai, kas skatina daryti tai, ką darai“, – sako Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos vyr. psichologė mjr. Rosita Kanapeckaitė.

Moteris pabrėžia, kad motyvacija ypač svarbi šiandieniam jaunuoliui, kuris turi labai daug galimybių ir pasirinkimo laisvę: gali neišeidamas iš namų bendrauti praktiškai su visu pasauliu, studijuoti užsienyje ir įgyti išsilavinimą, dirbti, keliauti, žodžiu, beveik viską, ką jam siūlo gyvenimas. Todėl jaunam žmogui rasti motyvacijos šiame dideliame informacijos, komunikacijos burbule būna gana sunku.

Pirmiausia, reikėtų suprasti, kad motyvaciją galime skirstyti į dvi rūšis – vidinę ir išorinę. Vidinė – tai paties asmens siekiai, tikslai, glaudžiai susiję su jo vertybėmis. Išorinė – laikina, trunka neilgai ir labai greitai žmogus gali ją prarasti. Tai atlygis, pagyrimas, pripažinimas ir kita. Todėl kalbant apie motyvaciją svarbiau kalbėti apie vidinę motyvaciją ir ją ugdyti, ypač tose situacijose ir tomis dienomis, kai atrodo, kad jos visiškai nebėra.

Psichologė mjr. R. Kanapeckaitė pabrėžia, kad, be motyvacijos, itin svarbu išmokyti valdyti save ir savo laiką: „Bus tokių dienų, kai tas susižavėjimas išblės, išsikeltas tikslas pasirodys pilkas ir blankus, kai atrodys, kad niekas nesiseka. Tai laikas nuo tikslo išsikėlimo iki jo įgyvendinimo, kai įtraukia rutina, kurios niekas nemato, niekas nepastebi, bet tu turi atlikti daug rutininių darbų, kurie ir greitai atsibosta, ir būna nemieliai, tačiau tik taip tu sugebėsi pasiekti savo užsibrėžtą tikslą.“

Vienas populiariausių būdų motyvacijai ugdyti yra savęs valdymas. Pasirodo, to galima išmokyti. R. Kanapeckaitė pateikia kelis paprastus motyvacijos stiprinimo ir ugdymo metodus.

1. Susikurkite tam tikrus ritualus, kuriuos per dieną privalote atlikti. Tai vadinamasis „must“ metodas. Jūsų diena turi turėti struktūrą. Susiplanuokite ją, numatykite, kad kiekvieną dieną ką nors nuveiksite – sportuosite, mokysitės ar pan.

2. Skirkite laiko savišvietai.

3. Rašykite. Kad ir dienoraštį, kuris gali ir nebūti panašus į tipiškus šio žanro užrašus, bet būtinai – struktūruotas, pavyzdžiui, užsibrėžkite užrašyti tris gerus dalykus, kurie įvyko nurodytą dieną.

4. Kalbėkite, bendraukite. Tiesiog paprastai pasikalbėkite su draugu ar kitu žmogumi. Pasak psichologės, patys sėkmingiausi pasirenka du ar tris panašaus tipo motyvacijos ugdymo būdus ir juos kasdien taiko. Žinoma, kiekvienam svarbu pasirinkti būdą, kuris jį veikia geriausiai. Tačiau labai svarbu pabrėžti, kad metodas, kurio veikimo neįmanoma išmatuoti, nebus efektyvus. Tai turėtų būti labai konkretūs, pasiekiami rodikliai. Sakyti, kad šiandien mažiau naršysiu internete, netinka. Toks būdas turėtų būti įvardijamas kaip „naršysiu internete tik nuo 17 iki 18 val.“. Ir to reikia laikytis, išjungti visus pranešimus, internetą, vadinasi, vengti šios rūšies pagundų, pasiekti tai, ką užsibrėžei.

Ši sistema gali padėti pasiekti ilgalaikius tikslus. Jeigu kiekvienas turėsime savo sistemą, kaip atlikti vieną ar kitą užduotį, įgyvendinti vieną ar kitą tikslą, kelias į jį

taps lengvesnis. Labai svarbu suvokti, kad bus dienų, kai dings motyvacija ir tikslo prasmė, ypač jeigu šis tikslas – ilgalaikis. Tačiau siekiant kiekvieno tikslo svarbu nepasiduoti. Svarbiausia – bandyti ir eiti bandymų bei nesėkmių keliu.

R. Kanapeckaitė teigia, kad apskritai sėkmė ir nesėkmė yra labai subjektyvus dalykas. Juk tu turi tikslą, greičiausiai netgi tokį, kurį jau pasiekė kiti, todėl svarbiausia tiesiog išsiaiškinti, ką jie darė, kad pavyko: „Dabar socialiniuose tinkluose esame įpratę matyti nudailintus, sėkmingus žmones, tačiau nematome, kiek jie paaukojo, kiek įdėjo pastangų, kiek patyrė nesėkmių ir išbandymų, kol jų pasiekė. Čia galime save palyginti su vaiku, kuris mokosi vaikščioti. Vidutiniškai jis parkrinta daugiau kaip 800 kartų. Jeigu parkritęs 300-ąjį kartą sustotų nusivylęs, nusprendęs, kad nesugebės, ar tikrai pasiektų savo tikslą?“ Psichologė siūlo ne žiūrėti, kiek motyvacijos turi tam tikram tikslui pasiekti, o pabandyti susikurti sistemą – atlikti eksperimentą, nusibrėžti aiškias ribas ir susidaryti planą, ką reikia daryti, kad tai būtų įmanoma, kiek ir kada kartų bandyti, kartoti.

Jaunuoliams labai svarbu turėti sistemą ir renkantis profesiją. Karo akademijos psichologė, dirbanti su jaunuoliais, pastebi, kad dažniausiai asmens vertybės, jo elgesys su kolegomis, vadais, požiūris į jaunesnius, tai, ką galvoja apie tarnaujančius karininkus, kokios informacijos turi, kuo domisi, kas jam svarbu, jau rodo jaunuolio motyvaciją siekti karininko profesijos. Karo akademijoje šiais metais įvestas naujas atrankos elementas – motyvacinis pokalbis – taip pat rodo, kad svarbu ne tiek fizinės ar kitos savybės, kurias galima išugdyti, svarbiausia – jaunuolio motyvacija, jo noras rinktis profesiją, atkakliai mokytis, siekti užsibrėžtų tikslų.

Psichologė mjr. R. Kanapeckaitė pastebi, kad kai kurie jaunuoliai jau ateina motyvuoti, žino, ko nori. O tuos, kurie tiksliai nežino, ko nori, kartais motyvuotieji nukreipia tinkama linkme, ir žmonės per dvejus metus pasikeičia 180 laipsnių. Pirmiausia pats jaunuolis turi turėti tikslą ir jo siekti. Kiek motyvacijos turės, kokią sistemą savo tikslui pasiekti susikurs, tokie bus ir jo sėkmės rezultatai.

Lietuvos karo akademijos psichologė mjr. R. Kanapeckaitė pataria: „Kol esi jaunas ir turi daug visokių galimybių, privalai daug kartų bandyti. Bandyti, nevengti situacijų, kurios yra nemalonios, nepriimtinos, nebijoti priimti iššūkių. O kai išbandai daug dalykų, tvirčiau ir geriau jautiesi, siekdamas savo ilgalaikio tikslo. Net jeigu jau iškepti visi pasaulio pyragai, juos iškepė kažkas kitas, o kai iškepsi tu, jis išeis kitoks. To ir palinkėčiau – nebijokite eksperimentuoti ir jums pavyks!“ x

Svarbiausia – bandyti ir eiti bandymų bei nesėkmių keliu.

SPARTA

8

Paminklas Leonidui Spartoje.

Tekstas – Valdas Kilpys
Nuotraukos – greeka.com, deadliestblogger.com

Senojo, antikinio pasaulio istorijoje spartiečiai užima svarbią vietą. Nenugalimų, visą gyvenimą karybai atsidavusių piliečių karių įvaizdis iki šiol yra bene ryškiausias kalbant apie karišką ryžtą nugalėti. Iš istorijos žinomi pasakojimai apie laimėtus mūšius daugeliui kelia susižavėjimo. Pabandykime iš arčiau pažvelgti į Spartos valstybės piliečių gyvenimą, papročius, karybos ypatybes.

Vienas iš Spartos vadų, Antalaktidas, yra pasakęs, jog spartiečiai naudojami trumpesniais ginklais dėl to, kad nebijo priešo ir žiūri jam į akis.

GYVENIMO BŪDAS

Sparta – tai miestas pietinėje Graikijoje, Peloponeso pusiasalyje. Lakonijos centras. Beje, nuo šios šalies pavadinimo kilo ir kitas, trumpą kalbą, mažakalbį žmogų reiškiantis žodis „lakoniškas“. Žodis „spartietis“ tapo griežto gyvenimo būdo sinonimu.

Gimus kūdikiui, jis būdavo apžiūrimas vietos „gydytojų“, kurie nusprendavo, ar jis tinkamas karo tarnybai. Nors nemokslinėje literatūroje teigiama, kad silpnus vaikus mesdavo nuo olos, tai nėra visai tiesa. Dažniausiai jie būdavo atiduodami kaimyninėms gentims.

Sulaukę septynerių metų, berniukai būdavo paimami iš tėvų namų ir išvežami į sukarintą mokyklą, kurioje būdavo mokomi ne tik tradicinių mokslų, bet ir medžioklės, karo meno, strategijos bei atletikos. Spartos karys buvo auklėjamas nepamirštant ir nekarinių mokslų, todėl tai nebuvo stuobriai.

Iš 12 metų sulaukusių vaikų būdavo atimami visi drabužiai, išskyrus raudoną apsiaustą, ir berniukai būdavo verčiami miegoti lauke. Įdomi detalė: tuomet jiems būdavo sumažinamas maisto daviny, todėl pramisti jie galėjo tik vagiliaudami. Sučiuptam tokiam įstatymo ginamam „vagiui“ būdavo duodama lazdy ne už tai, kad vagia, o dėl to, kad sučiupo, mat buvo nepakankamai vikrus ir gudrus.

Pagal įstatymus vyrai vesdavo sulaukę 30 metų, o moterys tekėdavo dvidešimties. Spartiečiai santuoką vertino kaip būdą susilaukti naujų karių. Nevaisingų vyrų žmonomis turėjo „pasirūpinti“ kiti vyrai.

Mergaitės likdavo su tėvais, tačiau jos taip pat buvo ugdomos pagal griežtą mokymo ir treniruočių programą. Šokiai, gimnastika, ieties bei disko metimas buvo kasdienis užsiėmimas, kurių pagrindinis tikslas – stiprinti kūną gimdymui. Moterų vardai antkapiuose užrašomi tik vienu atveju: jei mirė gimdydama. Vyrų – jei žuvo mūšyje.

IŠORĖS SVARBA

Lakonijos gyventojai gana ryškiai skyrėsi nuo kitų graikų. Sulaukę pilnametystės vyrai turėjo papratimą nebekirpti plaukų (vergai būdavo kerpami plikai). Tai tapo visateisio piliečio atributu. Prieš mūšį spartiečiai šukuodavosi, susitepdavo plaukus aliejais. Buvo manoma, kad tai didina karingą išvaizdą, kuri gąsdindavo priešus. Dar viena įdomi aplinkybė: kasdienis spartiečių rūbas buvo itin kuklus. Dažniausiai jie nešiojo pilkas togas

ir sandalus, tačiau žygiuose šie vyrai radikaliai pasikeisdavo. Į mūšį spartiečiai eidavo apsigobę purpuriniais apsiaustais (gimatijomis) ir tokios pat spalvos tunikomis. Tuomet tai buvo itin brangūs rūbai, kuriuos sau leisti galėjo tik turtingi piliečiai.

Pasak legendų, šį rūbą spartiečiams pasiūlė ir pritaikė Likurgas – mitinis spartiečių valstybės kūrėjas ir vadovas, kuris, tikėtina, gyveno VIII amžiuje pr. Kr.

Tačiau raudoni rūbai turėjo ir praktinių sumetimų: Plutarchas rašo, kad taip spartiečiai galėdavo mūšyje nusišlėpti sužeidimus, nes besisunkiantis kraujas buvo sunkiai įžiūrimas ant raudono audeklo. Kita vertus, istoriniuose šaltiniuose yra minima, kad Spartos kariai prieš patį susidūrimą nusimesdavo rūbus ir į kovą stodavo beveik nuogi. Kad ir kaip būtų, purpuriniais rūbais apsigobę ir variniais skydais švytintys kariai to meto kitų valstybių kukliau aprėdytiems kovotojams turėjo atrodyti itin gąsdinančiai.

GINKLAI IR MŪŠIAI

Be kiekvienam gerai iš filmų žinomo graikiškojo šalmo, spartiečiai turėjo ir grynai tik jiems būdingą „pilosą“. Pavadinimas kilo iš panašios formos kepuraičių, kurias nešiojo vietos piemenys. Tai kūgio formos šalmas be veido apsaugų. Nors jis saugojo tik viršugalvį, kovotojui suteikdavo daug pranašumo, mat neribojų periferinio vaizdo. Susidūręs su priešu karys galėjo matyti ir tai, kas darosi šonuose, todėl spartiečiai mūšiuose būdavo gerokai manevringesni ir lankstesni.

Skirtingai nuo kitų graikų, kurie, be pagrindinio ginklo, naudojo dar ir „kopisą“ [trumpą vienašmenį kalaviją su priekin lenkta geležte, panašų į nepaliečių „kukrį“, kurį ir dabar naudoja JK kariuomenėje tarnaujantys gurkai], spartiečiai turėdavo kinžalo formos duriamą peilį. Jis labai tiko kovojant minioje, karys prieš karį.

Vienas iš Spartos vadų – Antalaktidas – yra pasakęs, jog spartiečiai naudojami trumpesniais ginklais dėl to, kad nebijo priešo ir žiūri jam į akis. Būtina pastebėti, kad tai buvo vieninteliai iš graikų, kurie kaudavosi iki paskutinio net ir suirus rikiuotei. Kitaip tariant, kai visos aplinkinių šalių kariuomenės suirdavo neišlaikius rikiuotės, spartiečiai iš mūšio nesitraukdavo.

Šio miesto valstybės kariuomenė buvo pirmoji, kuri įvedė griežtą tvarką insignijos srityje. Jie pirmieji skydus [aspisus]

pradėjo žymėti tik graikiškąja raide L, reiškiančia jų gyvenamos vietovės pirmąją raidę. Tai įgalindavo juos tiksliai atskirti, kuris savas ir kuris svetimas.

Nebus klaida sakyti, kad labiausiai Spartą išgarsino Termopilų [liet. ugninių vartų] mūšis, kuriame maždaug prieš 120 000 persų karių stojo maždaug 300 spartiečių. Įsitvirtinę siaurame perėjime kalnuose jie neleido priešiui prasiveržti.

SPARTOS SAULĖLYDIS

Kas gi nutiko, kad Spartos valstybė ėmė pralaimėti? Atsakymas paprastas: ją pražudė gyvenimo būdo pasikeitimai. Prasidėjus Peloponeso karui [431–404 metais pr. Kr.], kur varžėsi Atėnų imperija ir Peloponeso lyga, kuriai vadovavo Sparta, galiausiai nugalėjo būtent spartiečiai. Tačiau ši pergalė atsisuko prieš juos pačius.

Atėnų turtai, patogus gyvenimo būdas ir tam tikras ištižimas radosi pačioje Sparoje ir dingo esminis šio miesto valstybės stiprybės šaltinis – lygybė. Tradiciškai valdovas praktiškai niekuo nesiskyrė nuo paprasto kario, todėl turtinių ir kitokių skirtumų atsiradimas tapo neįveikiama kliūtimi norint išlaikyti buvusį kovingumą.

Tebų miesto valstybės vadovui Epaminondui priklauso Spartos karinės šlovės nuvainavimo laurai. Pritaikęs naujas kovos strategijas [smogė į stipriausias, o ne silpniausias spartiečių falangas] jis įveikė Spartos kariuomenę Leuktros mūšyje [371 metais pr. Kr.] ir pradėjo Tebų šlovės kelią. x

- 1. Spartiečių karių vyresniųjų apranga skyrėsi kitokio tipo šalmais.
- 2. Spartiečių kariai žygyje.
- 3. Pagalbinis, trumpesnis kalavijas, kurį spartiečiai naudojo artimame mūšyje.

ĮSTATYMAS DRAUDŽIA KALĖDŲ EGLUTĘ!

Tekstas – Birutė Malaškevičiūtė

Šiemet, susiklosčius ypatingoms aplinkybėms, siautėjant COVID-19 pandemijai, visuomenėje kilo daug diskusijų dėl Kalėdų eglučių statymo ir įžiebimo viešose erdvėse. Vieni buvo už tai, kad reikėtų pakentėti ir apsieiti be to, kiti nerimavo, kaip iš vaikų bus atimti kalėdiniai žiburiukai. Pasirodo, kalėdinės eglutės aistras kurstė ir tarpukario Lietuvoje. Tuo metu ji neskubėdama skynėsi kelią į kiekvieno namus. Miestuose Kalėdų eglutė greitai tapo sava ir buvo neatsiejama miestietiškos kultūros dalis. Kaimuose į ją vis dar šnairuota. Kai galiausiai apsiprasta su šia nauja Kalėdų eglutės puošimo tradicija, 1939-aisiais, prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, ji buvo uždrausta. 1939 metų gruodžio 8 dieną laikraščiuose mirgėjo pranešimai, kad „vakar finansų ministras, pasirėmęs nepaprastu metu tautos ūkiui tvarkyti įstatymu, Kalėdų eglučių gaminimą ir pardavimą uždraudė“.

1. Uždraudus Kalėdų eglutes 1939 metais, vargiai buvo galima pamatyti tokių idiliškos šeimos akimirkų.

Nuotr. iš E. Raginskaitės (tarpukario Alytaus verslininko dukros) albumo

2. Šv. Kalėdos Igno Končiaus šeimoje 1924 metais. Inteligentų šeimose jau tuomet buvo puošiamą eglutė ir dovanas nešė Kalėdų Senelis.

Nuotr. iš www.epaveldas.lt (saugoma Žemaičių dailės muziejuje)

MIESTAS: „ATĖMĖ KALĖDŲ PASAKĄ – EGLUTĘ“

Draudimas motyvuotas tuo, kad valstybiniuose miškuose kasmet yra iškertama per daug gražių eglučių Kalėdoms. Taip pat sakoma, kad tai ne lietuviškas paprotys. Dėl Kalėdų eglutės diskusijos vyko ne vienus metus. Prisidiskutavus visą gruodžio mėnesį, šie ginčiai pasimiršdavo iki kito gruodžio, o štai čia ėmė ir uždraudė. Viena supykusi mama kuo kultūringiau bandė apibūdinti susiklosčiusią situaciją: „Kalėdų šventėms artinantis, eglučių kirtimo klausimas diskutuojama, bet praėjus Kalėdoms tas klausimas užmirštamas iki sekančių Kalėdų. Ir per eilę metų nerasta kitos išeities, kaip griežtas eglučių kirtimo uždraudimas. Kalėdų eglučių rengimo paprotys, gal ir nelietuviškas, bet gražus ir didelį džiaugsmą teikia mūsų vaikams. Kalėdų eglutės teikia džiaugsmą ne tik vaikams, bet ir suaugusiems, nes vaikų džiaugsmas – tėvų džiaugsmas. O mažai mes esame pasisavinę nelietuviškų papročių? Papročių labiau negražių, nesveikų, kurie kenkia kaip pavieniams asmenims, taip ir tautai“.

Visuomenėje kilo nepasitenkinimas, pliūptelėjęs laikraščių puslapiuose. Buvo ir šio įstatymo šalininkų. Pasipiktinusieji pirmiausia pabrėžė, kad liks nuskriausti vaikai. Ir jeigu jau taip trūksta medžių Lietuvoje – prie medelių sodinimo darbų gali prisidėti ir tėvai: „Įstatymas draudžia mums Kalėdų eglutę! Kodėl? Ir mes suaugusieji nesiorientuojame. Ekonominis, taupymo pagrindas? Bet juk yra šalių dar neturtingesnių miškais, gi eglutė Kalėdoms yra. Racionalizuokime tik kirtimą. Ir mes patys suaugusieji, pasirošę padėti. Mūsų vaikai kasmet mokyklose sodina medelius, tai ir mes, tėvai, galime pravesti vajų, –

kasmet pasodinti po vieną – kitą eglutę. Tik, kad mūsų vaikams paliktų tą tyrų džiaugsmą, tą gražią Kalėdų pasaką – eglutę. Atsižvelkime į vaikų sielą, jų psichologiją, taip susiliejusią su pasakų pasauliu, su Kalėdų dieduku, su ta spindinčia, kvepiančia eglute, neatimkime jiems šio džiaugsmo, jų lūkesčių Kalėdoms besiantinant.

Ne lietuviška tradicija? O five o'clockai, arbatėlės, Naujųjų metų sutikimai, visokie aplaistymai po nors ir menkausio nuveikto darbo, – ar visa tai lietuviška tradicija? Geriau, mes, suaugusieji, atsisakykime nuo vieno–kito, bet vaikams neatimkime jų Kalėdų eglutės. Tai būtų žiauru...“

KAIMAS: „VYRAI NESUPRATO, KAM ATVILKO TĄ EGLUTĘ“

Šiuos argumentus ėmėsi atremti kaimo atstovas: „Atsimenu, kai mūsų kaimo pradžios mokykloje pirmą kartą mokytoja pastatė Kalėdų eglutę. Apkarstė kažinkokiais dzinguliuokais. Sukvietė vaikus ir suaugusius. Vaikams liepė deklamuoti. Jie labai gėdijosi, verkė, slapstėsi. O vyrai niekaip negalėjo suprasti, kam ta panelė mokytoja atvilko eglutę ir ką ji galėtų reikšti. Nors paprastai kaimas mėgsta sekti miesto madą, bet eglutės dar ir šiandien dar nepasisavinė.“ Kliuvo ir Kalėdų seneliams, „kuriuos įveisė mūsų šeimose įvairūs germaniškų vaikų knygelių vertimai, Pribačio leidiniai. O po to suskato ir mūsų kalėdiniai rašytojai. Ir, reikia pasakyti, gana nedėkingas darbas. Paprastai, mūsų rašytojas, atsisedęs prie popieriaus lapo, nusikelia į savo jaunas dienas ir ten, motinos pasakose semiasi įkvėpimo. Ir kaip turi nustepti, kada tose pasakose ir vaikystės atsiminimuose ničnieko neranda apie apšerkšnius Kalėdų senelį.“ >

Miškų departamentas, norėdamas miestų vaikams suteikti malonumo, leis naudoti „eglutei“ stambias eglių šakas, kurios, įsmeigtos į atitinkamą medinį kelmą, visiškai gerai galės eglutę padovanoti.

Miestiečiai, būdami linksmesni, ginčiuose pasitelkė ir humorą, eglutes palyginę su žąsimi ir kalakutu: „Didžiausias ir pasiteisinamiausias argumentas, kad prieš kiekvienas Kalėdų šventės išnaikinama daug tūkstančių jaunų eglių – gražiausio miško prieaugliaus, kad tai didžiausi nuostoliai mūsų miškams – valstybei. Bet per Kalėdų šventės nemažai sunaikiname kalakutų ir žąsų ir jeigu ne mūsų ūkininkės, tai nei kalakutų, nei žąsų jau seniai pas mus nebūtų likę. Bet darbščiosios mūsų ūkininkės per vasarą vargsta, pluša, priperina, užaugina, paukštienos ir sekančioms Kalėdoms mes vėl jos turime. Jeigu niekas nesirūpintų, tai nei vieno zuikio, nei kurapkos, nei kitų žvėrių bei paukščių mūsų krašte nebūtų likę.“ Buvo užsiminta, jog valstybė nedovanoja eglutes, jas reikia pirkti – vadinasi, yra ir valstybei naudos.

Ne visi suprato šią subtilią ironiją ir netrukus buvo atsakyta apie tas žąsis ir kalakutus: „Taip, mūsų ūkininkės užaugina žąsų, kalakutų, bet jos negalvoja augindamos, kad suteiks miesto pasiturintiems gyventojams malonumą, o turi galvoje, kad gautų pajamų iš žemės ūkio gaminių jų gyvybiniam ūkio reikalams.“ Kad eglių šalininkus galutinai primušų – buvo pateikta statistika: „Mūsų krašto gyventojų 70 % sudaro kaimo žemdirbiai, o miestų bei miestelių varguomenė 15 %, kurie apie Kalėdų eglutes visai negalvoja. Reiškia, dėl 15 % viso krašto gyventojų reiktų kasmet sunaikinti geriausių eglaičių per 100.000. Jokių būdu nepateisinamos prabangos išmonės, ypač tuo metu, kada kraštas turi sukaupti visus savo išteklius bei darbo jėgas.“

JEI MIESTAS BE EGLUČIŲ, KAIMAS – BE BERŽELIŲ

Eglių šalininkai pasijuto užgauti. Tada irgi prabilo paprasta faktų kalba. Buvo sakoma, kad pasiturinčių tėvų vaikai gaus namuose eglutę iš privačių miškų ir galės džiaugtis kaip ir per kiekvienas Kalėdas. Bus nuskriausti mažiau pasiturinčių ir vargingų šeimų vaikai, kurie kažin ar supras, kuo nusikalto, kad liko be šventės. Argi vaikai kalti, kad jų tėvai vargingai gyvena? Galiausiai tėkštas ir paskutinis koziris – jeigu draudžia Kalėdų eglutes, teuždraudžia per Sekmines kirsti jaunus berželius: „Deja, birželio mėnesyje, gražių, lieknų berželių iškertama ne mažiau, kaip Kalėdų eglių. Tada, kada gamta žaliuoja, žydi, prie durų styro apdžiūvę berželiai. Nei grožio, nei kam džiaugsmo. O berželių kirtimo klausimas ligi šiol neliečiamas.“

Taip miestas nutarė atkeršyti kaimui už nepalaikymą dėl kalėdinių eglių. Sekminės buvo labiau švenčiamos kaimuose nei miestuose. Jeigu iš miesto

atima eglutes – tuomet tegu iš kaimo atima berželius. Ilgą laiką oficialūs valdininkai tylėjo, nesikišdami stebėjo barnius. Tačiau ilgainiui suprato, kad niekaip nepavyks išsisukti, pavedė Miškų departamento direktoriui Antanui Rukuižai prisiimti visas piktumų liepsnas. Tiesa, prieš tai labai trumpai šiais klausimais pasisakė ir Finansų ministerija. Supratę, kad negalima taip imti ir atimti iš vaikų kalėdinės šventės su eglute, pabrėžė: „Miškų departamentas, norėdamas miestų vaikams suteikti malonumo, leis naudoti „eglutei“ stambias eglių šakas, kurios, įsmeigtos į atitinkamą medinį kelmą, visiškai gerai galės eglutę padovanoti.“

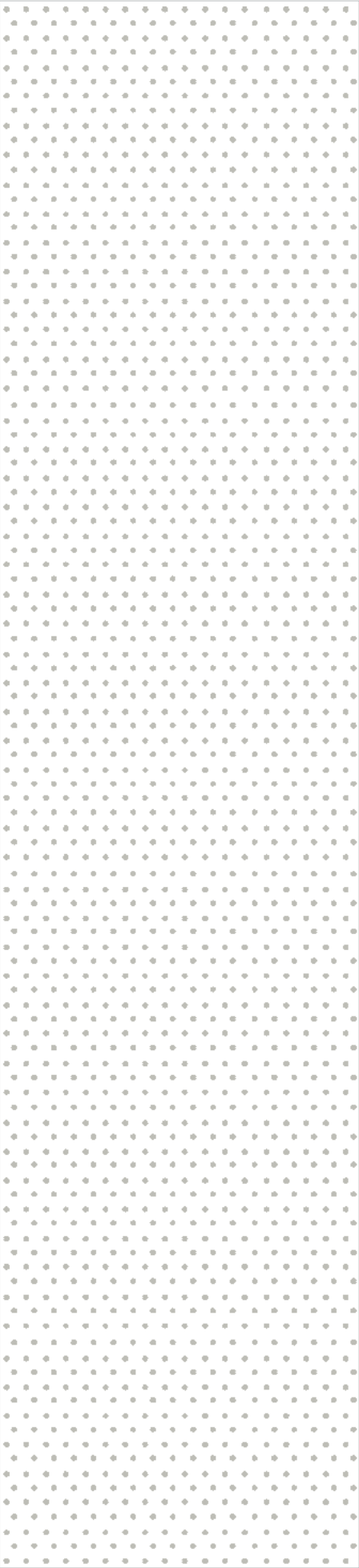
Toliau jau buvo kalba rimtesnė, beje, buvo sureaguota ir į pastabas dėl berželių: „Miškininkai nurodo, kad Kalėdų eglutės būdavo parenkamos visuomet pačios tiesiausios ir gražiausios. Tokios eglutės auga ne miško tankmėje, bet retuose miškuose. Tokiu būdu, iškirstus eglutes, būdavo paliekamos tuščios vietos ir miškų ūkiui susidarydavo vieni nuostoliai. Kasmet tuo būdu būdavo išnaikinami labai dideli gražiausių eglių kiekiai. Nereikia pamiršti, kad apie 100.000 eglių sudaro apie 10–15 ha apželdyto miško. Pas mus gi per Kalėdas, deja, būdavo iškertama ir į miestus išvežama ne po 100.000 eglių, bet kelis kartus daugiau. O nukirsta eglutė ilgiausiai tetarnauja tik savaitę laiko.

Kas vis dėl to bandys eglutes kirsti ir vėliau jas pardavinėti, visu griežtumu policijos ir miškų administracijos bus gaudomi ir baudžiami.

Miškininkai ir medelių globėjai tiki, kad visi geros valios žmonės ne tik patys nepirks šiemet Kalėdų eglių, bet pastebėję jas kontrabanda parduodant, praneš apie tai policijai.

Laukiama, kad panašus įsakymas bus išleistas ir dėl jaunų berželių naikinimo, kurių ypač labai daug būna iškertama per Sekmines.“ Paminėta, kad „kur yra galimumas, šviesai naudoti tik elektros lemputes, ypač stearininių žvakučių ir importuotų „blizgučių“ vartojimas vengtinas. Galima pilnai pasitenkinti, eglutes puošiant saldainiais, sausainiais ir kitais lietuviškos gamybos žaisliukais.“

Po ministerijos pamokymų prabilo ir Antanas Rukuiža: „Kasmet, prieš Kalėdas, mūsų spaudoje kyla ginčai dėl Kalėdų eglių. Dauguma balsų šiuose ginčiuose pasisako, prieš beatodairinį eglių naikinimą ir tik vienas kitas bando įrodinėti priešingai. Dėl eglių buvo ginčijamasi jau net ir tada, kada dėl jų naikinimo sustabdymo dar nebuvo padaryta jokio konkretaus žingsnio. >

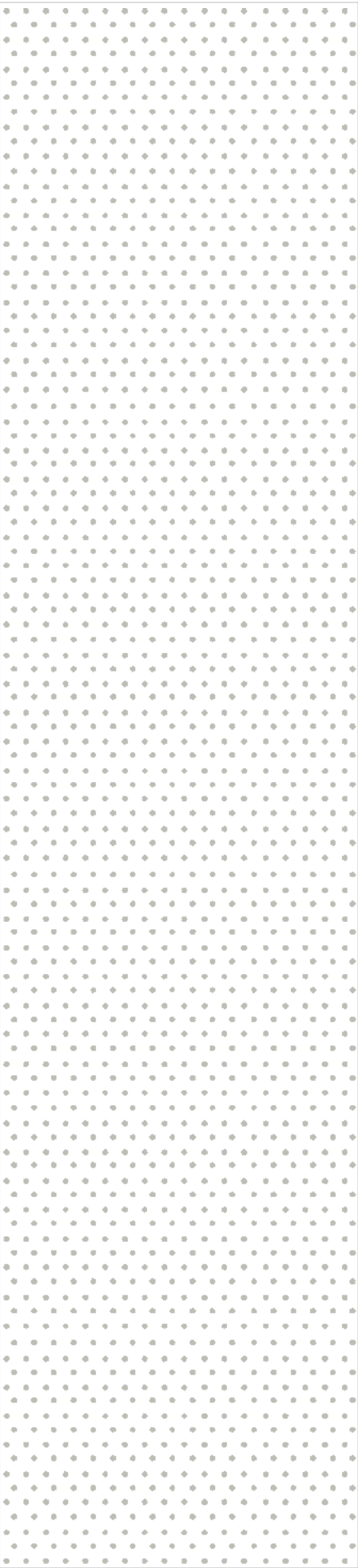
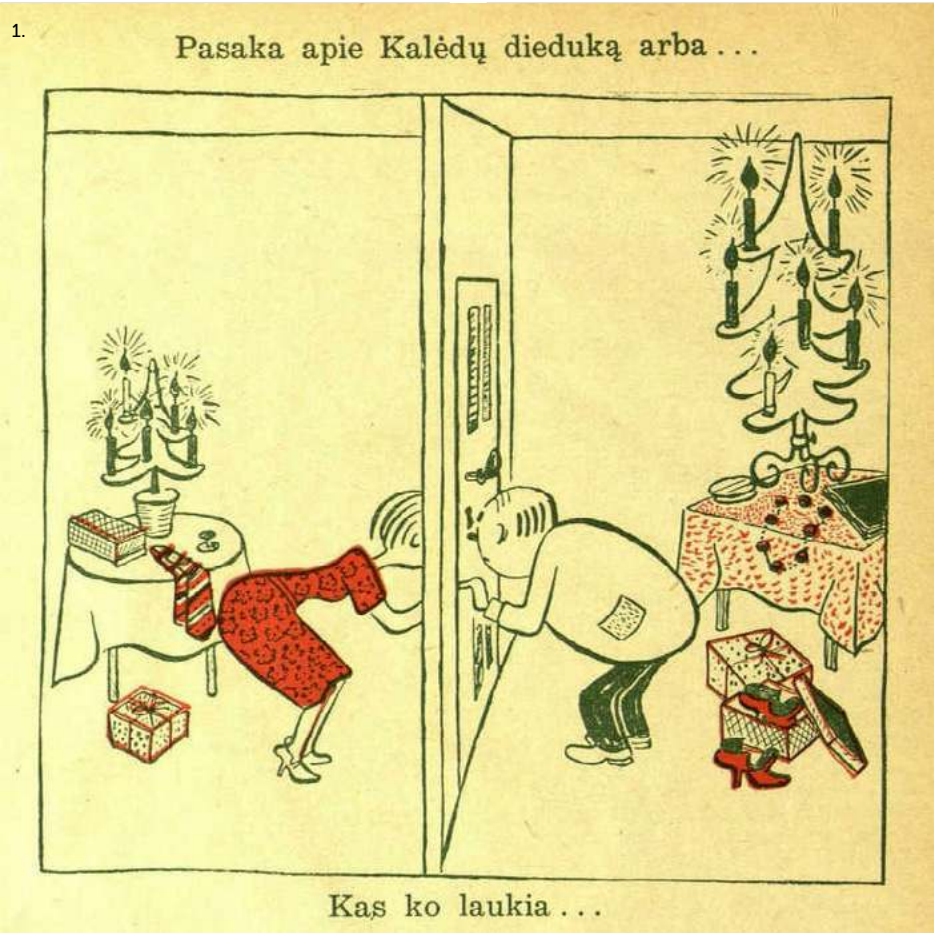
1. 1939 metais uždraudus Kalėdų eglutes „Maistas“ savo reklamoje papuošęs ją kumpiais neleido piliečiams užmiršti, kaip ji atrodo.

Reklama iš „Lietuvos aidas“. 1939 m. gruodžio 19 d.

2. Diskusijose dėl Kalėdų eglių uždraudimo kluvo pylos ir Kalėdų Seneliui.

Karikatūra iš „Naujoji spaktyva“, 1939.

Užuot rengus dideles, puošnias eglutes, geriau tuos pinigus paaukoti bedarbiams šelpti. Vaikučiams vertėtų paaiškinti, kad pinigai, skirti eglutei, atiduodami bedarbių šeimų vaikams.

Tai rodo, kad jau ir tada sveikiau galvojančioji mūsų visuomenės dalis matė eglučių naikinimo žalą kraštui ir mūsų miškų ūkiui. Šiandien, kada tautos gyvena karo aplinkybėse, kai tūkstančiai žūsta karo lauke ir milijonai šąla apkasuose ir sniege, kai visuose kraštuose atsirado armijos bedarbių [jų ir mes turime] ruošti Kalėdų eglutes tokias, kokios būdavo įprasta ruošti taikos metais, būtų ne tas laikas. Kalėdų eglučių ruošimas nesiderina prie šių dienų nuotaikos.

Užuot rengus dideles, puošnias eglutes, geriau tuos pinigus paaukoti bedarbiams šelpti. Vaikučiams vertėtų paaiškinti, kad pinigai, skirti eglutei, atiduodami bedarbių šeimų vaikams.

Šiomet visame krašte eglučių naikinimą sustabdžius, bus lengvesnė kova su eglučių kirtėjais. Kitais metais bus iš anksto sutarta bent su keliomis labdaringomis draugijomis, kurioms bus pavesta iš eglišakių eglučių gaminimas ir pardavimas. Draugijos priiminės užsakymus, Miškų departamentas duos eglutėms gaminti medžiagos."

KALĖDŲ STEBUKLAS: ŠLUOTA TAMPA EGLUTE

Kol laikinojoje sostinėje vyko žodžių ir raštų peštynės, provincijos miestuose ir miesteliuose tyliai ramiai buvo pardavinėjamos eglutės... Nors jas pardavinėti ir pirkti buvo uždrausta, prieš Kalėdas gatvėse pasirodė vežimų, prikrautų žaliaskarių. Ar pardavėjai buvo sulaikyti, nežinia, tačiau nemaža dalis miestiečių [inteligentų irgi] puošė namuose eglutes. Jų kaina buvo žymiai didesnė nei praėjusiais metais. Ir tai suprantama – pardavėjo rizika turi atsipirkti. Juk ne visos eglutės buvo vežamos tik iš privataus miško. Draugijos, rengusios vaikams Kalėdines eglutes, neišdrįso puošti tikrų eglučių, jas konstravo pagal instrukcijas iš eglišakių.

Visas diskusijas, gausybę draudimų, ginčų ir pasiūlymus, kaip galima pasigaminti eglutę, šmaikščiai vainikavo savaitraščio „Sekmadienis“ feljtonas „Be eglutės“. „Kai pabosta politika, karas, blokada ir visos kitos panašios šių dienų gyvenimo problemos, Kalėdų eglučių klausimas taip pat gali pasirodyti įdomus ir net aktualus. Šiaip ar taip, juk ir tai yra tam tikra mūsų būties, ekonomikos kultūros sritis. Be to, eglutė visa adatuota, o aštrūs klausimai šiandien ypač visus domina.

Vadinasi, apie Kalėdų eglutę. Žmonės, rimtai ir visapusiškai apsvartę šį klausimą, pataria vietoj eglutės pasitenkinti lazda su priraišiotais prie jos eglišakiais. Ją galima lygiai gerai, kaip ir tikrą Kalėdų eglutę

puošti ir ja džiaugtis. Tokią eglutę galima būtų pavadinti „karo meto eglute“. Idėja, kartoju, nebloga, bet, deja, nebeuauja. Lazdelė vaikų gyvenime vaidina labai svarbų vaidmenį. Ji atstoja ir jojamąjį arklį ir puikų automatinį šautuvą ir fleitą arba smuiką – viską lygiai gerai. Kodėl ji negalėtų būti ir eglute, jei koks pienburnis pasirišęs iš baltos vatos barzdą gali klaidinti visuomenę ir įtikinėti esąs Kalėdų senis, kodėl nebūtų galima lazdos eglute nugrimuoti.

GALIMA NET PATARTI, KAIP TAI PADARYTI

Kadangi eglišakių gauti nelengva, jų vietoje galima panaudoti senas šluotas, kurios paprastai pakankamai ištarašytos, kad savo išvaizda primintų pašiurusias eglės šakas. Jas reikia nudažyti žaliais dažais arba apvynioti žaliu popieriu.

Baigus šią operaciją, pereiname prie eglutės puošimo. O skirtumo ar puošti dirbtinę ar tikrą eglutę – jokie: tie patys stikliniai papuošalai, žvakutės, vietoj sniego – vatos gabaliukai, saldainiai, angeliukai... Per eilę metų įpratus puošti tikrą eglutę ir čia ilgai nereiks užtrukti. Vienas, du ir jau galima kvieisti vaikus ir gerėtis jų džiaugsmu.

Kad nenukentėtų bendras vaizdas, tokią dirbtinę eglutę reikia lygiai taip pat gerbti, kaip ir tikrą. Jei kas elgtųsi su šluotine egle kaip su neturtingu giminaičiu ar karo pabėgėliu, tikrai pasigailėtų nuobodžių Kalėdų.

Kreipiame dėmesį į tai, kad tokia eglutė ir po Kalėdų nebepraranda savo ūkiškos vertės. Ji gali būti sunaudota visai eilei reikalų. Pirmiausia, jos šakas galima bus pritaikyti pirmykščiai paskirčiai – šluoti, o jeigu ji tam netinka, tai buvusią šluotą išardžius, atskiras jos vyteles patogu panaudoti pedagoginiams tikslams.

Neabejojame, kad pardavime pasirodys fabriko gamybos dirbtinių eglučių. Galbūt jas ims importuoti, jeigu „Savo“ b–vė nepasirūpins jų laiku pakankamo kiekio pagaminti...

Kam nebus lemta nusipirkti gatavos eglutės, tas galės ir pats pasidirbinti. Kad darbas geriau sektųsi, galima surengti rungtynes, organizuoti parodas, geresnes eglutes premijuoti." x

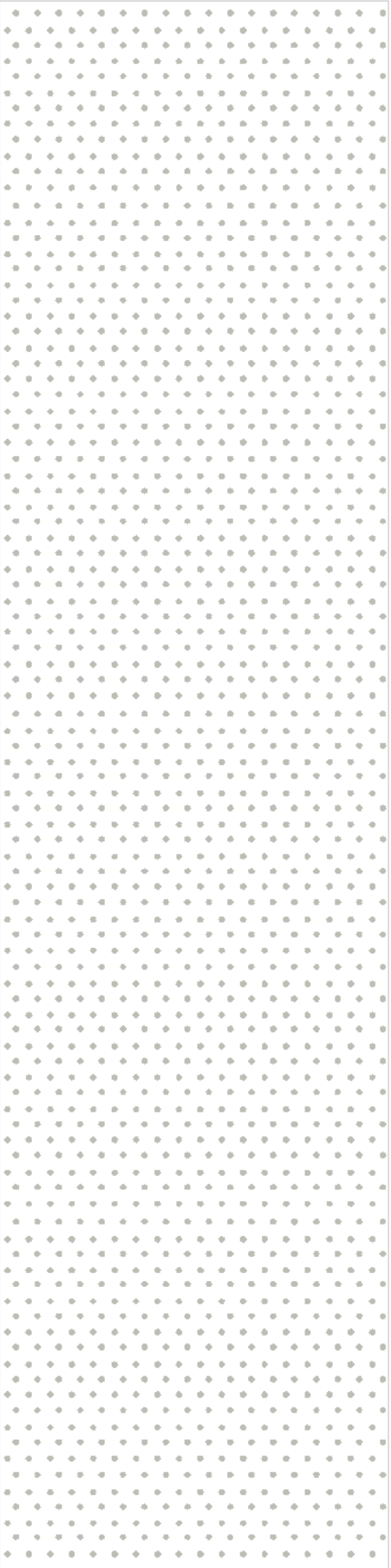
LEGENDINĖ KAPITONĖ EMILIJA PLIATERYTĖ IR 25-ASIS LINIJINIS PĖSTININKŲ PULKAS 1831 METŲ KAUNE

Tekstas – Arvydas Pociūnas,
karo istorikas, muziejininkas

1831 metais Lietuvoje prasidėjus sukilimo veiksams prieš carinės Rusijos okupaciją, Lenkijos sukilėlių vyriausybė Varšuvoje į pagalbą lietuvių sukilėliams pasiuntė stambių karinių vienetų. Vienas iš jų vadovaujamas brigados generolo Deziderijaus Chlapovskio (Dezydery Chlapowski, buvęs imperatoriaus Napoleono I štabo karininkas) dalinis, susidedantis iš 820 daug kovų mačiusių karių ir 200 instruktorių karininkų, mokančių lietuviškai, žemaitiškai, pradėjo sudėtingą žygį į Lietuvą. Šis nedidelis generolo dalinis turėjo pildyti Lietuvos vyrais, o šaudyti, rikiuotės muštro, kitų įvairių karinių gudrybių privalėjo apmokyti minėti karininkai instruktoriai.

10

Grafaitė Emilija Pliaterytė. Dail. J. Rudolfas.

Lietuvos Vytauto Didžiojo Karo muziejaus rinkiniai.

Žygiuojant kelis kartus teko susidurti su rusų daliniais, gegužės 23 dieną pasiekė Hainovčiznos kaimą, kur susikovė su stambiu rusų daliniu ir jį nugalėjo. Tas savanorių vis daugėjo ir daugėjo. Brigados generolas Deziderijus Chlapovskis, turėjęs Lenkijos sukilėlių vyriausybės įgaliojimus, pradėjo formuoti kadrinius dalinius. Gegužės 26 dieną Chrynų kaime buvo įkurtas 25-asis linijinis pėstininkų pulkas (nes pagal Lenkijos karalystės kariuomenės pėstininkų pulkus numeracija baigėsi ties 24-uju linijiniu pėstininkų pulku. O Lietuvoje jis buvo 1-asis lietuvių pėstininkų pulkas). Pulko vadu buvo paskirtas žemaitis [sudėtinga nustatyti, ar jis žemaitis, ar lietuvis, nes daugelis to laikotarpio autorių atsiminimuose Žemaitiją mini didesnę dalį dabartinės Lietuvos], kapitonas [sukilimo metu jam suteikė majoro laipsnį] Stanislovas Macevičius [Stanislaw Macewicz], tai buvo daug metų tarnavęs Rusijos kariuomenėje, gerai išmanė karo reikalus, uolus karys, didelis patriotas, gal nebuvo per daug reiklus, taip jį apibūdino paskirtas jo adjutantu Ignotas Domeika [Ignacy Domeyko]. Pulku numatė turėti štabą ir tris linijinių pėstininkų batalionus, po keturias kompanijas [kuopas] kiekviename. Iš viso 2 695 karius. Iš jų: 57 karininkai, 216 puskarininkių, 40 muzikantų, 2 355 eiliniai ir 27 ne rikiuotės kariai. Pradžioje buvo suformuoti tik pirmosios kompanijos pirmieji būriai. Buvo pradėti formuoti pirmieji eskadronai 6-ojo raitųjų šaulių ir 12-ojo ulono pulkų, kuriems vadovauti paskyrė majorą Mykolą Jackovskį [Michal Jackowski] ir kapitoną [nuo liepos 1 dienos majoras], kunigaikštį Juozapą Giedraitį. Šie pulkai taip pat buvo formuojami iš Lietuvos vyrų. Gegužės 28 dieną po 400 km nužygiuoto kelio, perėję vieną didžiausių Europoje Belovežo girią, sukilėliai pasiekė Lydos pakraščius ir susikovė su kelių pastojusiomis keliomis rusų pėstininkų kuopomis, jas sumušė ir dar atėmė dvi patrankas, pulko naujokams tai buvo pirmas kovos krikštas.

Birželio 3 dieną brigados generolo D. Chlapovskio dalinis pasiekė dabartinės Lietuvos teritoriją, ties Varėna persikėlė per Merkio upę ir žygiuojant į krašto gilumą prie jo pradėjo jungtis atskiri sukilėlių būriai. Birželio 10 dieną Žeimiuose prie dalinio prisijungė daug išgarsėjusių sukilėlių vadų su savais būriais, tarp jų buvo broliai, grafai, kapitonai Cezaris ir Vladislovas Pliateriai [Cezar Plater, Władysław Plater], greta jų jojo Prastavonių [netoli Baisiagalos] mūšio didvyrė, grafaitė, minėtų brolių pusseserė Emilija Pliaterytė [Emilia Platerowna]. Ne tik vyrai, bet ir moterys, metusios darbus, bėgo pažiūrėti, kaipgi atrodo moteris „apicierius“ karininkas. Pulko adjutantas Ignotas Domeika apie tuometę Lietuvos Žaną d'Ark rašė: „Pliaterytė galėjo turėti ne daugiau kaip 24 metus. Žemo ūgio,

išbalusi, nedaili, bet apvalaus, mielo, simpatiško veido, žydrų akių, nedaili, žydrų akių, grakštaus sudėjimo; buvo išdidi, labiau griežto nei lipšnaus elgesio, mažakalbė ir žvilgsniu reikalaujanti sau deramos pagarbos ir delikatumo. Stovykloje niekas jai girdint nedrįsdavo tauzyti kvailysčių ar įžeisti nemandagiu elgesiu. Buvo apsirengusi pilku iki kelių surdutu su raudona apykakle, kaklą juosė nériniuota apykaklaitė, kuri jai gražiai tiko prie veido. Ant galvos buvo užsidėjusi vyrišką kasketėlę, plaukus turėjo pakirptus, avėjo plačiom iki žemės kelnėm, prie juosmens – durklas ir trumpas kardas, prie batų pritvirtinti sidabriniai pentinai. Kukli, be jokių prasimanytų įnorių, ji laikėsi gracingai sėdėdama ant žirgo, o ją nuolatos lydėjo neatsitraukianti draugė, tokio pat gražumo, turinti takto, linksma, visiems patinkanti panelė Rašanavičiūtė.“

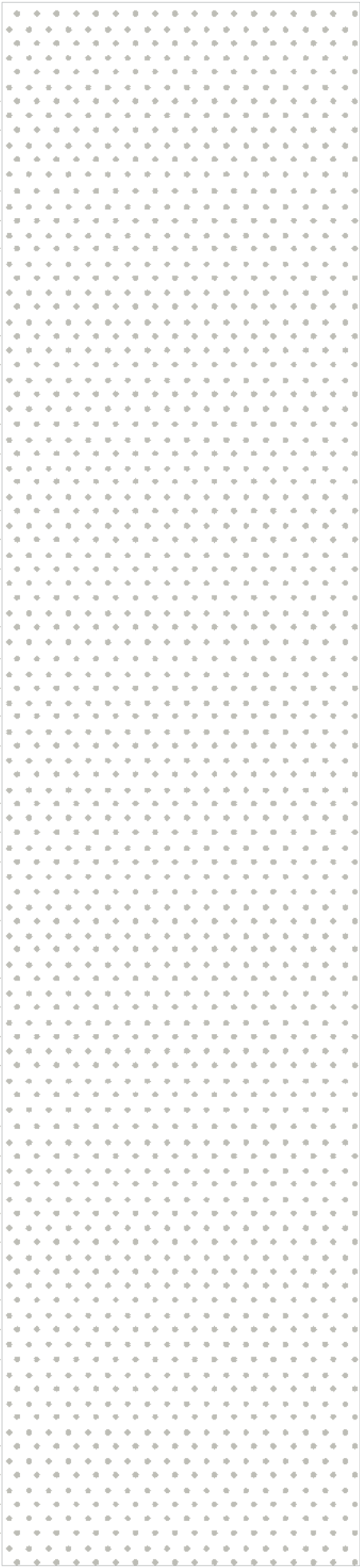
Atvykusią Emiliją Pliaterytę priėmė brigados generolas D. Chlapovskis. Pokalbio metu jis merginos klausė, gal yra noras grįžti į namus ir palaukti sukilimo pergalės, bet Emilija mandagiai atsisakė, o brigados generolas teigiamai įvertino pokalbį, jos deramą elgesį, išsiauklėjimą, kuris buvo būdingas to laikotarpio aukštuomenei. Emiliją priėmė į generolo štabą, suteikė kapitono laipsnį, o jos adjutantėms [kartu ir draugėms] Antaninai Tamašauskaitei [Antanina Tamaszewska] – podporučiko, Marijai Rašanavičiutei [Maria Raszanowicz] – poručiko laipsniai. Ten pat Žeimiuose formuojamas 25-ojo linijinio pėstininkų pulko [toliau 1-asis lietuvių linijinis pėstininkų pulkas] štabas ir dvi kompanijos [tai apie 500–600 karių ir 17 karininkų]. 1-osios kompanijos [tikruoj] vadu buvo paskirtas kapitonas Stavianskis [Stawianski], o Emilija paskirta tos pačios kompanijos garbės vadu. Žinoma, tai neeilinis įvykis tiek tarp lietuvių, tiek tarp lenkų kariškių. Tačiau nei kariai veteranai, nei sukilėliai ir net karininkai neprieštaravo, kad merginoms buvo suteikti karininkų laipsniai, nors pastariesiems kartais reikėdavo ilgai laukti tu išsvajotų laipsnių. Birželio 11 dieną į Žeimius atvyko vyriausiasis Lietuvos sukilėlių vadas, divizijos generolas Antanas Gelgaudas [Antoni Gielgud]. Taip sutapo, kad rusų daliniai paliko Kauną, kuris tuo laikotarpiu buvo visai nedidelis miestas. Jame stovėjo apie 280–290 namų, iš kurių daugelis mediniai. Gyveno apie 6 000 gyventojų, o miesto ribos siekė nuo Nemuno–Neries santakos iki buvusios miesto sienos, kurios nedidelė dalis išlikusi stovi prie dabartinio Muzikinio teatro. Šalia miesto išsidėstė stambesnės gyvenvietės, Aleksotas ir Vilijampolė. Pastaroji daugiausia buvo žydų gyvenvietė, kurioje stovėjo 230–235 namai, daugiausia mediniai. >

Emilijai likimas
Kaune lėmė
susipažinti su
Adomo Mickevičiaus
vyresniuoju broliu,
poručiku Pranciškumi
Mickevičiu. Su
juo jodinėdavo
po neišpasakytai
gražias pakaunės
apylinkes, kur
lankydavosi poetas,
tai – Girstupio
slėnyje, ties
Romainiais prie
Nevėžio, Kartofliškių
palivarke.

Prieš pasitraukiant iš Kauno rusų miesto įgulą sudarė apie 2 000 pėstininkų su 17 artilerijos pabūklų. Iš aplinkinių pavietų atsitraukinėjant atskiriems daliniams, Kauno įgula padidėjo tiek pėstininkais, tiek kavalerija iki 7 000 karių su 26 artilerijos pabūklais. Ši jėga strategiškai tapo labai pavojinga visai sukilimo eigai Lietuvoje. Tačiau Vilniaus generalgubernatorius Matviejus Chrapovickis numatė kitą sukilėlių puolimo kryptį, tai – Vilnius. Nujausdamas artėjantį pavojų, nedelsdamas davė parėdimą Kauno įgulai palikti miestą ir skubiai atžygiuoti į Vilnių. Birželio 11 dieną pulkininkas Juozapas Zalivskis (Juzef Zalivski) su savuoju avangardu (1 500 pėstininkų, 400 raitelių), būdamas netoli Kauno ir sužinojęs, kad rusų įgula pasitraukė, davė įsakymą kariams nuo Aleksoto persikelti per Nemuną ir užimti miestą. Pagaliau sukilėliai Kaune ir jiems atiteko nemažas rusų paliktas turtas. Tą turtą sudarė: 50 000 pūdų sausainių, 1 500 statinių miltų [didelė kruopų ir druskos atsarga], 300 šautuvų, 80 pūdų vario, drobės ritinių, odos, mundurų [ko taip truko sukilėliams], geležies ir pakinktų atsargos. Kaip dažniausiai atsitinka su šia kariuomene, priešas paliko savų 730 sergančių ir sužeistų karių, bet sugebėjo išsivesti net 700 belaisvių. Sužeistieji buvo paguldyti 1831 metų pradžioje įrengtoje laikinojoje karo ligoninėje, kuri buvo sutalpinta mieste esančiuose vienuolynuose ir didesniuose gyventojų namuose. Tačiau pulkininkas Zalivskis su avangardu Kaune ilgai neužsibuvo, jam divizijos generolas A. Gelgaudas įsakė žygiuoti Vilniaus link, o Kaunan atėjo 10-asis lietuvių ulonų pulkas, vadovaujamas kapitono J. Liberio, bet taip pat neilgam, birželio 14 d. ulonai paliko Kauną ir atėjo į Karmėlavą, kur stovėjo 11-asis lietuvių ulonų pulkas, vadovaujamas majoro Milaševičiaus. Šie abu pulkai gavo užduotį saugoti Jonavos–Žiežmarių kelią. O majorui Macevičiui buvo įsakyta su 1-uoju [25] lietuvių linijiniu pėstininkų pulku žygiuoti į Kauną ir sudaryti įgulą, o reikalui esant organizuoti miesto gynybą. Po dviejų dienų žygio pulkas pasiekė Kauną. Iš Kėdainių jau buvo atėjusę raitųjų šaulių eskadronas iš 120 raitelių [tikėtina, 6-ojo lietuvių raitųjų šaulių pulko vyrai]. Kartu su dviem kompanijomis – apie 600 pėstininkų [kyla klausimas, kodėl taip sunkiai kūrėsi pulkas? Manau, ne viena suformuota kompanija buvo perduota kitiems pėstininkų pulkams. Pavyzdžiui, baigiant formuoti 2-ąjį [26-ąjį] lietuvių linijinį pėstininkų pulką, kuris netrukus dalyvavo Panerių kautynėse. Buvo pradėtas formuoti ir 3-iasis [27-asis] lietuvių linijinis pėstininkų pulkas. Apie tai, kad 300 gerai ginkluotų ir išmuštruotų karių pulkas buvo jau perduotas kitiems [užsimena ir pulko vado adjutantas] ir vienu eskadronu įgulą galėjo sudaryti 720 karių.

Pulkui atvykus į miestą buvo išstatyti sargybos postai mieste ant kelio į Vilnių ir Aleksote. Pulko vadas, štabas bandė spręsti svarbias pulko problemas, pradedant ginkluote, nes per abi kompanijas kariai turėjo tik 400 senų, turinčių daug defektų, šautuvų, likę 200 galėjo būti ginkluoti pikėmis arba dalgėmis. Nors galėjo ir tų neturėti. Reikėjo kuo skubiau spręsti amunicijos klausimą, beveik kiekvienam buvo likę tik po du užtaisus [šovinius]. Sukilėliai pulko reikmėms iš miesto sandėlių paėmė 32 ½ aršino [1 aršinas – 71 cm] avietinės spalvos gelumbės, 107 marškinių, 61 porą batų. Žydų krautuvii rūsiuose gulėjo sudėti didžiuliai audinių ritiniai, su komendanto leidimu teko paimti kelis didelius audinių ritinius. Pradžioje siuvo du žydai siuvėjai, bet buvo surinkta daugiau siuvėjų su savo padėjėjais. Visiems teko dirbti vienoje didelėje daržinėje ir siūti mundurus, kurių taip trūko pulko kariams. Brigados generolo Chlapovskio atvesti lietuviai karininkai ir puskarininkiai tapo pulko instruktoriais, kurie mokė karius rikiuotės, manevravimo būriais, kompanijomis fronto linijoje, pasikeitimų rikiuotėje šaudymo metu. Tačiau trūkstant šautuvų viso to karius mokyti buvo labai sudėtinga. Be pulko, buvo ir įvairių kitų problemų. Reikėjo rūpintis ir rusų kariuomenės paliktais sužeistaisiais. Kauno žydų kahalui [žydų bendruomenės vietos savivaldos institucija] buvo pavesta rūpintis sužeistais ir ligotais [610]rusų kariais. Po užsiėmimų ir tarnybos karininkai nevengdavo vakarinių pobūvių, kuriuos organizuodavo miesto visuomenė. Ji buvo labai teigiamai nuteikusi sukilėlius.

Kiek laisvesnio laiko turėjo pulko 1-osios kompanijos garbės vadė kapitonė Pliaterytė ir jos draugės. Būnant Kaune mergina galėjo įgyvendinti savo svajones. Ji norėjo aplankyti visas įmanomas vietas, kuriose jos garbinamas Adomas Mickevičius lankydavosi, susipažinti su žmonėmis, kurie bendravo su poetu, o jam buvęs labai artimas žmogus, Kauno apskrities gydytojo žmona Karolina Kovalska [Karolina Kowalska] narsios kapitones garbei savo namuose, kur lankydavosi poetas, iškėlė pokylį su vaišėmis. Pokylyje dalyvavo ir buvusios sukilėlių įgulos karininkai. Emilijai likimas čia lėmė susipažinti su Adomo Mickevičiaus vyresniuoju broliu, poručiku Pranciškumi Mickevičiu. Su juo jodinėdavo po neišpasakytai gražias pakaunės apylinkes, kur lankydavosi poetas, tai – Girstupio slėnyje, ties Romainiais prie Nevėžio, Kartofliškių palivarke. Emilija buvo susipažinusi su jau tapusiu legenda Kauno apskrities sukilėlių vadu majoru Mauricijum Prozoru [su Adomu buvo geri draugai net ir po sukilimo], kurio eskadronas taip pat stovėjo Kaune, o jam ir jo šeimos nariams

priklausė didesnė pakaunės dvarų ir palivarkų. Todėl ją visur maloniai sutikdavo, bet karininkei tos įspūdingos dienos labai greitai bėgo. Tikriausiai birželio 20 dieną tarp Kauno žydų pasklido negerų žinių, jie kalbėjo apie sukilėlių pralaimėtas Panerių kautynes [kapitonė Pliaterytė minėtose kautynėse nedalyvavo].

Birželio 21 dieną kelyje nuo Vilniaus pasirodė brigados generolo Chlapovskio ulonai, raitieji šauliai, trys artilerijos pabūklai [tie patys, kuriuos dar atsivežė iš Lenkijos], paskui juos sekė atskiri sukilėlių bei lenkų kariuomenės reguliarių pėstininkų daliniai. Po jų karo muzikantų lydimas, lyg niekur nieko neįvyko, žygiavo generolas. Visi buvo liūdni. Vienas iš lietuvių – žemaičių dalinio vadas kapitonas Cezaris Pliateris [Emilijos pusbrolis] surengė kviestinius pietus karininkams, kurių buvo 40. Vyrams kiek iš nuoskaudos įšilus prasidėjo kaltinimai divizijos generolui Gelgaudui, kaip nesugebėjusiam vadovauti kautynėse, neveiklumu, o Kauno dalinių karininkai guodėsi, kad buvo palikti ir negalėjo dalyvauti kautynėse. Tarpusavyje vieni su kitais ginčijosi, ar reikėjo ardyti sukilėlių dalinius, nes jie gerai pažinojo savo vietovę, daugelis iš jų šalia turėjo namus, šeimas ir narsiai kovėsi, o formuoti iš jų kadrinius pulkus buvo klaida, jie nepratę kautis griežtoje rikiuotėje, kiti, atvirkščiai – palaikė kadrinių dalinių formavimą. Galiausiai buvo prieita prie to, kad reikėtų nušalinti nuo vadovavimo Lietuvos karinių dalinių vadą divizijos generolą Gelgaudą ir išreikšti pasitikėjimą brigados generolui Chlapovskiui. Tuojuo pasigirdo šūkiai „Tegyvuoja mūsų vadas Chlapovskis!“ [tūžęs Deziderijus aprėkė įsiaudrinusius karininkus ir išėjo trenkęs durimis.

Birželio 22 dienos vidurdienį brigados generolas Chlapovskis su savo pavaldumo daliniais paliko Kauną. Miesto įgulai paliko 300 karių. Generolas nepaskyrė vyriausiojo vado, kuris vadovautų visiems Kaune esantiems sukilėlių daliniams. Vėl visos organizacinės problemos krito ant majoro Macevičiaus ir jo adjutanto Domeikos pečių. Buvo stiprinami sargybų postai, o vieną eskadroną paskyrė – žvalgyti Vilniaus kelią, ar nesimato priešų jojų.

Birželio 25 dieną pulko štabą pasiekė žinia, kad priešas artėja nuo Augustavo pusės. Pulko vado adjutantas persikėlė valtele per Nemuną į Aleksotą, kur stovėjo sargybos postas, vadovaujamas karininko. Deja, teko nusivilti, nes adjutantas karius užklupo miegančius, budėjo tik karininkas, kuris buvo įsitikinęs, kad pavojus nuo priešų pusės negresia. Grįžęs adjutantas pranešė, ką buvo matęs, ir su vadu nutarė imtis papildomų saugos priemonių. Buvo išrikiuoti geriausiai apmokyti kariai su gerai veikiančiais šautuvais.

Šie papildomai sustiprino sargybos postus užmiestyje ir pačiame mieste, taip pat paskirstytas pastiprinimas į gatves nuo Vilniaus pusės ir aikštėje [tikriausiai Rotušės aikštėje], šie kariai privalėjo ginti jiems priskirtus barus. Tie, kurie neturėjo šautuvų ir gavo pikes, dalges, buvo išskirstyti gynybai prie tilto per Nerį. Nebuvo išspręsta problema ir su užtaisais, tie, kas turėjo šautuvus, atvyko turėdami du užtaisus, per tas dienas Kaune jie pasipildė tik po vieną užtaisą. Mieste sukilėliai, darydami rekvizicijas, rado salietros ir sieros, alavo ir švino pakankamai. Buvo galima pasigaminti nemažai užtaisų. Gal visgi trūko laiko?

Į pavakarį divizijos generolo Gelgaudo įsakymu į Kauną atvyko brigados vadas [tikriausiai tos, kurią sudarė 25 ir 26 lietuvių linijiniai pėstininkų pulkai, bet kuri niekados taip ir nesusirinko į vieną bendrą kumštį], pulkininkas Petras Kiekernickis [Piotr Kiekiernicki], tai buvo Lenkijos karalystės patyręs aukštas karininkas. Tačiau dar neatsigavęs po sunkios ligos, nes buvo persirgęs cholera. Jis ir turėjo vadovauti visai Kauno įgulai, bet pulkininkas, tik atvykęs į Kauną, priėmė tokių keistų įsakymų, kuriuos ir šiandien sunku paaiškinti.

Birželio 27 dieną pulko vado adjutantas, nuėjęs pas pulkininką, jam pateikė raportus apie žmonių ir ginklų skaičių, amunicijos ir maisto atsargas. Pulkininkas, viską peržiūrėjęs, susiraukė ir nieko nepasakė. 10 valandą vakaro pulko vadui majorui Macevičiui įsakė atšaukti sargybos postus iš Aleksoto ir tolesnių postų Vilniaus kelyje, o visi pėstininkai privalėjo pereiti Nerį į Vilijampolę. Viskas buvo įvykdyta.

Birželio 28 dieną anksti ryte pulkininkas Kekernickis persigalvojo, nutarė naujai išdėstyti turimas šešias kompanijas: vieną kompaniją Jonavos senajame kelyje, kitą – kelyje nuo Rumšiškių pusės, o vieną kadrinę lenkų pėstininkų kompaniją padalijo į dvi dalis. Vieną dalį paliko mieste, kitą ant kairiojo kranto aukštumos. Likusią kavaleriją ir pėstininkų kompanijas paliko kaip rezervą Vilijampolėje. Nors pulkininkui buvo įsakyta, jeigu rusai žygiuos į Kauną, perkelti visus dalinius į Vilijampolę, sunaikinti tiltą ir trauktis pagrindinių sukilėlių pajėgų link. Tačiau jis pasielgė kitaip. Į galimus miesto mūšius įtraukė ir vietinius žydus, jiems išdalijo kabeklius, kartis, su kuriais, jeigu prie tilto artės rusų kariai, privalėjo nuplėšti nuo tilto grindinio lentas ir sumesti į upę. Tuo metu buvusi Kauno sukilėlių įgula tikrai nebuvo gausi. Jeigu tikėtume pulko adjutantu Ignotu Domeika: 1-ąjį [25] lietuvių pėstininkų pulką sudarė 600 pėstininkų, 120 raitelių, >

vadovaujamų majoro Prozoro, ir brigados generolo Chlapovskio paliktų 300 raitelių ir pėstininkų. Bendras įgulos skaičius galėjo būti apie 1 020 karių ir nė vieno artilerijos pabūklo!

Prie Kauno artėjanti kairioji kolona, vadovaujama generolo leitenanto, kunigaikščio Stepono Chilkovo (Stepan Chilkov), savo sudėtyje turėjo 19 batalionų, 22 eskadronus – tai 15 300 (iš jų 11 800 pėstininkų) karių, savo žinioje turėjo 63 artilerijos pabūklų. Dešinioji kolona, kuriai vadovavo infanterijos generolas, grafas Dmitrijus Kuruta (Dmitrij Kuruta), sudarė 17 batalionų, 21 eskadronas – tai 15 400 (iš jų 11 500 pėstininkų) karių, jų žinioje buvo 52 artilerijos pabūklai, judėjo Jonavos link. Generolas majoras Silvestras Malinovskis buvo paskirtas vadovauti kairiosios kolonos avangardui ir pasistengti užimti Kauną. Avangardą sudarė:

- 5 pėstininkų divizijos,
- 9 jėgerių pulko 2 batalionai – 1371 karys
- Gvardijos kazokų pulko 3 šimtinės
- Jelizavetgrado husarų pulko 1 eskadronas (šimtinės ir eskadronas – 418 raitelių)
- Gvardijos Kaukazo būrys 18 raitelių
- Kavalerijos 436 raiteliai Raitosios artilerijos baterija – 100 artileristų
- 6 svarų patrankos (vienos svoris – apie 368 kg)
- Avangardą sudarė 1 907 kariai

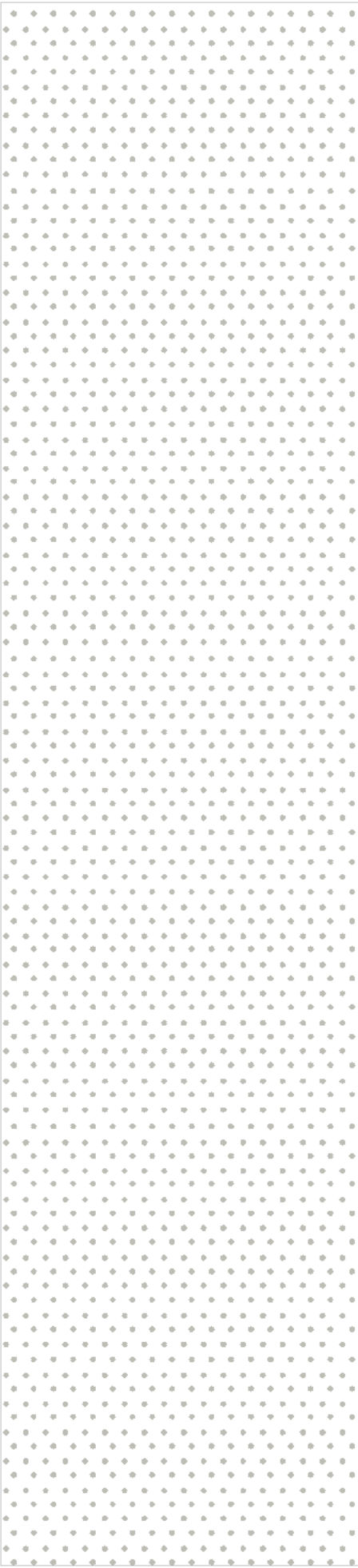
Generolas dėl savos žvalgybos pranešimų galėjo pasinaudoti jam „dovanotu“ netikėtumo faktoriumi, priekyje nebuvo sukilėlių priedangos dalinių, sargybos postų ir dar naktis buvo tamsi ir ramė. Įgulos štabas nė nežinojo, ką priešas ruošia ir ką daro. Ilgai rusų laukti nereikėjo. Imperatoriaus gvardijos kazokų šimtinės kartu su imperatoriaus leibgvardijos

... daugelis karininkų ir aš pats iš mandagumo pritarėme narsios grafitės minčiai, kad moterys turi nepaisyti pavojų ir netgi dalyvauti mūšiuose už Tėvynę.

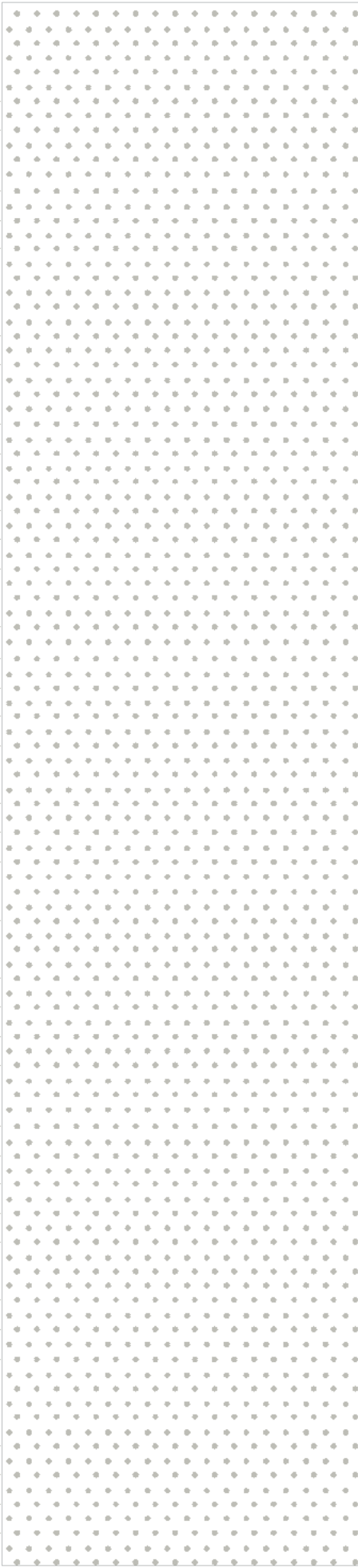
Kaukazo kalniečių raitaisiais konvojeriais (čia Kaune jų vienas pirmųjų mūšių ir malšinant sukilimą labai „pasižymėjo“, todėl po sukilimo įkurtas jų gvardijos pulkas ir vienas jų eskadronas lydėdavo imperatorių) atėjo nuo Rumšiškių įsiveržė į Kauną. Puolimas buvo gerai apgalvotas, staigus, o mieste prieš pasirodymas sukilėlius tiesiog šokiravo. Tikriausiai veiksmai gatvėse vyko be ypatingų mūšių. Kazokai ir kalniečiai persekiojo besitraukiančius sukilėlius ir nedavė jiems atsikvėpti, neleido organizuoti gynybos. Juo labiau kad daugelis sukilėlių turėjo tik po tris užtaisus šautuvui. Kažkuri dalis sukilėlių žuvo arba buvo sužeisti, kiti papuolė į nelaisvę, likę traukėsi tilto per Nerį link.

O 9-ojo jėgerių pulko vienas batalionas, vadovaujamas majoro Hauzeno, senuoju Jonavos keliu palei Nerį nuo Kleboniško pusės puolė sukilėlių kompaniją, stovėjusią gynyboje. Taip pat buvo puolami būriai, kurie ginė kairiojo kranto aukštumas. Jėgeriai buvo neatsitiktinai pasirinkti, jie puolė skirtingai nuo linijinių pėstininkų. Taiklus šaudymas, būdingos atakos ne rikiuotės stiliumi, mokantis gerai derintis prie aplinkos, darė savo ir leido priešui pasirodyti netikėtai. Jėgeriams pasisekė greitai užimti kairiojo kranto aukštumas. Artileristai greitai atkabino pabūklus nuo pirmagalių, užtaisė ir atidengė ugnį į tiltą, prie kurio traukėsi sukilėlių būriai. Po pirmo šūvio žydai, pasikaišę skvernus, pabėgo nuo tilto, numetę į vandenį kabeklius, o danga taip ir liko sveika. Dalis pulko sugebėjo atsitraukti, tačiau kita dalis, tarp jų ir 1-osios kompanijos vadas kapitonas Staviarskis, papuolė į nelaisvę. Daug vyrų matė, kaip narsiai artimame mūšyje kovėsi kapitonė Pliaterytė, šalia jos petys petin kovėsi ir poručikė Marija Rašanavičiūtė. Pradėjus trauktis kariam, jos kartu tiltu perbėgo į dešinį Neries krantą. Atsitraukti spėjo ir pulko vadas majoras Macevičius, ir jo adjutantas Domeika.

Tuos, kurie perėjo į dešinį krantą, pradėjo supti kazokai. Vado adjutantas Domeika rašė: „Ne itin didelė lyguma driekiasi tarp Vilijos ir miško į kurį turėjome suskubti bėgdami nuo puolancio priešo. Čia atsitiko taip, kad panelė Pliaterytė, kurią prieš minutę mačiau tokią drąsią, pilną ryžto besisukiojančią tarp kartečės šūvių, nukrenta nuo žirgo; tą akimirką Macevičius pasiveja ją, pats nušoką žemėn, plėšte išplėšęs iš besivejančių kazokų užkelia ant savo arklio (žirgo) ir kartu drauge sprunka į mišką.“ Tačiau yra ir kitas šių akimirkų variantas – gelbėdamasi nuo kazokų kapitonė Pliaterytė, jodama pro pusiau atidarytus vartus, užsikabino mundurą (kitur suknelę ?!) ir nukrito nuo žirgo. Pulkininkas Kiekernickis, pastebėjęs tai, pakėlė ją, pasodino ant žirgo, o pats pasidavė rusams į nelaisvę.

Leidžiamas nuo 1920 m.

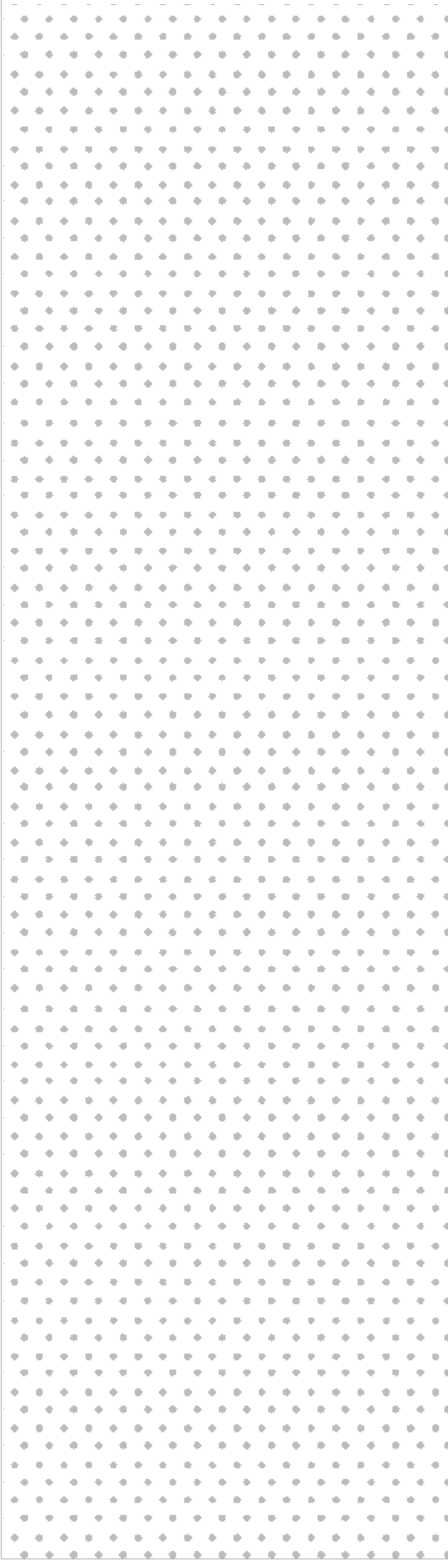

Yra ir dar vienas variantas, kuriame rašoma, kad mergina vos nepapuolė į nelaisvę. Tik majoro (?) Kiekernickio dėka ji išsigelbėjo. Jis merginai atidavė savo žirgą, o pats pasidavė kazokams. Tačiau kazokai merginą nusivijo, žirgas nesugebėjo peršokti tvoros ir nukrito. Jos adjutantė pradėjo šaudyti iš karabino, jai į pagalbą suspėjo majoras Macevičius. Emilija išsigelbėjo, nors buvo sužeista. Kiekvienam paliekama pačiam spręsti, kaip tai įvyko, bet pats asmeniškai palaikau adjutanto atsiminimų variantą.

Kaunas sukilėlių rankose išbuvo 17 parų. Kauno užėmimas buvo smūgis sukilėlių ekspediciniam korpusui Lietuvoje, nes buvo nutrauktas bet koks ryšis su Lenkijos sukilėliais. Mūšiuose Kauno gatvėse sukilėliai užmušė 200 (daugiausia pateikiama pagal rusų duomenis) ir 600 paimta į nelaisvę, iš jų 3 aukštesnio ir 29 žemesnių pareigų ir laipsnių karininkai. Tarp jų pulkininkas Kiekernickis (nusižudė, tikriausiai dėl Kauno praradimo), papulkininkis Ploceris (Jan Plocer), (kartais minimas kaip 1-ojo (25) linijinio pėstininkų pulko vadas, tikriausiai divizijos generolo Gelgaudo paskirtas, bet taip ir nespėjęs vykdyti šių pareigų), Kauno komendantas majoras Sulinskis. O rusų – 1 karininkas ir 10 kareivių sužeisti (tikrai sunku patikėti, kad miesto gatvėse vykstant susidūrimams niekas iš priešų nežuvo. Taip jau įprasta šioje kariuomenėje mažinti savus, o priešų, ypač sukilėlių, nuotolius didinti. Tačiau, kad ir kokie nuostoliai būtų, tapo aišku, Kauno įgula sutriuškinta, išblaškyta. Kazokai net 8 km persekiojo besitraukiančiuosius. Tiems, kuriems pasisekė atitrūkti nuo priešo, buvo priimti dvaruose, palivarkuose, ten, kur dar nebuvo įlindęs priešas.

Pulko adjutantas Domeika rašė: „Buvom priimti kuo svetingiausiai, užjausta panelė Pliaterytė; ji ramiai pasakojo apie mūšį, apie pralaimėjimą, apie išgelbėjimą Macevičiaus dėka.“ Kaunantis su rusų daliniais Neries kairiajame krante prie tilto kovėsi ir kapitonė Pliaterytė, kovėsi narsiai, kaip tikras karininkas. Sėdėdama prie laužo ji turėjo ką papasakoti (apie mūšio eigą gyvai, gali pasakoti tai, kas jame dalyvavo) ir, jeigu ką būtų pasakiusi ne taip, šalia sėdėję vyrai tikrai būtų nesutikę, o adjutantas Domeika aprašytų atsiminimuose. Prie laužo sėdintys vyrai taip pat svarstė apie moterų dalyvavimą mūšio lauke. Ignotas Domeika rašė: „... daugelis karininkų ir aš pats iš mandagumo pritarėme narsios grafitės minčiai, kad moterys turi nepaisyti pavojų ir netgi dalyvauti mūšiuose už Tėvynę.“ Tačiau majoras Macevičius turėjo savo nuomonę, bet pasitaikius momentui, nė nedvejodamas, jis kaip vadas, kaip karininkas pasielgė tikrai riteriškai.

Kauno apskrities vadui, majorui Prozorui pasisekė surinkti 70 raitelių (iš 120), o majoras Macevičius iš 1-ojo (25) linijinio pėstininkų pulko surinko 30 karininkų, 13 puskarininkių, 160 eilinių. Liepos mėnesio pradžioje buvo pradėta vėl atkurti pulką, jo žiniai perdavė 186 ietininkus, pradėtos formuoti naujos kompanijos. Norai, siekiai buvo dideli, bet sukilimas pamažu geso ir viskas, kas jame vyko, tapo istorija. Šaunu, kad šios narsios Lietuvos dukros trumpame gyvenime yra vietos Kaunui, miestas, kuriame sukosi svarbūs 1831 metų sukilimo verpetai. x

ELEKTROMOBILIAI SUGRĮŽTA

1.

- 1. Sportinis supergalingas elektromobilis „Porsche Taycan“ (2020 metai).
- 2. Pirmasis elektromobilis „Tesla Roadster“ (2008 metai, JAV).
- 3. Elektromobilis „Nissan Leaf E + Tekna“ (2019 metai).
- 4. Pirmasis elektromobilis „VW e-Golf“ (2014 metai, Vokietija).

Tekstas – Jonas Rinkevičius

Elektromobilis (angl. Battery Electric Vehicle, BEV), išgyvenęs „aukso“ laikotarpį XIX amžiaus pabaigoje ir XX amžiaus pradžioje, dėl netobulumų ir vykusios aršios konkurencijos su benzininiais automobiliais, deja, šią kovą pralaimėjo (apie tai buvo rašyta žurnalo „Trimitas“, 2020 m. 1 nr.).

2.

Po daugelio tylos ir užmaršties metų pirmieji šią uždragą praskleidė ir garsiai prabilo amerikiečiai, kai iki šiol mažai žinoma įmonė „Tesla Motors“ (ši Elono Musko ir jo verslo partnerių Kalifornijoje įkurta ir garsaus mokslininko Nikolos Teslos vardu pavadinta bendrovė veikia nuo 2003 metų) visuomenės „teismui“ 2008 metais pristatė 2 vietų sportinį elektromobilį „Tesla Roadster“, viena baterijų įkrova galintis nuvažiuoti 320 km. Tai buvo maloni sensacija, nes iki šiol tokio atstumo su elektromobiliu nebuvo nuvažiuota. Toliau buvo elektra varomi sedanas „Tesla Model S“ (2013 metais), visureigis „Tesla Model X“ (2016 metais) ir kompaktinės klasės visureigis sedanas „Tesla Model 3“ (2017 metais).

Minėtų elektromobilių energijos šaltinis – ličio jonų akumuliatorių baterijos, kurių atskiri elementai yra naudojami nešiojamuosiuose kompiuteriuose. Šiuos (18650 tipo) akumuliatorius (elementus) pagal susitarimą tiekė garsi japonų bendrovė „Panasonic“ (nuo 2019 metų – kinų įmonė CATL). Sudėliojus atskirus elementus į bloką gaunama baterija (žr. pav.). Jos talpa (kWh) priklauso nuo elementų skaičiaus baterijoje, kiti parametrai (įtampa, srovės stipris) – nuo elementų jungimo būdo. Taigi bendrovės specialistams liko išspręsti atskirų elementų („pirštelių“) jungimo būdą, tinkamą izoliaciją, baterijų aušinimą ir suderinti baterijos parametrus su traukos elektros variklio (-ių) parametrais. Nustatyta, kad ličio jonų baterija gerai veikia, kai jos optimali darbinė temperatūra yra 20–30 °C. Pasirinktas neįprastas ir brangus elektromobiliams, bet stabilus ir patikimas aušinimo būdas skysčiu.

„Tesla Motors“ bendrovė, plėsdama elektromobilių gamybą, mažina jų kainą bei ilgina viena įkrova nuvažiuotą kelią. Pavyzdžiui, naujausiu modeliu „Tesla Model 3 Long Range“, bandant jį pagal Europoje priimtą WLTP testavimo metodiką, su viena baterijos įkrova nuvažiuota 544 km. Dar toliau nuvažiuota su „Tesla Model S P85D“. 2019 metais Danijoje specialiai tam skirtoje bandymų trasoje, važiuojant 45 km/h greičiu, nuvažiuota 728,7 km. Tai naujas pasaulio rekordas. Mažėja ir elektromobilių kainos. Jei pirmasis „Tesla Roadster“ kainavo 109 tūkst. dolerių, „Tesla Model 3“ (jo rida vienu įkrovimu siekia 400 km) su standartine

3.

įranga kainuoja beveik du kartus mažiau – 58 tūkst. dolerių. Tačiau pastarasis kol kas yra beveik du kartus brangesnis negu populiarusis japonų elektromobilis „Nissan Leaf“. „Tesla Motors“ atstovai teigia, kad ketina uždaryti visus pardavimo salonus ir elektromobiliais prekiauti internetu. Tuomet elektromobilio kaina sumažėtų iki 35 tūkst. dolerių.

Dabar „Tesla Motors“ ruošiasi nustebinti pirkėjus naujais modeliais: SUV tipo „Tesla Model Y“ (nuvažiuotas kelias su viena baterijos įkrova siekia 480–570 km) ir neįprastos išvaizdos galingu pikapu „Tesla Cybertruck“. Pastarasis numatomas gaminti skirtingos galios trijų modifikacijų – su vienu, dviem ir trimis traukos elektros varikliais. Pikapo keliamoji galia siekia 3,4–6,3 t, nuvažiuotas kelias viena baterijos įkrova siekia 480–800 km, o numatyta kaina bus 39,9–69,9 tūkst. dolerių. Jų masinė gamyba planuojama 2021–2022 metais.

Plėsdama baterijų gamybą bendrovė „Tesla Motors“ Nevados valstijoje pastatė ličio jonų baterijų gamybos padalinį „Gigafactory“. Aprūpinus elektromobilius pigesnėmis baterijomis tikimasi, kad bendrovės gaminami elektromobiliai bus populiarūs ir perkami, todėl jų gamybą 2020 metais numatoma padidinti iki 550 tūkst.

Ateityje „Tesla Motors“ kolektyvas ketina plėsti populiariausią JAV elektromobilių „Tesla Model 3“ gamybą [jie dabar užima beveik pusę šalies elektromobilių rinkos] ir veržtis į Europos rinką. Tam yra pagrindo. Japonijos elektronikos specialistai, nuodugniai susipažinę su šio elektromobilio elektronikos „smegenimis“, prisipažino, kad juos labiausiai nustebino „Tesla Model 3“ integruotas centrinis valdymo blokas [visiškai savarankiško važiavimo kompiuteris], dar žinomas „Hardware 3“ pavadinimu. Jie pareiškė, kad šis įrenginys rimčiausias „Tesla Motors“ ginklas, ko nei japonai, nei vokiečiai kol kas neturi. „Tesla Motors“ atstovai tvirtina, kad minėtas kompiuteris gali atlikti 144 trilijonus operacijų ir apdoroti 2 300 kadrų per sekundę! Taigi šis elektromobilis yra pirmasis rimčiausias realus pretendentas į savivaldžius automobilius bei tapti lyderiu pasaulio elektromobilių rinkoje.

4.

„Tesla Motors“ nenustoją stebinti savo užmojais. Paskleista žinia, kad bendrovė ketina gaminti ir elektra varomus sunkvežimius (vilkikus) ir išrinko jam vardą „Tesla Semi“. Jo techniniai duomenys: nuvažiuotas atstumas viena baterijų įkrova – 800 km; kėlimo galia – 36 t; garantinė rida – iki 1 milijono mylių. Jų gamyba numatyta 2021 metais.

„Tesla Motors“ turi rimtą konkurentą – elektromobilių gamybos įmonę „Nikola Motor“ [įkūrėjas T. Miltonas]. Jos kolektyvo sukurtas pikapas „Badger“ (ratų formulė 4 x 4) stebina pasirinkta mišria energetine jėgaine. Pikapą varo superkondensatorius, ličio jonų baterija ir skystu vandeniliu maitinimo sistema. Su šia 666 kW jėgaine „Badger“ nepertraukiamai gali nuvažiuoti iki 965 km ir vežti 3,6 t krovinį. Apie šio pikapo kainą neužsimenama. Ši įmonė yra sukūrusi ir elektra varomą vilkiką „Nikola Tre“. Jo techniniai duomenys: baterijos talpa – 720 kWh; elektros variklių galia – 480 kW; nuvažiuotas kelias su viena įkrova – 400 km; vilkikas gali vežti 18–26 t krovinį. Bendradarbiaudama su vokiečių kompanija „Robert Bosch GmbH“ [ji kūrė elektros ir vandenilio baterijas, ašies elektros variklius, valdymo bloką] įmonės „Nikola Motor“ specialistai sukūrė sunkvežimį, kurį ketina gaminti tarptautinė korporacija IVECO.

Dar viena elektromobilius gaminanti kompanija „Lucid Motors“ reklamuoja savo elektromobilį „Lucid Air“, kuris su viena baterijų įkrova gali nuvažiuoti net 832 km. Šis 736 kW galios keturių ratų varomas sportinis elektromobilis iki 100 mylių [96,5 km] įsibėgėja vos per 2,5 sek. Kada bus pradėta jų serijinė gamyba ir kiek jie kainuos, nepranešama.

Elektromobiliais garsėja ir japonai. Juos gamina keletas kompanijų [„Toyota Motor Corp.“, „Mitsubishi Motors Corp.“, „Honda Motor Co. Ltd.“], tačiau visame pasaulyje žinomiausia automobilių gamybos kompanija „Nissan Motor Company Ltd.“ ir jos elektromobilių padalinio su 24 kWh talpos ličio jonų baterija gaminami japoniškai elektromobiliai „Nissan Leaf“ (angl. *leaf* – lapas). Jų masinė gamyba pradėta 2010 metais. >

„Tesla Motors“ bendrovė, plėsdama elektromobilių gamybą, mažina jų kainą bei ilgina vieną įkrova nuvažiuotą kelių.

1. Bendrovės „Tesla Motors“ įkūrėjas Elonas Muskas.
2. Visureigis elektromobilis „BMW i3“ (2013 metai).
3. Įmonės „Nikola Motor“ elektra varomas pikapas „Badger“ (2020 metai, JAV).
4. Pirmasis elektromobilis „Nissan Leaf“ (Japonija, 2010 metai).
5. Elektromobilis „Tesla Model 3“ (2017 metai).
6. Komercinis elektromobilis „Nissan e-NV 200“.
7. Elektromobilis „VW ID 3“ (2019 metai).

Šis kuklulis (su viena įkrova nuvažiuodavo 120–160 km) 5 vietų kompaktinės klasės elektromobilis pirmiausia pirkėjų dėmesį patraukė palyginti nedidele kaina (kainavo apie 30 tūkst. eurų), komfortu, važiavimo sauga, siūlomomis serviso paslaugomis. Šis elektromobilis labiausia tinka eksploatuoti miesto sąlygomis, kur yra tankiausias įkrovimo stotelių tinklas. Jau po metų buvo pasiūlytas naujas modelis, su viena baterijų įkrova galintis nuvažiuoti iki 250 km. Kompanijos „Nissan“ kolektyvo kūrinyms buvo aukštai įvertintas. Renkant geriausią 2011 metų automobilį, elektromobilis „Nissan Leaf“ tapo geriausiu automobiliu Europoje ir pasaulyje. Šis įvertinimas paskatino pirkėjus rinktis būtent šiuos elektromobilius. Dabar tai yra populiariausias elektromobilis pasaulyje. 2010–2019 metais jų parduota apie 400 tūkstančių. Nuo 2019 metų yra gaminami trečios kartos „Nissan Leaf“ elektromobiliai. Pagal įrengimą, nuvažiuotą atstumą su vieną įkrovą bei kainą gaminamos 5 versijos: „Nissan Leaf Acenta“, „Nissan Leaf N-Connecta“, „Nissan Leaf Techna“, „Nissan Leaf E + Connecta“ ir „Nissan Leaf E + Techna“. Jų kaina siekia nuo 36 860 iki 46 380 eurų (pagal internetinės reklamos duomenis). Elektromobilių baterijų talpa siekia 40 ir 62 kWh, variklių galia svyruoja nuo 108 iki 157 kW, nuvažiuotas kelias su viena įkrova siekia 270–385 km.

Naujos kartos „Nissan Leaf“ elektromobiliams duodama iki 8 metų garantija (160 tūkst. km), jų baterijų įkrovos laikas sutrumpintas iki 30 min. ir dabar yra lyderiai elektromobilių rinkoje. Japonai elektrocheminius šrovės šaltinius nuolat tobulina. Kaip teigia „Nissan Leaf“ gamintojas, netolimoje ateityje specialistų ir būsimų pirkėjų teismui bus pateikti elektromobiliai su ličio polimerų, ličio sieros, metalo deguonies akumulatoriais, kuriuos vieną kartą įkrovus bus galima įveikti 600 km atstumą. Susisiekimui miesto sąlygomis yra gaminamas mažos klasės 4 vietų elektromobilis „Nissan Imk“, o kroviniams pervežti – elektra varomas furgonas „Nissan e-NV 200“.

Europoje elektromobilių gamybos lyderė yra Vokietija. Dabar elektromobilius rinkai siūlo visi mums žinomi šios šalies automobilių gamintojai: „Audi AG“ („Audi Q e-tron), BMW AG („BMW i3“), „Mercedes-Benz Car Group“ („Mercedes-Benz EQ“), „Adam Opel AG“ („Opel Ampera-E“), „Porsche AG“ („Porsche Taycan“), „Volkswagen AG“ [VW e-Golf] ir net įmonės, kurios automobilių negamina, pavyzdžiui, kompanijos „Robert Bosch GmbH“ ir „Continental“ („Continental S“).

Rimčiausias „Nissan Leaf“ konkurentas yra „VW e-Golf“ (2014 metų – 24 kWh; 2017 metų – 35,8 kWh) bei „VW e-Up!“

(2013 metų – 18 kWh; 2020 metų – 35 kWh, 61 kW, 250 km), kurių kaina artima minėtam japoniškam elektromobiliui. Deja, kitų minėtų gamintojų elektromobiliai yra brangūs, todėl eiliniai klientai jų neįperka. Ir nors jų techninis lygis yra aukštas, pagal pardavimo rodiklius jie negali lygintis su užplūdusiu Europą „Nissan Leaf“.

Naują puslapį elektromobilių gamyboje bando atversti „Volkswagen AG“ kompanija. 2019 metais vykusioje Frankfurto parodoje, kur dominavo vokiški elektromobiliai, lankytojų dėmesį patraukė „Volkswagen AG“ kompanijos 5 vietų vidutinės klasės 45 kWh baterijos talpos elektromobilis „VW ID.3“, kurio reklamuojama kaina tesieks 30 tūkst. eurų. Baziniu modeliu su viena įkrova bus galima nuvažiuoti iki 340 km. Su kiek brangesniais 58 kWh baterijos talpos „VW ID.3 Pro“ ir 77 kWh baterijos talpos „VW ID.3 Pro S“ atitinkamai bus galima nuvažiuoti 420 ir 550 km. Čia baterijų įkrovimo laikas (įkrovimo stotelės galia 100 kW) sutrumpintas iki 30 min. Kompanijos „Volkswagen AG“ kolektyvas tikisi, kad elektromobiliai „VW ID.3“ bus tokie pat populiarūs kaip ir jo pirmtakai „VW Käffer“ ar „VW Golf“ su vidaus degimo varikliais. Elektromobilis (jis pakeis elektromobilį „VW e-Golf“) yra modernus ir prilyginamas 3 lygio savivaldžiam automobiliui. Čia nėra mums įprastų prietaisų skydelyje įrengtų jungiklių, mygtukų (išskyrus šviesų ir stiklų valytuvų jungiklius). Jūs pakeitė ekrane esantys simboliai, kuriuos palietus įsijungia norimas įrenginys automatiškai. Elektromobilis sukurtas naudojant naująją modulinę elektromobilių surinkimo platformą MEB (angl. *Modular Electrification Platform*). Neįtikėtina, bet gamintojas tikisi kasmet pagaminti ir realizuoti po 300 tūkst. elektromobilių, o nuo 2025 metų pagaminti ir parduoti po 3 mln. šių elektromobilių kasmet. Bet ar jis taps visuotinai pripažintu „liaudies elektromobiliu“, parodys netolima ateitis.

Įdomus įmonės „Audi AG“ elektromobilio visureigio „Audi Q e-tron“ techninis sprendimas. Pagamintas remiantis MEB platforma, bendra jo dviejų elektros variklių galia 225 kW yra paskirstyta taip: 75 kW priekiniams ratams ir 150 kW galiniams ratams. Priekinių ratų pavara įsijungia automatiškai, padidėjus ratų buksavimui. Elektromobilio nuvažiuotas kelias su viena įkrova – 450 km. Baterijos įkraunamos per 30 min.

Plačiai tarp automobilių žinovų yra žinomas novatoriškas elektromobilis BMWi3, kuris pasaulio 2014 metų automobilių rinkimuose įvertintas ekonomiškiausiu bei geriausiu dizaino elektromobiliu. 2017 metais šis elektromobilis buvo pripažintas geriausiu miesto automobiliu.

Originali baterijų įkrovimo sistema „AllCharge“ įdiegta elektromobilyje „Continental S“. Ši sistema leidžia įkrauti bateriją naudojant bet kokią srovę. Koncerno inžinieriai, užuot elektromobilyje montavę papildomą, pritaikytą skirtingo tipo įkrovimo stotelėms įrangą, pačią elektros pavarą panaudojo kaip galingą įkrovimo sistemą. Kaip teigia gamintojas, greito įkrovimo stotelėse baterija įkraunama per 5 min. Galingiausias Vokietijoje gaminamas sportinis elektromobilis (ratų formulė 4 x 4) yra „Porsche Tayman Turbo S“ (žodis „turbo“ pridėtas dėl įvaidžio).

Jo 560 kW energetinė jėgainė naudoja 800 V įtampą arba dvigubai didesnę nei kiti elektromobiliai. Todėl labai sutrumpėja baterijos įkrovimo laikas. Jo 93,4 kWh baterija įkraunama iki 80 % per 22,5 min., naudojant 22 kW mobiliją įkrovimo stotelę. Dar viena šio aptakaus (Cx = 0,22) elektromobilio ypatybė – įrengta galinėje ašyje dviejų pakopų transmisija. Pirmoji pakopa suteikia greitą įsibėgėjimą (iki 100 km įsibėgėja per 2,8 sek.), o kita pakopa suteikia pakankamai galios visame greičių diapazone (didžiausias važiavimo greitis yra 260 km/h). Stabdant automobilį pasiekiami iki 265 kW galios rekuperacijos (energijos grąžinimo) sistema. Su viena įkrova elektromobilis gali nuvažiuoti iki 450 km (nors amerikiečiai, testuodami šį elektromobilį, pagal savo metodiką nuvažiavo šiek tiek daugiau nei 300 km). Bazinė elektromobilio „Porsche Tayman“ kaina yra 152 tūkst., o galingiausia jo versija „Porsche Tayman Turbo S“ – 180 tūkst. eurų. Elektromobilis „Porsche Tayman Turbo S“ pasaulio 2020 metų konkurse „World Car of the Year award“ yra pelnęs net dvi nominacijas: „World Luxusary Car“ ir

„World Performance Car“. Be įvairiose šalyse pelnytų titulų, 2020 metais už daugybę šiame elektromobilyje įdiegtų naujovių Automobilių vadybos centro (*Central of Automatyve Management*) mokslininkų jis pripažintas inovatyviausiu pasaulio automobiliu.

Galingiausią šio laikotarpio sportinį elektromobilį pasaulyje sukūrė Didžiosios Britanijos įmonė „Lotus Cars Ltd.“. Jos elektromobilių gamybos padalinio pagaminto sportinio „Lotus Evija“ 70 kWh talpos baterija 4 elektros varikliams (įrengti kiekviename rate) suteikia neįtikėtiną 1492,5 kW galią. Jis gali įsibėgėti iki 100 km per 3 sek. ir važiuoti iki 320 km/h greičiu. Su 350 kW stotele bateriją galima įkrauti per 15 min., o energijos su viena įkrova užtenka nuvažiuoti 450 km. Šis, su plastiko kėbulu, lengvas (sveria tik 1 680 kg) 4 ratų varomas elektromobilis turi dar vieną naujovę – bendrovės „Osram-Continental“ konstrukcijos aušinamas lazerinius žibintus.

Svarbi transporto rūšis yra keleiviniai elektrobūsai. Jūs gamina įvairių šalių autobusus gaminančios įmonės Švedijoje, Vokietijoje ir kitose šalyse, tačiau čia kartu su žurnalo skaitytojais noriu pasidžiaugti, kad pirmuosius du koncepcinius elektrobusus pagamino ir Lietuva. Pagaminti Klaipėdoje 2020 metų pavasarį jie išriedėjo šio miesto gatvėmis. Projekto idėjos autorius ir vadovas – Alvydas nuvažiavo šiek tiek daugiau nei 300 km). Bazinė elektromobilio „Porsche Tayman“ kaina yra 152 tūkst., o galingiausia jo versija „Porsche Tayman Turbo S“ – 180 tūkst. eurų. Elektromobilis „Porsche Tayman Turbo S“ pasaulio 2020 metų konkurse „World Car of the Year award“ yra pelnęs net dvi nominacijas: „World Luxusary Car“ ir

Elektrobūsai „Dancer“ pavadinimu sukurti Klaipėdos universiteto specialistų. Jiems talkino inovatyvaus verslo atstovai, dizaineriai, o autobusą pagamino bendrovės „Vėjo projektai“ kolektyvas.

Šio žemagrindžio elektrobuses kėbulas pagamintas iš kompozicinių medžiagų (stiklo pluoštu armuoto plastiko). Jame įrengtos 32 sėdimos vietos, o iš viso elektrobuses gali vežti 93 keleivius. Pritaikytas įlipti su vaikų ar neįgaliųjų vežimėliu. Turi modernią klimato kontrolės bei naktinio matymo sistemą. Labai taupiai naudoja elektros energiją. Specialiai jam įrengtoje baterijų įkrovimo stotelėje įkrovimas trunka vos 6–10 min. Keturiais ratais varomas elektrobuses vienu baterijos įkrovimu gali nuvažiuoti 90 km. Taigi visų žurnalo skaitytojų vardu linkime elektrobuses kūrėjams gausinti jų gretas, palankaus vėjo bei laimingo kelio! O dabar detaliau susipažinsime su svarbiausia ir brangiausia elektromobilio dalimi – ličio jonų baterija. Daugkartinio veikimo ličio jonų (angl. *lithium-ion battery electric* arba sutrumpintai li-ion) elektrocheminio šrovės šaltinio (baterijos) išradėju laikomas vokiečių kilmės mokslininkas Johnas Banisteris Goodenoughas. Dirbdamas Jungtinėje Karalystėje Oksfordo universiteto chemijos laboratorijoje, 1980 metais mokslininkas išrado naujo tipo „ličio kobalto oksido katodo bateriją“. Tai buvo elektrocheminis energijos šaltinis, pasižymintis dideliu santykiu tarp sukauptos energijos ir svorio. Deja, mokslininkas jos laiku neužpatentavo, todėl jo išradimu pasinaudojo įvairių šalių elektronikos įrenginių gamybos įmonės ir sukūrė tokio tipo baterijų versijas savo vardu, pridėdamos į baterijų sudėtį naujų komponentų. Ličio jonų bateriją, panašią į dabar plačiai naudojamą, 1991 metais pagal japonų mokslininko A. Yoshimo versiją (su neigiamu grafito elektrodu) pirmoji pagamino japonų įmonė „Sony“. Dabar ličio jonų baterijų gamintojų yra daug. Pavyzdžiui, šiuo metu jas gamina Pietų Korėja („Samsung“, LG), Japonija („Panasonic“, „Sony“), Kinija (CITIC), Honkongas (ATL) >

Pirmuosius du koncepcinius elektrobusus pagamino ir Lietuva. Elektrobusedai „Dancer“ pavadinimu sukurti Klaipėdos universiteto specialistų.

bei kitos šalys. Tačiau čia paminėtos ir daugelis nepaminėtų firmų ličio jonų baterijas gamina mažos talpos ir jos skirtos masinio vartojimo elektros ir elektronikos prietaisams, tarp jų kompiuteriams bei mobiliesiems telefonams.

Kad šis išradimas yra labai reikšmingas, liudija ir tas faktas, jog 2019 metais už ličio jonų baterijų sukūrimą ir tobulinimą Nobelio chemijos premija paskirta amerikiečiui Johnui B. Goodenoughui, britui M. Stanley Whittinghamui ir japonui Akirai Yoshino. Nors ličio Žemėje apstu, jį išgauti brangu, nes procesas ilgai trunka. Dabar daugiausia ličio telkinių išžvalgyta Pietų Amerikoje (Bolivijoje, Čilėje, Argentinoje), JAV, Kinijoje, Australijoje. Dažniausiai litis būna įvairių junginių pavidalu. Todėl jo gavybai yra sukurta įvairių technologijų. Pavyzdžiui, Čilėje prie Andų kalnų Atakamos dykumoje aptiktame telkinyje, kur glūdi penktadalis žinomų pasaulio ličio išteklių, litis išgaunamas iš sūrymo skiedinio. Čia Čilės įmonė SQM taiko šią ličio gavybos technologiją. Pirmiausia, sūrymas iš požeminių telkinių pumpuojamas į tam skirtus tvenkinius, kur jis garinamas, likęs klampus skystis (daugiausia ličio chloridas) pumpuojamas į cisternas ir vežamas į įmonės gamyklą. Ten iš jo gaunami smulkūs ličio karbonato bei hidroksido milteliai, kurie išsiunčiami ličio baterijų gamintojams. Kitokia ličio gavybos technologija taikoma Australijoje. Čia ličio rūda yra kasama iš aptiktų spodumeno (gr. *spodumeno* – peleninės spalvos mineralas priroksenas, ličio ir aliuminio metasilikatas; ličio rūda) klotų. Iš rūdos atskiriama uoliena, kitos priemaišos ir gaunamas baterijoms tinkamas ličio karbonatas ir hidroksidas. Kadangi ličio rūda yra skirtingos sudėties, todėl ir dabar ličio pagrindu gaminamų elektrocheminių srovės šaltinių yra įvairių atmainų: ličio

nikelio kobalto aliuminio (LNCA), ličio titano (LTO), ličio geležies (LFP), ličio kobalto oksido (LCO), ličio nikelio mangano kobalto (NMC).

Iš dabar plačiai buitiniuose elektronikos prietaisuose naudojamų ličio jonų elektrocheminių srovės šaltinių čia pateikiama (žr. pav.) ličio jonų baterija, į kurios sudėtį įeina ličio kobalto oksidas (LiCoO₂). Jos konstrukciją sudaro teigiamas (katodas) ir neigiamas (anodas) elektrodai. Teigiamą elektrodą sudaro aliuminio sluoksnis ir oksidas, o neigiamą – vario sluoksnis ir grafitas. Katodą ir anodą skiria elektrolitas (elektros laidininkas), kuriame ličio jonai dalyvauja energijos generavimo procese. Įkrovimo metu ličio jonai jungiasi prie grafito. Šiuo atveju grafitas yra naudojamas kaip ličio jonų kaupiklis. Baterijos išsikrovimo metu dėl to, kad litis yra nestabilus metalas, ličio jonai grįžta į stabilų būseną, jungiantis prie oksido ir šiuo atveju yra atiduodama generuojama elektros energija.

Kadangi elektromobiliams reikalingos didelės talpos greitai įkraunamos ir ilgaamžės ličio jonų baterijos, kurios galėtų konkuruoti ne tik su kitų rūšių energijos varomomis įėgainėmis, bet ir dabar visuotinai paplitusiais vidaus degimo varikliais, elektromobilių pramonė dažniausiai renkasi ličio nikelio mangano kobalto oksido (LiNiMnCoO₂), arba sutrumpintai NMC, baterijas. Deja, įmonės, gaminančios elektromobilius, naudojamų baterijų sandaros subtilių eilinių skaitytų neatskleidžia. Todėl čia remtasi daugiau reklaminio pobūdžio prieinamais šaltiniais internete. Bendrais bruožais elektromobilių baterijos akumuliatorių (elementų) arba dar vadinamą celę (lot. *cella* – religiniais terminais reiškia maža patalpa, vienutė) taip pat sudaro teigiamas (anodas) ir neigiamas (katodas) elektrodai

bei skystas elektrolitas (ličio druskos, pavyzdžiui, LiPF₆, LiBF₄ ar LiClO₄) arba organiniai tirpikliai, pavyzdžiui, metileno karbonatas, dimetilo karbonatas ar dietilo karbonatas. Jų veikimo principas yra panašus į buitinių prietaisų baterijų veikimo principą, tik jos yra didelės talpos ir turi daugiau apsaugos elementų (žr. pav.).

Kad elektromobilių baterija ilgiau tarnautų, ji turi veikti optimaliu režimu (esant 20–30 °C) bei tinkamai aušinama ir šildoma (angl. *thermal management*). Jei baterija per daug kaista, trumpėja jos amžius, o žiemą, esant neigiamai temperatūrai, baterija greičiau išsikrauna. Baterija kaista, kai yra aukšta aplinkos temperatūra, naudojamas netinkamas įkrovimo būdas, ilgai ir greitai važiuojama, vienu metu yra daug įjungtų elektros prietaisų (pavyzdžiui, žibintai, stiklų valytuvai, oro kondicionierius, audiovizualinė aparatūra ir pan.).

Baterijų aušinimas gali būti pasyvus arba aktyvus, aušinama oru arba skysčiu.

Pasyvus (savaiminis) aušinimas oru yra pigus, tačiau baterija paliekama dirbti ekstremaliomis sąlygomis, nes jos aušinimui turi įtakos aplinkos oro temperatūra. Deja, kad sumažintų elektromobilio kainą ir liktų konkurencingi, tokį aušinimo būdą pasirinko „Nissan Leaf“, „VW e-Golf“, „VW e-Up!“ gamintojai.

Aktyvus aušinimas – kai įrengiama baterijų oro aušinimo sistema. Čia iš salono ventiliatoriumi pučiamas oras ir juo apipučiamos baterijos. Tokią sistemą turi korėjietiškas „Kia Soul EV“ (2014–2018 metais – 28 kWh). Pažangesnė aktyvi aušinimo sistema su oro kondicionieriumi. Tuomet oras, kuris pučiamas į baterijas, pereina per kondicionieriaus radiatorių ir yra atšaldomas. Tokia aušinimo sistema leidžia baterijas aušinti esant bet koki

orui bei salono temperatūrai. Taip aušinamos komercinio elektromobilio „Nissan e-NV 200“ (2013 metais – 24 kWh) baterijos. Tiek pasyviai, tiek aktyviai aušinamos baterijos gali turėti papildomai įrengtus šildytuvus.

Aušinimas skysčiu („Tesla S“, „Tesla X“, „Tesla 3“). Vienintelis gamintojas, baterijoms naudojantis apvalias (cilindrinės) baterijas. Skirtingai nei „Nissan Leaf“, kurio baterijos paprastai turi 192 celes, „Teslos“ baterijose yra tūkstančiai elementų („pirštelių“), kuriuos reikia aušinti. Taigi „Teslos“ baterijų aušinimas – pats sudėtingiausias, nes kas antrą „pirštelį“ juosia per visą baterijos plotį einantys plokšti aušinimo vamzdeliai. Sudėtinga ir pati aušinimo bei šildymo sistema, turinti kelis radiatorius ir jungianti kondicionavimo sistemą bei šildytuvus. „Tesla Model 3“ baterija sudaryta iš storesnių cilindrinų „pirštelių“ (2170 tipo), jų baterijoje yra mažiau, tačiau turi sudėtingesnę šildymo sistemą, kuri papildomai jungia elektros traukos variklių bei elektronikos komponentų aušinimą. Čia skystis yra varinėjamas per plokščius varinius vamzdelius, kurie yra prigludę prie apvalių elementų korpusų, per kuriuos ir paimama šiluma. Pats aušinimas gali būti skysčiu (vandens ir glikolio mišiniu) arba reagentu, kuris yra naudojamas kondicionieriuose.

Elektromobilių „BMW i3“ (2013 metais – 22 kWh; 2016 metais – 33 kWh; 2019 metais – 42 kWh) baterijų aušinimui taip pat naudojamas skystis. Tačiau jis teka per baterijų gaubto aušinimo briaunų ertmes (jų yra 8), esančiais po baterijų celių blokais. Vis dažniau patikimą baterijų aušinimą skysčiu pasirenka ir kiti elektromobilių gamintojai. Pavyzdžiui, tokį aušinimą turi 2019 metų laidos „Kia e-Soul“ (40 kWh ir 64 kWh) elektromobilai.

Baterijų ilgaamžiškumas labai priklauso nuo tinkamo elektromobilio baterijų įkrovimo. Remiantis konkrečios elektromobilio eksploatacijos instrukcija reikia pasirinkti tinkamą baterijos įkrovimo būdą. Dabar Europos šalyse laikomasi tarptautinio elektromobilių baterijų įkrovimo standarto IEC 62196, kuris apibrėžia įkrovimo stotelių technologiją ir jungties su automobiliu tipą. Įkrovimo stotelės pagal naudojamą technologiją, apsaugos priemonės ir maksimalią įkrauti naudojamą elektros energijos galią (kW) skirstomos į 4 režimus (angl. *Modes*).

Mode 1 – įkrovimas atliekamas iš standartinio elektros tinklo kištukinio lizdo (vienos arba trijų fazių) iki 16 amperų stiprio kintamosios srovės tinklo. Elektromobilis šiuo režimu į elektros tinklą jungiamas įkrovimo laidu be papildomų apsaugos priemonių. Dėl to šis standartas daugelyje šalių dabar nenaudojamas.

Mode 2 – įkrovimas taip pat gali būti atliekamas iš standartinio elektros tinklo kištukinio lizdo. Čia elektromobilis prie elektros tinklo jungiamas specialiu elektros kabeliu, ant kurio įtaisytas ICCB įkrovimo modulis, kuris kontroliuoja įkrovimo eigą bei suteikia papildomą apsaugą nuo įtampos svyravimo. Šiuo režimu bateriją galima įkrauti vienos arba trijų fazių, iki 32 amperų stiprio, kintamos srovės elektros energija. Baterija visiškai įkraunama per 6–8 val. Tai galima atlikti namų sąlygomis.

Mode 3 – šiuo režimu elektromobilio baterijos įkrovimas vykdomas iš specialios įkrovimo stotelės per specialiąją jungtį. Įrengta apsaugos sistema užtikrina apsaugą nuo elektros tinklo įtampos svyravimo. Įkrovimo kabeliu elektros srovė neteka tol, kol kabelis nėra saugiai sujungtas su elektromobiliu. Įkrovimo stotelėse naudojama vienos arba trijų

1. Lietuviški elektrobusedai „Dancer“ (2020 metai).

2. Elektra varomas vilkikas „Tesla Semi“. Techniniai duomenys: nuvažiuotas atstumas vienu baterijų įkrovimu – 800 km; kėlimo galia – 36 t; garantinė rida – iki 1 milijono mylių. Ketinama gaminti nuo 2021 metų.

fazių, iki 250 amperų stiprio kintamoji srovė. Elektromobilyje įmontuotas baterijos įkroviklis pakeičia kintamąją srovę į nuolatinę srovę, tinkamą baterijai įkrauti. Su Mode 3 įkraunami tik vidutinės galios (iki 22 kW) kintamąją elektros srovę, o įkrovimas užtrunka iki 3–4 val.

Mode 4 – didelės galios įkrovimo prieigos. Įkrovimo stotelėse sumontuota kintamosios elektros srovės keitimo į nuolatinę elektros srovę sistema. Technologija leidžia bateriją įkrauti didelės galios (iki 240 kW) nuolatine elektros srove per 15 min. (Šaltinis – 100procentuelektrinis.lt/elektromobilio-ikrovimas/elektromobiliu-bateriju-aušinimas)

Baterijų įkrovimo įranga nuolat tobulinama. Pavyzdžiui, dar 2010 metais JAV kompanijos „Delphi Automotive“ ir „WiTricity Corp.“ pasirašė sutartį kurti belaidę hibridinių automobilių ir elektromobilių akumuliatorių baterijų įkrovimo įrangą. Ši pažangi technologija leidžia įkrauti bateriją nenaudojant laidų. Vairuotojui tereikės automobilį pastatyti specialioje įkrovimo aikštelėje, įrengtoje garaže ar kitoje vietoje. Sistema elektros energiją įkrovikliui ties automatiškai. Patentuota „WiTricity Corp.“ belaidžio įkrovimo sistema naudoja didelio rezonanso magnetinę sankabą, leidžiančią elektrą perduoti didesniu atstumu nei indukcinės sistemos. Minėta sistema gali perduoti didesnę nei 3,3 kW galią. Manoma, kad to visiškai pakaks akumuliatorių įkrauti taip pat efektyviai kaip ir naudojant tradicinius laidus. Ši pažangi baterijų įkrovimo technologija jau taikoma japonų elektromobiliuose „Nissan Leaf“.

Šiek tiek apie saugią baterijų eksploataciją. Ličio jonų akumuliatorių cheminės savybės skiriasi, pavyzdžiui, nuo nikelio kadmio, nikelio metalo hidro ar švino rūgštinio akumuliatoriaus. >

Techniškai ličio jonų akumulatoriai yra efektyvesni. Tačiau gaisrinės saugos požiūriu – pavojingesni. Yra keletas priežasčių, dėl ko gali įvykti ličio jonų akumulatoriaus sprogdimas ir užsidegimas. Tyrimais nustatyta, kad temperatūrai pakilus iki 70–90 °C akumulatoriuje esantis litis išsilydo ir pradeda reaguoti su elektrolitu. Šios reakcijos metu susidaro sprogdios dujos, tačiau be deguonies jos negali sprogti. Toliau vykstant reakcijai temperatūra pakyla iki 200 °C, pradeda reaguoti oksidas ir šios reakcijos metu išsiskiria deguonis. Terminė elektrolito destrukcija tęsia grandininę reakciją, kurios metu didėja deguonies išsiskyrimas. Dėl to įvyksta sprogdimas. Priežastys gali būti įvairios: perkrovos, pavyzdžiui, ilgai važiuojant didesniu, negu gamintojo leistinu greičiu; netinkamai įkraunant bateriją; dėl trumpo jungimo grandinėje [ant elektrodų susidarius dendrito sluoksniui (jis užtrumpina elemento grandinę ir pažeidus separatorių baterija gali užsidegti); dėl nepakankamo aušinimo; blogos priežiūros (iškraunant bateriją daugiau nei 80 %); dėl gamyklinio broko.

Jau minėta, kad dabar elektromobilių pramonė baterijų gamybai renkasi ličio nikelio mangano kobalto oksidą (LiNiMnCoO2). Deja, jų galimybės (su skystu elektrolitu) iki maksimalios 500 km ridos viena įkrova baigiamos išnaudoti. Todėl pastaruoju metu daug kalbama apie naujo tipo baterijas su kietu elektrolitu. Kietos struktūros akumulatoriai taip pat yra sudaryti iš teigiamo ir neigiamo elektrodų bei elektrolito, tik čia elektrolitas yra kietas. Teigiama, kad tokiais elektrolitais gali tapti bet kokios medžiagos, pradedant keramika bei stiklu ir baigiant ličio sulfidu. Darbai ties tokiomis baterijomis vyksta nuo XX amžiaus šeštojo dešimtmečio, bet iki šiol pasiekta nedaug. Automobilių pramonei tokios baterijos reikštų didžiulį žingsnį pirmyn. Kietos struktūros baterijos pasižymi didesniu energijos tankiu, geresniu saugumu ir geresnėmis greito įkrovimo galimybėmis. Jos yra kur kas mažesnės, atlaiko iki 100 °C temperatūrą. Deja, jas pagaminti kol kas yra brangu. Tai parodė ir „Toyota“ kompanijos ilgalaikė patirtis. Kietieji elektrolitai turi milžinišką potencialą, – teigia JAV mokslininkas Džerbrandas Cederis (Gerbrand Ceder). Jie leistų sukurti beveik tobulą bateriją su išspręstais veikimo trukmės, saugos ir kainos klausimais. [Šaltinis – Mokslo Lietuva. 2015 m. rugpjūčio 21 d. mokslolietuva.lt>svarbius-ličio-jonu-baterijų-patobulinimas]

Kažką panašaus kuria JAV Ilinojaus universiteto mokslininkai kartu su „Tesla Motors“ specialistais. Jie paskelbė, kad sukūrė ličio jonų polimerų bateriją (Li-ion polymer), kuri pasižymi didesniu sukaup

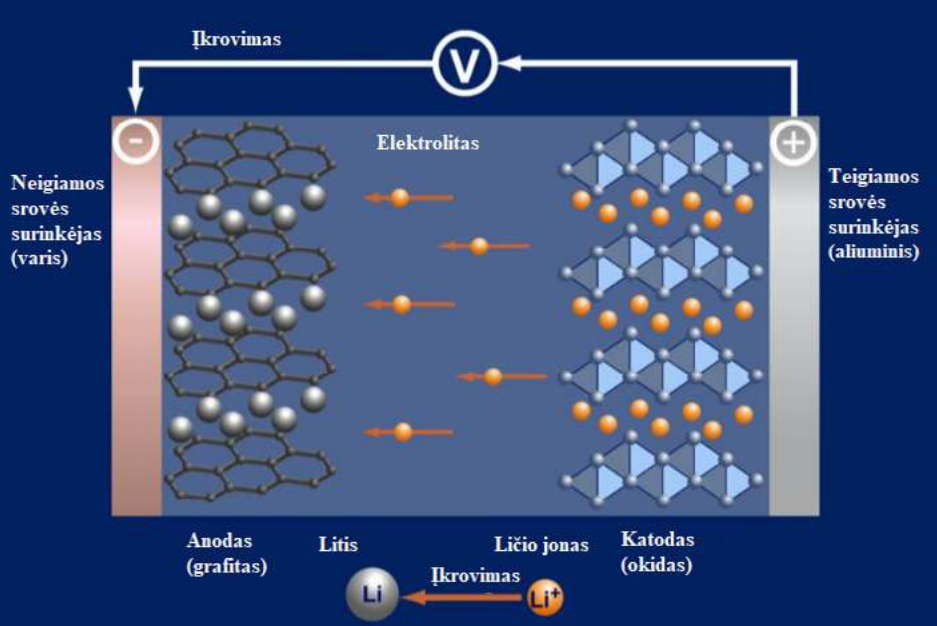
energijos tankiu ir didesniu galimų atlikti ciklų skaičiumi nei klasikinė ličio jonų baterija su skystu elektrolitu. Naujos kartos ličio jonų baterijas, kurios pačios gebės pašalinti atsiradusius gedimus, tarnaus ilgiau ir bus saugesnės. Inovaciją, kurią kuria mokslininkai, – kietasis [sausasis] elektrolitas. Ilinojaus universitetas sukūrė ne šiaip sausą, bet ir lankstų polimerinį elektrolitą, kuris yra pakankamai lankstus, bet kietėja nuo karščio. Taigi jis yra stabilėsnis už skystus elektrolitus. Būdamas kietas, jis neleidžia augti dendritams [elektrai nelaidūs dariniai, kurie užtrumpina elementą ir gali sukelti gaisrą], todėl tokios baterijos gali būti saugesnės. Tuo pat metu šis polimeras ilgina naudingą ličio jonų baterijų tarnavimo laiką. Įtrūkus polimerui, pavyzdžiui, nuo karščio, polimero dalelės sąveikauja, sukimba ir plyšys greitai užsitraukia. Be to, šis polimeras tirpsta vandenyje. Tai ateityje palengvins jų perdirbimą ir sumažins tokių baterijų poveikį aplinkai. [Šaltinis – technologijos.lt, www.kaunieciams.lt>kuriamos-saugesnes-isgyti-galincios-ličio-jonu-baterijos]

Daug tikimasi iš JAV Pensilvanijos universiteto mokslininkų [vadovas Ch. Yang Wang] sukurtos greitai įkraunamos save sušildančios baterijos. Ji turi ploną prie baterijos prijungtą nikelio folijos elementą, kuris automatiškai įsijungia ir šildo bateriją, kai aplinkos temperatūra nukrinta žemiau 20 °C. Todėl baterija gali gerai veikti ir nukritus aplinkos temperatūrai iki -40 °C. Ji įsikrauna per 15 min. ir, neprarasdama savo pajėgumo, atlaiko 4 500 ciklų. Mokslininkas Ch. Yang Wang teigia, kad ji bus lengvesnė, saugesnė ir pigesnė negu tradicinė NMC tipo baterija.

Didelių ambicijų turi ne tik žinomų pažangių įmonių elektromobilių gamintojai, bet ir naujai susikūrusių,

Pavyzdžiui, Izraelio ličio jonų baterijų gamybos įmonė „StoreDot“ pristatė naują ypač greitai įkraunamos baterijos technologiją, kuri leidžia per 5–10 minučių įkrauti tiek energijos, kurios užtektų nuvažiuoti iki 480 km atstumą. Gamybos technologijos naujovė yra radikalus tradicinės ličio jonų baterijos struktūros patobulinimas, leidžiantis išvengti grafitu paremtos technologijos apribojimų. Baterijoje sujungiami organiniai junginiai ir nanomedžiagos leidžia įkrauti bateriją daug greičiau nei dabar naudojamos technologijos. Naujos technologijos pagrindas yra naujai sukurta medžiaga [polimeras] superkondensatoriui [jos sukauptos energijos tankis – 180 Wh/kg]. Čia elektros energija kaupiama elektriniame lauke, o ne cheminės sudėties baterijoje, kurioje įkrovimas ribojamas cheminių procesų. Technologija, neparemta brangių medžiagų, tokių kaip litis ar kobaltas, naudojimui, taip pat ilgiau tarnaus nei įprastinės baterijos. Kadangi baterijoje nenaudojami jokie reti elementai, tikimasi, kad jų gamyba bus pigi, o dėl to, kad jų sudėtyje daugiausia yra vandens, jos taip lengvai neužsidega.

Dar viena naujovė skverbiasi į elektromobilių energetinę sistemą, – labai talpūs, galingi kondensatoriai, dar vadinami superkondensatoriais. Superkondensatoriai, palyginus su paprastais elektrolitiniais kondensatoriais, pasižymi didele specifine talpa [10 tūkst. kartų didesnė nei tradicinių], jų maža vidinė varža, juos galima greitai įkrauti [per 15 min.], ilgaamžiai [atlaiko iki 100 tūkst. ciklų], jų gera sauga. Tačiau, palyginus su ličio jonų baterijomis, superkondensatoriai turi mažą energijos tankį. Todėl įvairių šalių mokslininkai ieško būdų, kaip šį rodiklį pagerinti.

iš dabar naujai sukurtų ir bandomų superkondensatorių perspektyviausi yra vadinamieji elektriniai dv sluoksniai superkondensatoriai, į kurių elektrodų sudėtį įeina aktyviųjų anglių nanovamzdeliai arba anglių aerogeliai. Pavyzdžiui, JAV firma „Maxwell Technologies“ [nuo 2019 metų priklauso „Tesla Motors“] pagamino didelio paviršiaus ploto elektrodų anglies nanovamzdelių superkondensatorių [Carbon Nano Tube – CNT], kurio specifinė talpa siekia iki 180 F/g [faradų vienam gramui], o elektrodų paviršiaus plotas siekia 1,3 m²/g. Bet esminis jo trūkumas – labai didelė kaina, sudėtinga gamyba, nes nanovamzdeliai linkę susiraizgyti į kamuolį, tuomet labai sumažėja kondensatoriaus talpa ir galia. Be to, ilgai tekant stipriai srovei [210 A ir daugiau] temperatūra pakyla daugiau nei 40 °C, todėl ją reikia aušinti. Kita JAV įmonė „Nanotech Instruments, Inc.“ pasiūlė kitą būdą, kaip efektyviau padidinti elektrodų plotą. Firmos mokslininkai atrado vieno sluoksnio grafino lapelius [jų storis prilygsta vieno anglies atomo storiui], kuriuos pavadino nanografo plokštelėmis [Nano Graphene Plateles – NGP]. Nanografo medžiagos pasižymi geru šilumos ir elektros laidumu bei tvirtumu. Kad ant elektrodo galėtų susikaupti didesnis kiekis krūvininkų, elektrodų plotui padidinti jų paviršius daromas porėtas. Kadangi grafo plokštelės linkusios sluoksniuotis, didžiausia problema buvo jas atskirti ir išlaikyti tarp jų tarpelį [porą]. Naujasis superkondensatorius susideda iš dviejų elektrodų, poringo separatoriaus ir sudėtingos sudėties skysto elektrolito [C6H11BF4N2]. Vienas iš dviejų elektrodų sudarytas iš daugybės nanografo plokštelių ir porų. Kai į poras patenka elektrolito molekulės, jose formuojasi milžiniškas dvigubo sluoksnio elektrinių krūvių kiekis. Dėl šių priežasčių šie superkondensatoriai pasižymi išskirtinai

didele specifine talpa [250 F/g], dideliu energijos tankiu [68Wh/kg], o elektrodų paviršiaus plotas siekia 2,7 m²/g.

Kiekvienas elektromobiliams naudojamas superkondensatorius [baterija] susideda iš daugybės mikrokondensatorių, kurių gamybai pasitelktos lazerinės technologijos. Kad įsivaizduotumėte, kaip atrodo superkondensatorių baterija, čia pateikiami firmos „Maxwell Technologies“ 2014 metais pagaminto gaminio techniniai duomenys. Baterija sudaryta iš 288 mikrokondensatorių; gaminama įtampa – 320 V; srovės stiprumas – 420 A; maksimali galia – 135 kW; energijos tankis – 68 Wh/kg; baterijos svoris – 121 kg. Kinų mokslininkai siūlo dar kitokią superkondensatorių elektrodų gamybos technologiją. Gamybos metu yra naudojama nanoceliuliozė – pagrindinė medienos plaušo dalis, kuri sustiprina medienos ląstelių sienelės. Kai gamybos proceso metu medžiaga ekstrahuojama [lot. extrahere – ištraukti, pašalinti], pašalinama drėgmė ir formuojasi stabilus, labai porėtas tinklas, kurį oksiduojant susidaro vienodo pločio ir ilgio labai tiksliai orientuotų celiuliozės nanofibrilių mikroporinis hidrogelis. Taigi kinų mokslininkai sugebėjo sukurti pigų aplinką tausojantį ir medienos pagrindu pagamintą anglies aerogelį, kuris gerai veikia kaip elektrodas ir tinka superkondensatorių gamybai.

Ir dar viena svarbi naujovė. Singapūre įsikūrusi mobilumo ir logistikos kompanija „Avevai“ bei superkondensatorių gamybos įmonė „Synergy“ kartu su vokiečių kompanijomis „Daimler AG“ ir „Foton“ sukūrė 76 kW elektromobilį [furgoną] „Iona e-LCV“, kuriam elektros energiją tiekia 80 kWh talpos superkondensatoriai. Su viena įkrova furgonas gali nuvažiuoti iki 330 km.

1. Elektromobilio „Nissan Leaf“ baterijų įkrovimas tradicinėje įkrovimo stotelėje.
2. Pavyzdinė ličio jonų akumulatoriaus sandara ir veikimo schema.
3. Ličio jonų baterijos išradėjai – Nobelio premijos laureatai.

Superkondensatorius galima įkrauti nuo buitinio kištukinio lizdo [per 12 val.] arba nuo 22 kW įkrovimo stotelės [per 4 val.]. Manoma, kad pagerinus įkrovimo bei ridos rodiklius jis bus rimtas konkurentas elektromobiliams, gaunantiems energiją iš baterijų. Be to, tai akivaizdus įrodymas, kad galbūt ateityje bus galima apsieiti be šio labai brangaus elektrocheminio energijos šaltinio, o „superkondensatoriniai“ elektromobiliai bus gerokai pigesni nei pastarieji. Šiuos elektromobilius numatoma gaminti Kinijoje „China Foton Motor Co., Ltd“ įmoneje.

Ir pabaigoje. Likimo ironija. Prieš 100 metų techniškai pažangesni automobiliai su vidaus degimo varikliais užkirto kelią ekologiškam transportui – elektromobiliams. O dabar, iškėlus aukštus reikalavimus automobilių taršai [nuo 2021 metų lengviems automobiliams CO2 bus iki 95 g/km.] Taigi transporto priemonėms, varomoms tradiciniais degalais [pagamintiems iš iškastinio kuro], užduotis tampa praktiškai sunkiai įvykdoma. Ateityje dėl klimato kaitos ir šiltnamio efekto numatoma šiuos reikalavimus tik griežtinti. Todėl manoma, kad pamažu jos bus išstumtos ir turės užleisti vietą ekologiškam transportui, tarp jų ir elektromobiliams.

Na, o kol kas elektromobiliai sudaro tik nežymią pasaulio automobilių parko dalį. Statistikos duomenimis, 2020 metų pradžioje pasaulio keliais riedėjo apie 1,2 mlrd. autotransporto priemonių su vidaus degimo varikliais ir tik apie 6 mln. elektromobilių. Prognozuojama, kad 2025 metais elektromobiliai užims ketvirtadalį pasaulio rinkos! Ar ši optimistinė prognozė išsipildys, parodys ateitis. x

12

Tekstas – Vytaras Radzevičius
Nuotrauka – Julius Kalinskas / 15min

Vienas kurioziškiausių man žinomų kulinarinių faktų yra tas, kad 1933 metais į valdžią atėję naciai Vokietijoje uždraudė specialiai peršertų paukščių kepenėlių paštetą, prancūziškai vadinamą „foie gras“ (riebios kepenys). Naciai pirmieji pasaulyje priėmė tokį draudimą dėl žiauraus elgesio su gyvūnais.

Paukščiai paprastai peršeriami kelios savaitės prieš skerdimą, kišant metalinį vamzdį į gerklą ir sumaitinant daugiau pašaro, nei reikia. Toks delikatesas išrastas kur kas seniau, nei jį pamėgo prancūzai ar uždraudė naciai. Riebus paukščių kepenėlių paštetas buvo žinomas senosiose civilizacijose Egipte, Graikijoje ir Romoje.

„Foie gras“ dėl žiauraus elgesio su gyvūnais ir dabar draudžiamas kai kuriose šalyse, neleidžiama net importuoti šio produkto. Yra ir paprastesnių kepenėlių paštetų gamybos būdų. Šis paštetas – itin paprastai pagaminamas ir nedraudžiamas, nors jo receptūroje ir yra šlakelis brendžio.

Ingredientai (8 valgytojams):

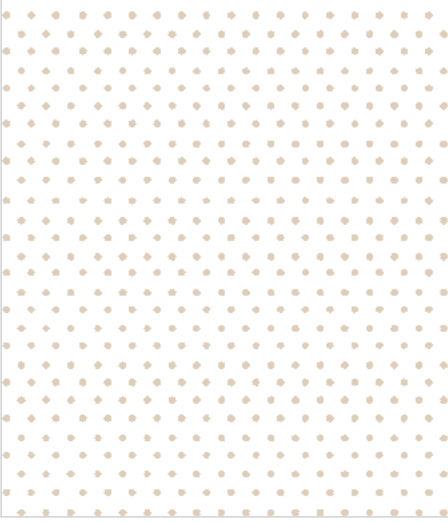
- 1 didelio susmulkinto svogūno
- 2 grūstų česnakų galvučių
- 300 g vištų kepenėlių
- 1 šaukštelio džiovinto čiobrelio (arba šviežių smulkintų)
- šviežiai maltų juodųjų pipirų
- 5 šaukštų grietinės
- 1–2 šaukštų brendžio
- druskos pagal skonį

VIŠČIUKŲ
KEPENĖLIŲ
PAŠTETAS

Gaminimas:

- 1. Keptuvėje ištirpinkite sviestą ir pakepinkite svogūnus bei česnakus iki minkštumo. Sudėkite kepenėles ir pamaišydami kepkite apie 10 minučių, kol tolygiai įgaus rudą spalvą.
- 2. Supilkite grietinėlę, pašildykite, iki grietinėlės užvirs. Šliūkstelėkite brendžio, pamaišykite, nukaiskite, suberkite čiobrelius, pipirus, druską ir išmaišykite.
- 3. Sutrinkite masę trintuvu iki tyrės, supilkite į indą ir atvėsinkite. Laikykite šaldytuve.
- 4. Valgykite užsiterpę ant duonos ar skrebučių. x

SVEIKINAME

Sveikiname seses ir brolius sukakčių ir jubiliejų progai!

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių (Alytaus apskr.) 1-oji rinktinė
STASYS LUKŠA – 60 m.
DARIUS NAVALINSKAS – 50 m.

Vytauto Didžiojo šaulių (Kauno apskr.) 2-oji rinktinė
ELMUNTAS STAGNIŪNAS – 70 m.

Vakarų (Jūros) šaulių (Klaipėdos apskr.) 3-ioji rinktinė
SIMONAS STANIUS – 70 m.
ASTA ZABLOCKYTĖ – 45 m.
IEVA KAVALIAUSKĖ – 30 m.

Suvalkijos šaulių (Marijampolės apskr.) 4-oji rinktinė
ELVYRA KRIMS – 90 m.
JONAS BUROKAS – 85 m.
JONAS KVEDERIS – 65 m.

LŠS Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių (Šiaulių apskr.) 6-oji rinktinė
BIRUTĖ VAIČAITĖ – 40 m.
JULIJA MORDASIENĖ – 40 m.
GEDIMINAS ADOMAITIS – 40 m.
GINTAUTAS SAMAUŠKIS – 30 m.

LDK Kęstučio šaulių (Tauragės apskr.) 7-oji rinktinė
TOMAS ALIJOŠIUS – 70 m.

Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-oji rinktinė
ALGIRDAS NARGELAS – 85 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių (Vilniaus apskr.) 10-oji rinktinė
VACLOVUI NAVICKUI – 85 m.
SAULIUI NEFUI – 60 m.
EIMANTUI ŠATUI – 60 m.
LAIMONUI PETKUI – 50 m.
ANTANUI PANAVUI – 65 m.

KRYŽIAŽODŽIO
ATSAKYMAI

Kryžiažodžio „Lietuviška muzika“ atsakymai:

PADĖKA

Širdingai dėkoju Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės 203-iosios kuopos 1-ojo būrio vado pavaduotojai Aldonai Žygelienei, būrio vadui ir šauliams už pagalbą palydint amžinybėn mano vyrą Vytautą Pusvaškį.

Apolonija Pusvaškienė

UŽJAUČIAME

Mirus Broliui, nuoširdžiai užjaučiame Marijampolės šaulių 403-iosios kuopos šaulį RAIMUNDĄ MERTINKAITĮ.

Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės šauliai

Mirus mylimam Tėvui, nuoširdžiai užuojautą reiškiame sėsei JŪRATEI VARŽGALYTEI.

Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės šauliai

Horizontaliai:

- 1. „Dilema“.
- 5. Jungėnai.
- 10. Krysko.
- 13. „Nalšia“.
- 14. „Nerija“.
- 15. Atlanta.
- 16. Šarūnas.
- 19. „Saulutė“.
- 21. Gandrai.
- 29. Trakumas.
- 30. Dinius.
- 31. Bardai.
- 32. Sinickis.
- 34. Zilnys.
- 35. „Domino“.
- 36. „Dalijs“.
- 37. Balsys.
- 38. Tostas.
- 40. Žvakė.
- 41. „Karma“.
- 42. Karalius.
- 44. „Katedra“.
- 46. „Andaja“.
- 47. „Spalis“.
- 48. „Sadutė“.
- 51. Sauja.
- 52. Arnas.
- 53. Kongas.

UŽJAUČIAME

Mirus šauliui JONUI VITUI, nuoširdžiai užuojautą reiškiame šeimai ir artimiesiems.

Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai

Amžinybėn iškeliavus šauliui VYTAUTUI PUSVAŠKIUI, nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai

Mirus šauliui JONUI SINKEVIČIUI, skausmo valandą reiškiame užuojautą šeimai ir artimiesiems. Liūdime kartu.

Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai

Mirus šaulių kuopos vadui SAULIUI VENSKAICIUI, nuoširdžiai užuojautą reiškiame šeimai ir artimiesiems.

Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės šauliai

Netikėtai mirus Kuršėnų 607-osios kuopos šauliui, sunkiaatlečiui, daugartiniam Lietuvos štangos spaudimo čempionui ir šalies virvės traukimo varžybų laimėtojui HAROLDUI ŠULCUI, reiškiame nuoširdžiai užuojautą ir liūdime kartu.

Mirus 603-iosios kuopos šaulei DALIAI VAIŠVILIENEI, nuoširdžiai užuojautą reiškiame artimiesiems.

Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių 6-osios rinktinės šauliai

Mirus Kazlų Rūdos šaulių 407-osios kuopos šauliui VYTAUTUI KLIMAVIČIUI, reiškiame nuoširdžiai užuojautą šeimai ir artimiesiems.

Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės šauliai

Vertikaliai:

- 1. Duetas.
- 2. Lemanas.
- 3. Antanėlis.
- 4. Ašara.
- 5. Jarutis.
- 6. Narkutė.
- 7. Noreika.
- 8. Ingrida.
- 9. Irūna.
- 10. Kaušpėdas.
- 11. „Sadūnai“.
- 12. „Oktava“.
- 17. „Studija“.
- 18. Kaniava.
- 20. „Armonika“.
- 22. Arnoldas.
- 23. Lamzdžiai.
- 24. „Antis“.
- 25. Juodsėnukas.
- 26. Zabotkaitė.
- 27. Ūdrys.
- 28. Skrabalai.
- 29. Traukinys.
- 33. Sutartinė.
- 37. Bradūnas.
- 39. Stakėnas.
- 43. „Airija“.
- 45. Dynoro.
- 49. „Argo“.
- 50. Tyla. x

13

KRYŽIAŽODIS
„SU KALĖDŲ
PRIESKONIU“

VERTIKALIAI:

1. Medis, kurio krūminis variantas vadinamas karklu.
2. Žymus senovės graikų tragikas, Atėnų pilietis, sukūręs apie 120 tragedijų, iš kurių išliko tik septynios („Antigonė“, „Karalius Oidipas“, „Elektra“).
3. Paklausiausia profesija Kalėdų ar Naujųjų Metų naktį.
4. Jaunesnioji medicinos darbuotoja, kurios užduotis yra atlikti pagalbinį darbą ir teikti pagalbą sveikatos priežiūros metu.
5. Supermodelio Šifer vardas.
6. Atviras nedidelis laivas (paprastai medinis), pritaikytas kolektyvinei žvejybai (Lietuvoje jas naudoja Kuršių marių ir Baltijos jūros žvejai).
8. Oranžinis mandarino „giminaitis“.
9. Neparakinis šaunamasis ginklas, šaudantis strėlėmis [kai kurie – apvaliomis kulkomis].
10. Šiaurės Lietuvos upė, Latvijos teritorijoje susiliejęsi su Nemunėliu ir duodanti pradžią Lielupei.
12. Maža, šalta „žvaigždutė“, krintanti iš debesų žiemą.
13. Vietovardis (keletas kaimų įvairiose Lietuvos savivaldybėse), kurio pavadinimas kildinamas iš LDK gyvenusių valstiečių-arklininkų pavadinimo.
14. Didžiausia Lietuvos sala.
17. Tradicinis moterų apdaras Pietų Azijos šalyse, Indijoje, Bangladeše, Nepale ir Šri Lankoje [4–9 m ilgio audinio gabalas, vyniojamas aplink kūną].
22. Miškininkas, rašytojas, keliautojas (gimė 1936 metų rugpjūčio 8 dieną Viešučiuose, Akmenės r., 1961–1970 metais gyveno Altajuje, nuo 1988 metų dirba Kamanų rezervate).
23. Žurnalas, kurį dabar skaitote.
25. Austrų fizikas, kurio vardu pavadintas bangos dažnio ir ilgio kitimas, kai klausytojas arba šaltinis juda vienas kito atžvilgiu.
26. Kaimas Klaipėdos rajono šiaurės vakarinėje dalyje, kuriame 1941 metų birželio 23 dieną sušaudė 42 gyventojus [yra tai tragedijai atminti pastatytas memorialas].
29. Kalnų masyvas Belgijos pietuose, besitęsiantis į Prancūziją ir Liuksemburgą [Antrojo pasaulinio karo metu ten vyko vokiečių kariuomenės karinė operacija prieš amerikiečių, anglų ir prancūzų kariuomenę].
31. Mitinis senovės graikų didvyris, vadovavęs argonautams.
32. Regionas ir istorinė sritis Prancūzijos šiaurės vakaruose, prie Atlanto vandenyno [užimantis to paties pavadinimo pusiasalį].

33. Lengvoji transporto priemonė, kuri gale turi atvirą integruotą vietą kroviniui.
35. Ploto matavimo vienetas, nesantis SI sistemoje [sudaro apie 40 % hektaro ploto], plačiai naudojamas JAV, Kanadoje, JK, Australijoje.
37. Valstybė, užimanti apie penkis šeštadalius salos, esančios į vakarus nuo Europos žemyninės dalies [likusi dalis priklauso JK].
39. Miestas Japonijoje, Honšiu saloje, prefektūros centras, trečiasis pagal dydį Japonijoje.
40. Senoji lietuvių vasaros saulėgrįžos šventė, vėliau sutapatinta su švento Jono diena.
43. Upė Pietų Azijoje, viena ilgiausių ir svarbiausių regione [prasideda Kinijoje, teka Indijos ir Pakistano teritorijomis].
45. Medaus „tara“ iš vaško.
49. Statinys, jungiantis kelią per žemiau esančią upę, kanalą, tarpekį ir pan.
50. Lietuvos dainininkas, dainos „Kalėdų naktį tylią“ autorius.
52. Aukojimui ir kitoms kulto apeigoms skirtas akmuo arba žemės kauburys, ant kurio buvo kūrenama amžinoji ugnis, smilkomos kvapiosios žolės.
53. Nemuno deltos atšaka, prasidedanti ties Rusnės miesteliu.
54. Lietuvių kilmės JAV filmų kūrėjas, menininkas ir kuratorius, dažnai vadinamas amerikietiškojo avangardo kino krikštatėviu.
55. Medis ar krūmas, auginamas pagal tradicinį japonišką medelių auginimo ir puoselėjimo meną.
56. Lietuvių dainininko Januškos vardas.
57. Styginis muzikos instrumentas (panašios formos į smuiką, tik kiek didesnis, skamba kvinta žemiau).
60. Ant gyvūno galvos esantis ilgas, plonas darinys, kurį liečiant gaunama informacija.
61. Liga, staiga pasireiškianti simptomų triada: ryklės skausmas, karščiavimas ir silpnumas (dar vadinama tonzilitu).

HORIZONTALIAI:

7. Elnių porūšis, paplitęs Eurazijoje, šiaurės Afrikoje, šiaurės Amerikoje.
11. Kalėdų Senio rogių kinkinio elnis raudona nosimi.
13. Vaikščiojimas, atlikinėjant tam tikras apeigas su giesmėmis ir maldomis [pavyzdžiui, Žemaičių Kalvarijoje].
14. Daugiadienės specialiai paruoštų

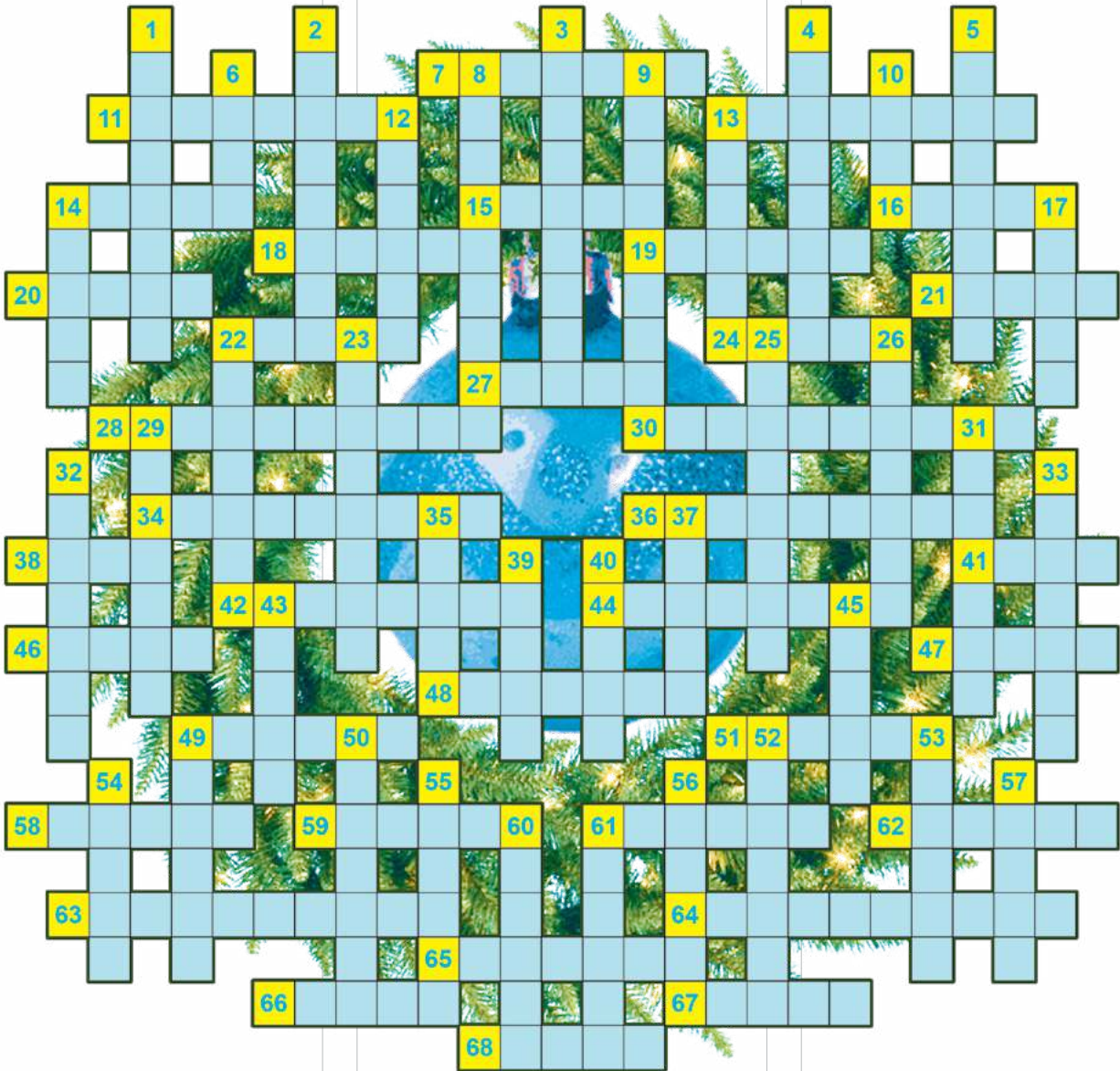
- automobilių arba motociklų varžybos pagal nustatytą judėjimo režimą.
15. Sovietinio kosminio šuns, tapusio vienu iš pirmųjų kosminių gyvūnų ir pirmuoju gyvūnu, skriejančiu aplink Žemę, vardas.
16. Atsispindėjęs nuo paviršiaus garsas, girdimas vėliau už originalųjį.
18. Gyvūnas, Kalėdų Senio rogių „variklio“ dalis.
19. Anga sienoje (paprastai – įstiklinta).
20. Ežeras Rytų Lietuvoje, Molėtų rajono rytuose, Mindūnų seniūnijoje, apie 9 km į rytus nuo Toliejų.
21. Islandijos dainininkė, dainų kūrėja, kompozitorė, aktorė ir muzikos prodiuserė [buvo nominuota 13 „Grammy“ apdovanojimų, „Academy“ apdovanojimui ir dviem „Auksinio gaublio“ apdovanojimams].
22. Jei lietuvių dainininkės Pilvelytė ir Smilgevičiūtė eitų kartu, ištarus šį vardą – atsisuktų abi.
24. Vadovaujamoji kurio nors darbo mintis, pagrindinė veikalo mintis, koncepcija, samprata, požiūris.
27. Lazdijų r. savivaldybės merės Miškinienės vardas.
28. Katalikiško vienuolių ordino narys [ordino pavadinimas kilęs nuo Karmelio kalno].
30. Afrikos žibutės – vienos iš mėgstamiausių vazoninių gėlių – kitoks pavadinimas.
34. Sprogstamoji medžiaga, kurios išradėjas – švedų chemikas, inžinierius – įsteigė prestižiškiausią pasaulinę premiją.
36. Portugalų jūrų keliautojas, atradėjas, tarnavęs Ispanijos karalystei [pirmasis iš Europos vakarų kryptimi pasiekė Aziją, pirmasis perplaukė Ramųjų vandenyną, jo pradėta ekspedicija pirmoji apiplaukė pasaulį].
38. Maža, pilka sūrio mėgėja.
41. Dalginis delfinas.
42. Ūkvedys iš spektaklio „Žaldokynė“.
44. Labai trumpas laikas, momentas.
46. Meškerės dalis.
47. Virusinis susirgimas, kai odoje atsiranda baltos ar šviesiai pilkšvos spalvos nelygiu paviršiumi mazgeliai.
48. Kiparisinių šeimos spygliuotis medis, taip pavadintas indėno, čerokių rašto kūrėjo garbei [dar vadinamas didžiuoju mamutmedžiu].
49. Aukšta, sausa pieva, apaugusi retais krūmais bei medžiais, miško aikštelė [tuo pat vardu vadinamas miško ar lauko kelias].
51. Miestelis Šiaulių rajone, prie kelio 154 km Šiauliai–Gruzdžiai–Naujoji Akmenė, seniūnijos ir seniūnaitijos centras.

Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki sausio 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“
Lietuvos šaulių sąjunga
Laisvės al. 34,
44240 Kaunas

Sudarė Kastytis V. Stumbrys

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

58. Gyvenvietė Neringos savivaldybėje.
59. Augalas, kurio sėklos „melžiamos“ svarbiame Kūčių patiekalui gaminti.
61. Senovės istorijos laikotarpis, trukęs apytikriai nuo 1250 metų pr. m. e. iki Vakarų Romos imperijos žlugimo 476 metais [geografiškai apima Viduržemio jūros kraštus: senovės Graikiją, Romos imperiją].

62. Miglinių šeimos augalas – daugiametė žolė, auganti pievose, laukuose, grioviuose, pamiškėse [žiedai sukrauti šluotelės pavidalo žiedyne, sudarytame iš daugelio varpučių].
63. Pavianų genties beždžionė *Papio hamadryas*, gyvenanti Afrikoje [į pietus nuo Sacharos] ir Arabijos pusiasalyje.
64. Uždaro kontūro, uždaros plokštumos figūros ribos linijos ilgis.

65. Sausumos masyvas tarp Ramiojo ir Atlanto vandenynų, dažniausiai įvardijamas kaip pasaulio dalis, kurią sudaro du žemynai.
66. Pinokio „melo detektorius“.
67. Socialdemokratas, Seimo narys, dažnai atrodydavęs kaip Kalėdų Senis.
68. Apskritimo formos detalė, naudojama įrengimuose ir transporto priemonėse, išrasta apie 3500 metus pr. m. e. Mesopotamijoje. x

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

**Užsiprenumeruok
„Trimitą“ ir paragink kitą!**

2021 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

Žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūčiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnalaprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.